

**Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”**

EUROASIAN PERSPECTIVES OF THE BANKING SYSTEMS DEVELOPMENT

The monograph

Edited by
Oleksandr Kostyuk
Michelle Lin
Ghassan Omet

Sumy
SHEI "UAB NBU"
2010

ЄВРАЗІЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

Монографія

За загальною редакцією О. Костюка, М. Лін, Г. Омета

Суми
ДВНЗ “УАБС НБУ”
2010

УДК 336.71(415)
ББК 65.262.10(415)
Є22

Рекомендовано до друку вченою радою Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України”, протокол № 9 від 25.06.2009.

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор,
проректор Державного вищого навчального закладу
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”
С.М. Козьменко;

доктор економічних наук,
директор Департаменту економічного аналізу та прогнозування
Національного банку України
О.І. Петрик;

доктор економічних наук, професор
кафедри МВКФВ ІМВ Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка
С.А. Циганов

Євразійські перспективи розвитку банківських систем [Текст] :
Є22 монографія / за заг. ред. О. Костюка, М. Лін, Г. Омета. – Суми :
ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 157 с.

ISBN 978-966-8958-54-0

У монографії досліджуються проблеми та перспективи розвитку банківських систем України, Тайваню та Йорданії. Визначено основні складові банківських систем, учасників процесу банківського регулювання, поточні тенденції розвитку та основні наслідки фінансової кризи для подальшого розвитку банківських систем.

Результати дослідження рекомендовані для використання фахівцями у галузі банківської справи, а також для студентів та аспірантів економічних спеціальностей, викладачів і науковців.

УДК 336.71(415)
ББК 65.262.10(415)

ISBN 978-966-8958-54-0

© Костюк О., Лін М., Омет Г. та ін., 2010
© ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України”, 2010

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ.....	9
1.1. Зародження банківництва у світі	10
1.2. Розвиток банківництва в епоху Середньовіччя.....	12
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 1	18
РОЗДІЛ 2. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ.....	21
2.1. Формування банківництва в Україні	22
2.2. Розвиток банківництва в незалежній Україні	27
2.3. Структура банківської системи України	33
2.3.1. Види банків в Україні	33
2.3.2. Функції Національного банку України.....	34
2.4. Аналіз системи корпоративного управління та законодавства України.....	38
2.4.1. Концепція корпоративного управління в Україні.....	38
2.4.2. Модель корпоративного управління в Україні	40
2.5. Банківський нагляд в Україні.....	44
2.5.1. Еволюція банківського нагляду України.....	44
2.6. Монетарна політика в Україні	50
2.6.1. Сутність і характеристика монетарної політики.....	50
2.6.2. Інструменти грошово-кредитної політики	53
2.6.3. Ефективність монетарної політики.....	55
2.7. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах світової фінансової кризи.....	57
2.7.1. Загальний аналіз стану банківської системи та визначення доцільності регулятивних заходів	57
2.7.2. Перспективи запобігання дефолту українських банків: роль зовнішніх боргів	60
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 2	67
РОЗДІЛ 3. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТАЙВАНЮ.....	72
3.1. Походження та еволюція банківської системи Тайваню.....	73
3.2. Структура банківської системи Тайваню	76
3.2.1. Види фінансових установ	76
3.2.2. Операції фінансових установ	79
3.3. Концепція та модель корпоративного управління в банках Тайваню	90
3.3.1. Концепція корпоративного управління	90
3.3.2. Модель корпоративного управління в банках Тайваню.....	91

3.4. Банківське регулювання в Тайвані	93
3.4.1. Міністерство фінансів	93
3.4.2. Центральний банк Китаю	93
3.4.3. Центральна корпорація зі страхування депозитів	98
3.4.4. Комісія з фінансового нагляду	98
3.4.5. Допоміжні агенції	101
3.5. Грошово-кредитна політика.....	102
3.5.1. Структура грошово-кредитної політики.....	102
3.5.2. Інструменти грошово-кредитної політики	103
3.6. Реформа банківської системи Тайваню.....	106
3.7. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи Тайваню в умовах світової фінансової кризи	114
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 3	116
РОЗДІЛ 4. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЙОРДАНІЇ	118
4.1. Походження та розвиток банківської системи Йорданії	119
4.2. Структура банківської системи Йорданії	120
4.3. Концепція та моделі корпоративного управління в банках Йорданії	125
4.3.1. Концепція корпоративного управління	125
4.3.2. Моделі корпоративного управління	126
4.4. Банківське регулювання, нагляд і контроль.....	127
4.5. Грошово-кредитна політика в Йорданії	129
4.6. Сучасний розвиток банківської системи Йорданії	130
4.7. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи Йорданії в умовах світової фінансової кризи	131
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 4	133
ВИСНОВКИ.....	134
ДОДАТКИ	138
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ І РЕДАКТОРІВ	154

ВСТУП

INTRODUCTION

Світова фінансова криза є значним викликом суспільству, його здатності консолідувати зусилля представників різних націй і протистояти деструктивному впливу кризових явищ. Міжнародна співпраця та знання, як результат співробітництва, є ліками проти кризи. У цьому сенсі світова наукова спільнота має бути на передньому фронті боротьби з кризою, адже саме наука є носієм прагнень суспільства до нових знань.

Починаючи з 2008 р. світова фінансова криза боляче вдарила по системі відносин, які склалися між представниками науки та бізнесу, особливо у розвинутих країнах світу. Погіршення фінансового стану більшості транснаціональних корпорацій і банків негативно позначилося на фінансуванні багатьох перспективних наукових проєктів. Лідери міжнародного бізнесу, транснаціональні банки “BNP Paribas”, “Bank of New York Mellon”, “Deutsche Bank”, “Lloyds Bank”, “Sumitomo Mitsui Banking Corp.” скоротили фінансування науково-дослідних проєктів з економіки у 2009 р. порівняно з 2007 р. на 2,3 млрд. дол. США. Вказана сума еквівалентна річним науково-дослідним бюджетам з економічних наук 170 провідних університетів світу. Слід передбачити, що в середньостроковій перспективі це негативно позначиться на рівні наукових досліджень у провідних країнах світу.

Очевидно, що в умовах зменшення фінансування науки з боку бізнесових структур, особливо у розвинутих країнах, вищі навчальні заклади країн, що розвиваються, мають об'єднати свої зусилля та науковий потенціал, взяти ініціативу та, головне, відповідальність за подальший сталий розвиток науки у глобальному масштабі.

Саме таку мету переслідували фахівці трьох вищих навчальних закладів з Тайваню, Йорданії та України – Науково-технологічного університету Такмінгу, Арабської академії банківської справи та фінансів і ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”.

Саме ініціативна пропозиція фахівців кафедри міжнародної економіки ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” своїм іноземним колегам і започаткувала міжнародну наукову співпрацю, результатом якої стала монографія “Євразійські перспективи розвитку банківських систем”. Ця наукова праця покращить рівень розуміння причин банківської кризи як у наукових, так і бізнесових колах країн світу, а запропоновані нами висновки та рекомендації будуть сприйняті регуляторами ринку банківських послуг з великим зацікавленням.

Принаймні ми, вчені з України, Тайваню та Йорданії, на це сподіваємося.

З повагою, авторський колектив:

д-р бізнес-адміністрування, д-р екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки *О.М. Костюк*,

Ph.D, професор кафедри банківської справи та фінансів Науково-технологічного університету Такмінг, Тайвань, *М. Лін*,

Ph.D, професор, проректор Арабської академії банківської справи та фінансів, Йорданія, *Г. Омет*,

Ph.D, професор кафедри фінансів і оподаткування Науково-технологічного університету Такмінг, Тайвань, *С. Лін*,

д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри міжнародної економіки *М.І. Макаренко*,

д-р екон. наук, проф. кафедри міжнародної економіки *І.І. Д'яконова*,

д-р екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки *Ф.О. Журавка*,

канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки *В.Ю. Дудченко*,

канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки *О.В. Костюк*,

канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки *Л.І. Хомутенко*,

канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки *Ю.В. Чала*,

аспірант кафедри міжнародної економіки *Т.В. Медвідь*,

аспірант кафедри міжнародної економіки *В.М. Фіронова*,

аспірант кафедри міжнародної економіки *Д.А. Говорун*.

РОЗДІЛ 1

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

Автори:

*О.М. Костюк
Л.І. Хомутенко*

Chapter 1

THE WORLD HISTORY OF ORIGIN AND DEVELOPMENT OF BANKING SYSTEMS

Coauthored by:

*Homutenko Liudmyla
Kostyuk Oleksandr*

1.1. ЗАРОДЖЕННЯ БАНКІВНИЦТВА У СВІТІ

Пріоритетними завданнями будь-якої держави є забезпечення сталого економічного розвитку, ефективного функціонування елементів державного механізму, поєднання стратегій національної політики в різних сферах економічного, політичного та соціального життя. Для забезпечення макроекономічної стабільності, розвитку економічних відносин необхідним є вивчення та оцінка елементів банківської системи, грошово-кредитної політики в аспекті їх взаємозв'язку, взаємоузгодженості між собою та із загальнодержавною політикою.

Аспекти історичного становлення та розвитку світової банківської системи досліджували вчені різних країн, що дозволило сформувати значну теоретико-методологічну базу банківської діяльності, проте дискусійними залишаються питання про час виникнення банків, розуміння їхньої специфічної ролі в економіці різних історичних формацій.

Вивчення особливостей, аналіз факторів виникнення та формування перших банків – все це спрямоване насамперед на дослідження їх практичної ролі в розбудові національного господарства. У період становлення держав появу банків спричинили економічні потреби, які почали виникати з розвитком господарства, товарно-грошових і кредитних відносин у різних країнах. Такими потребами насамперед стали: необхідність у надійному збереженні власних заощаджень (дорогоцінностей, грошей); бажання максимально спростити здійснення різних платіжних операцій; необхідність в існуванні постійного “мірила цінностей” при визначенні цін товарів. Отже, процес виникнення й розвитку банків був об'єктивно зумовлений еволюцією кредитних відносин і став важливим етапом економічного прогресу суспільства.

Банки як установи з відповідною назвою вперше з'явилися у XII ст. і виконували різноманітні функції, обслуговували не тільки споживчі потреби. Виникнення позики як явища економічного життя суспільства, на базі якої виникають банки, відбулося задовго до нашої ери.

Зародження банківської справи відбулося в рабовласницькому суспільстві. Центром зародження банківництва дослідники вважають Вавилонське царство (VII-VI ст. до н.е.), в період існування якого діяли вавилонські банкірські дома Мурашу, Ігібі, Іддін-Мадука, які видавали позики під письмові зобов'язання та під заставу різних цінностей, здійснювали платежі за рахунок клієнтів, були поручителями за різноманітними угодами, брали участь у торговельній справі на пайових засадах, приймали процентні вклади.

Значного розвитку банківська справа набула у Стародавній Греції. Храми і монастирі, найвідомішими з яких були Делонський, Дельфійський, Ефейський, Мілетський, Фокейський, здійснювали функції

зберігання грошей, надання позики, проведення операцій з грошима. Недоторканність коштів, які торговці і приватні особи зберігали у скарбницях храму, гарантувалась шанобливим ставленням до релігії. Розуміючи не вигідність простого збереження великих грошей у своїх сховищах, амфіктіоніти, які керували храмами, надавали довірені їм цінності у позику під проценти громадянам і навіть цілим містам. Інтенсивний розвиток ремісництва і торгівлі у Стародавній Греції сприяв зростанню потреб в обмінних, кредитних операціях і появі приватних осіб, що здійснювали банківські операції. Через використання у торгівлі різноманітних монет, що чеканилися як державами, так і містами, і навіть окремими особами – спільної грошової системи не існувало. В обігу перебували монети різної форми, номіналу і нерідко нижче зазначеного у них номіналу. Подібне грошове розмаїття спричинило потребу у появі кваліфікованих фахівців для оцінки монет, надання ділової поради щодо їхнього обміну. У даний період з'явилися приватні особи – трапезити (від грецького *trapeza* – стіл), які здійснювали розмін готівкових грошей за столами на ринках, надавали кредити під заставу земель, рабів, будівель, рухомого майна з розрахунку від 10 до 36 % річних, заносили дані в особливий реєстр банківської книги. У римлян банкіри, які також розпочали свою діяльність з обміну грошей, називалися менсаріями (від латинського “менса” – стіл).

Отже, на думку істориків, поняття банку, що закріпилося у свідомості людей, ототожнювалося з тими, хто здійснював обмінні операції з грошима та їхніми особливими столами як у Стародавній Греції, так і в Стародавньому Римі.

У Стародавньому Римі банківська діяльність досягла більш високого рівня діловодства ніж у Стародавній Греції за рахунок фіксації первинних норм банківського і кредитного права, згідно з якими у III столітті до нашої ери римські банки, що спеціалізувалися на мінняльній справі і називалися нумуляріями, мали дозвіл на здійснення кредитних операцій. Арентарії, які спеціалізувалися на кредитних операціях, відповідно до вказаних норм, одержали можливість на основі посередництва в платежах надавати позички своїм клієнтам.

Поряд з кредитними операціями банків поступово одержували розвиток розрахунки з обслуговування вкладників, які виконувалися за допомогою “трансферита”, тобто переносу коштів з однієї таблиці (рахунку) на іншу. Кожен вкладник у банку мав свій особистий документ – таблицю з позначенням його імені. Усі платежі за клієнта, що вклав гроші на збереження, виконував досвідчений банківський працівник, в якого знаходилися внесок і таблиця з ім'ям вкладника.

Поступово з формуванням єдиної монетної системи грошово-обмінні операції втрачали своє значення. Банки стали виконувати роботу з укладання договорів між клієнтами, займалися справами щодо отримання спадщини, розподілу майна, а також були посередниками в торговельних угодах.

Для полегшення розрахунків стали випускатися банківські квитки (*hudu* – “гуду”), що оберталися нарівні з повноцінними грошовими знаками. У даний період проводилися операції, які можна охарактеризувати як прообраз вексельної торгівлі: з використанням кредитних листів зі зверненням за платежем до банку.

Провідна роль Риму як центру економічного життя великої імперії, яка охоплювала на той час великі території Європи, Африки, Близького Сходу, сприяла бурхливому розвитку банківської справи, концентрації в руках банкірів капіталів підкорених країн та наданню цих коштів у позику різним регіонам. Значні обсяги грошових оборотів сприяли появі філій римських банкірських домів у різних країнах.

1.2. РОЗВИТОК БАНКІВНИЦТВА В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

У період раннього Середньовіччя, з посиленням натуралізації господарства і відповідним зменшенням ролі товарно-грошових відносин, банківська справа тимчасово занепала. У феодальній Європі різноманітність грошових знаків, які перебували в обігу, стримувала розвиток торгівлі, що спричинило, як і в античні часи, здійснення грошово-обмінних операцій. Найбільшого поширення ці операції у X ст. набули в Італії, як світовому центрі торгівлі, куди надходили товари та гроші з різних країн. Власне слово “банк” походить від італійського “*banco*”, що означає “стіл”, за яким сиділи учасники грошово-обмінних операцій. На столах знаходився реєстр укладених договорів і монети. Таким чином, саме обмінні операції стали основою розвитку банківської діяльності у середньовічній Європі.

Приблизно в XII столітті розвиток ярмаркової торгівлі призвів до зростання грошового обігу в містах. Найбільше металеві гроші були задіяні в міжнародній торгівлі і знаходилися в руках купців, що успішно торгували із закордоном.

У той час у Західній Європі поступово зростала потреба громадян і феодалів у додаткових коштах, а наявних засобів для покриття нестатків грошовим обігом було недостатньо. Саме розвиток кредиту дозволив покрити відсутність готівки. Однак через зростання попиту на готівку, кожен власник тієї або іншої суми грошей прагнув якнайкраще їх використати, щоб отримати найбільший прибуток, через

що очевидною стала тенденція до зростання позичкового відсотка. Таким чином, з'являється ще одна можливість одержання прибутку з дуже високого відсотка – лихварство. Поступово серед феодалів утворилося коло основних клієнтів лихварів, які розраховували погасити позичку за рахунок війни або підвищення податків. Ще одна причина, яка змушувала купців переходити до лихварства, – зменшення торговельного прибутку та втрата інтересу до заморських торговельних операцій через розвиток місцевого ремісництва. Передбачалося, що торгівля грошовими знаками має забезпечити їх власнику більший прибуток, ніж торговельні операції (винагорода за надання грошової позики досягала 200 % і більше).

Такий високий відсоток приватних підприємців-лихварів був одним зі стимулюючих факторів створення суспільних банків.

Лихварство зберігається і в умовах капіталістичного виробництва, особливо в тих країнах, де відносно слабо розвинені капіталістичні товарні відносини, наприклад, Індії, Пакистані, Індонезії. Лихварство у формі надання дрібних позичок під дуже високий відсоток існує і в індустріально розвинутих країнах, хоча ці операції заборонені законом і здійснюються, як правило, нелегально.

Перший суспільний банк виникає у 1171 р. у Венеції. Дана установа відповідала цьому типу банку лише за своєю назвою, а за функціями була призначена переважно для забезпечення функціонування міського господарства Венеції.

З кінця XII ст. банківська справа поширилася і в інші європейські країни, насамперед у Францію, де була започаткована жителями ломбардських міст.

Перші середньовічні суспільні банки були установами, які приймали від клієнтів на зберігання внески у вигляді монет, на вагу, брали на себе зобов'язання проводити за вкладників різні платіжні операції (трансфертні розрахунки між клієнтами), займалися кредитуванням різного роду підприємств, де особливим попитом користувалася морська закордонна торгівля. У цей період відбувається зародження вексельної справи.

Зростання торгових операцій сприяло подальшому розвитку й концентрації банківських операцій, що знайшло відображення у створенні банківських установ, які мали риси акціонерних товариств. Так, у 1407 р. було засновано банк Святого Георгія (Casa di S.Giorgio) в Генуї, який спочатку був асоціацією кредиторів держави, і правителі республіки при вступі на посаду давали присягу зберігати недоторканими права і волю цієї установи. Уже в 1408 р. банку було дозволено приймати приватні внески, причому за основу всіх розрахунків

була прийнята, як і у венеціанському банку, особлива умовна монета. Пізніше банк св. Георгія позичає генуезькому урядові великі суми, для покриття яких отримує право керування колоніальними землями Генуї (зокрема, островом Корсика і містом Каффа) і стягування багатьох податків.

Поступово банки з'являлися і в інших містах, набираючи складніших організаційних форм. У 1593 р. було створено банк Святого Амвросія в Мілані. Його капітал формувалася за рахунок пайових внесків і поточних вкладів громадян і використовувався для надання позик місту. У 1584 р. для поживлення торгівлі і промисловості був заснований банк у Венеції (*Banko delta Piazza de Rialto*), яким керували чиновники, призначені урядом. Незабаром недосвідчених чиновників довелося замінити приватними банкірами, що внесли значну заставу в забезпечення своїх операцій. Деякий час венеціанський банк користувався монополією і приватним особам було заборонено влаштовувати банкірські контори, здійснювати будь-які операції із залученими коштами. За внески банк не платив ніяких відсотків.

У 1619 році був заснований у Венеції інший суспільний банк, один із перших жиробанків у Європі, що формувалися купецькими гільдіями для проведення безготівкових розрахунків між своїми клієнтами. Усі розрахунки двох венеціанських банків здійснювалися в спеціальній "банківській монеті", якою була визнана найкраща з монет, що були в обігу у Венеції, – *dukati d'argento*. Стосовно неї перераховувалися інші гроші, що надходили в касу банку. Цінність цієї монети на 20 % перевищувала цінність звичайної монети, що оберталася у Венеції. Як стверджують історики, жиробанк не завжди дотримувалася правил про недоторканність внесків: іноді правління таємно віддавало значні суми венеціанському уряду, внаслідок чого двічі, у 1640 і 1717 р., довелося призупинити платежі у вигляді монет.

Подібні банки виникли також у Барселоні, Мілані, Неаполі та деяких інших європейських містах. Трохи пізніше з'явився цілий ряд суспільних банків у Нідерландах, Англії та Німеччині. В Амстердамі перший банк був заснований у 1609 р., у Гамбурзі – в 1619 р., у Нюрнберзі – в 1621 р., у Роттердамі – в 1635 р., у Стокгольмі – в 1657 р. [14, с. 296]. Основною умовою кредитних операцій жиробанків було дотримання 100 %-го забезпечення клієнтських внесків дорогими цінними металами, а через постійну нестабільність політичної ситуації та незадовільні умови грошового обігу в Європі вони мали обмежений характер.

Спочатку жиробанки обмежувалися лише прийомом внесків на збереження, за що стягували визначену невелику винагороду. Особам,

які зробили внесок, видавалося посвідчення, а в книгах банку для кожної з них відкривався особливий рахунок. Згодом ці посвідчення перетворилися в банківські квитки, які випускалися банком на пред'явника. Вони являли собою зобов'язання банку сплатити пред'явникові зазначену в квитку суму коштів. Поступово банки відійшли від практики тільки збереження внесків і стали використовувати їх для банківських операцій, головним чином для видачі короткострокових позичок. Отже, відбулася принципова зміна в банківській справі: банки, що були простими зберігачами цінностей, стають посередниками між особами, що володіють вільними капіталами, і особами, що мають потребу в кредиті. Жиробанки перетворюються в депозитні банки.

У результаті перетворень, що відбулися, з'явилася вигода як для вкладників, що полягала у звільненні від плати за збереження вкладів, так і для банку, що відображалася в одержанні доходу від надання грошей у позику. Прагнучи до розширення операцій і доходів, банківські установи стали з часом штучно залучати внески, зобов'язуючи платити відомий відсоток за вкладені суми й одержуючи дохід завдяки різниці між відсотками, які стягнуті за позичками і сплачені за внесками.

Ці нововведення мали надзвичайно важливі наслідки для розвитку банківської справи. Вони дозволили банкам збільшувати свої обігові кошти, що зумовило, з одного боку, великий імпульс до розвитку кредиту, а з іншого – створило можливість для зловживання з боку керівництва банків, що неодноразово приводило до банківських криз.

Варто згадати про найбільших банкірів Середньовіччя. Флоренція – найбільший центр культури Відродження. Найбільш відомий банкір Флоренції – Медичі. Джованні Медичі, на прізвисько ді Віссі, був проникливим і спритним політиком, який організував мережу банків, що заклали фінансовий фундамент його роду. Розширивши поле діяльності свого банку на всю Європу, за допомогою цілої мережі торговельних контор Медичі став найвідомішим серед нового класу капіталістів.

В епоху Відродження також найвпливовішими банкірами були представники сімейства Фуггерів і Ротшильдів.

Перший прообраз сучасних банків, більш досконалий і повноцінний банк, який почав проводити кредитні й емісійні операції, був заснований в Англії (Англійський банк) 5 липня 1694 року за проектом Вільяма Паттерсона. Відповідно до статуту банк надавав власний капітал – 120 000 фунтів стерлінгів – у кредит державі, замість чого отримував право випуску на відповідну суму власних кредитних білетів із метою здійснення кредитних операцій. З появою цього банку почалася нова епоха в історії розвитку банківської справи. У XVII – на початку XVIII ст. були створені банківські установи, найвідомішими серед яких

були Австро-Угорський банк (заснований у 1703-1706 роках), Німецький (11 червня 1765 року), Французький (1776 рік) та ін.

Таким чином, наприкінці XVIII ст. світова банківська система являла собою розгалужену мережу розвинутих, багатофункціональних банків, діяльність яких була заснована на комерційних засадах і спрямована на підтримку та розвиток у провідних країнах капіталістичного господарства. Функціональне навантаження, яке виконували ці фінансові інститути, було породжене потребами торговельно-промислової сфери господарств цих країн, відповідно до їхнього соціально-економічного устрою на той час.

Особливої уваги заслуговує “Банк Нью-Йорка” (“The Bank of New York”), який було створено у 1791 році майже одночасно зі створенням Нью-Йоркської фондової біржі. Саме “Банк Нью-Йорка” вважається фахівцями першою корпоративною структурою, яка активно почала залучати фінансові ресурси на фондовому ринку за допомогою емісії акцій для здійснення власної діяльності (додаток А).

Більш швидкими темпами ця організаційна форма бізнесу (акціонерна) почала розвиватися з 1815 р., коли банки почали спеціалізуватися в інвестиційній діяльності. Банки купували великі обсяги державних або приватних цінних паперів у процесі емісії, а потім продавали їх на ринку.

З моменту свого заснування в 1792 р. Нью-Йоркська фондова біржа стала основним місцем продажу цінних паперів, особливо корпоративних, у світі. До 1817 р., саме тоді біржа отримала належний правовий статус, вже було створено кілька сотень корпорацій у сфері банківської діяльності, а фондова біржа привернула увагу учасників ринку, які володіли фінансовими ресурсами.

На першому етапі розвитку фондового ринку формування банків було пов’язане з істотними дозвільними процедурами й обмеженнями різного характеру. Поступово до середини XIX століття в США сформувалося законодавство, що істотно спрощувало процедуру реєстрації банків, а на початку XX століття багато обмежувальних бар’єрів були усунуті взагалі (додаток Б).

Швидкий розвиток фінансового ринку на початку XX століття різко змінив американські банки. Власність банків стала більш роздробленою, у багатьох з них частка великих акціонерів не перевищувала 10 %. До того часу практично сформувався клас професійних менеджерів і відбувся перехід до управління банками на професійній основі. Менеджери конкурували один з одним за право управляти банками не на основі розміру їхнього внеску в капітал банку, а на основі їхнього досвіду, знань і здібностей.

Таким чином, на початку ХХ століття (30-ті рр. ХІХ ст.) остаточно сформувався один із основних принципів управління в банках – *принцип поділу власності та контролю*. Акціонери є власниками капіталу банку, але право контролю та управління цим капіталом належить менеджменту. Менеджер є при цьому найманим агентом і підзвітний акціонерам.

Цей принцип дозволяє поєднати підприємницький підхід, властивий менеджменту, і спосіб фінансування бізнесу з різних джерел. Менеджмент, володіючи необхідними для цього професійними навичками, знаннями та якостями, здатний приймати і реалізовувати рішення, спрямовані на оптимізацію використання капіталу. Він виконує підприємницьку функцію. Власники можуть не мати необхідних професійних навичок і не можуть розраховувати на ефективне використання капіталу під власним прямим керівництвом. Вони виконують лише функцію постачальників капіталу та можуть розраховувати на відповідну їх внеску частку прибутку від діяльності банку.

На початку ХХ століття помітно збільшилася кількість акціонерів, переважна більшість яких є дрібними власниками, одержали розвиток механізми, що роблять можливим переміщення в глобальних масштабах дуже великих інвестиційних ресурсів, відбувся перехід управління власністю до рук найманих менеджерів. Широке визнання одержала ідея, що банки мають визначені зобов'язання не тільки перед своїми власниками, але й перед більш широким колом зацікавлених груп, тобто ідея корпоративної соціальної відповідальності, а забезпечення відповідними правами клієнтів банку стало ключовим питанням організації банківського бізнесу у світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Альтерзон, С. Г. Нарис розвитку київської кредитної системи [Текст] / С. Г. Альтерзон. – К., 1929. – 84 с.
2. Ахмедов, С. К. Понятие “банковская система”: современные подходы к определению и системный анализ [Текст] / С. К. Ахмедов, Р. Г. Шихахмедов // Финансы и кредит. – 2004. – № 26. – С. 40–48.
3. Батюшков, Д. Д. Банки. Их значение, операции, историческое развитие и счетоводство [Текст] / Д. Д. Батюшков. – Владикавказ, 1904. – 2009 с.
4. Биман, А. Б. История банков. Историческое развитие банков в России и за границей с древнейших времен и до наших дней [Текст] / А. Б. Биман. – СПб. – 417 с.
5. Бишов, А. Краткий обзор истории и теории банков с приложением “Учения о биржевых операциях” [Текст] / А. Бишов ; перевод с нем. С. Окновского. – Ярославль : Типолитография Г. Фалык, 1877. – 105 + II с.
6. Боровой, С. Я. Кредит и банки России (середина XVII в. – 1861 г.) [Текст] / С. Я. Боровой. – М. : Госфизниздат, 1958. – 228 с.
7. Вессель, Н. Х. Наша кредитная денежная система [Текст] / Н. Х. Вессель. – СПб., 1997. – 75 с.
8. Воблій, К. Г. Нариси з історії російсько-української цукровобурякової промисловості [Текст] / К. Г. Воблій. – К., 1930. – 344 с.
9. Гиндин, И. Ф. Государственный банк и экономическая политика царского правительства (1861–1892 годы) [Текст] / И. Ф. Гиндин. – М., 1960. – 415 с.
10. Гловацька, Н. Історія банківської системи України у XVIII–XX століттях [Текст] / Н. Гловацька // Вісник НБУ. – 2004. – Травень. – С. 116–123.
11. Данілов, І. В. Це респектабельне слово – БАНК [Текст] / І. В. Данілов. – Кам’янець-Подільський : Абетка, 1998. – 120 с.
12. Демківська, А. В. Гроші та кредит [Текст] : навчальний посібник / А. В. Демківська. – К. : Дакор, 2007. – 528 с.
13. Еременко, Л. В. Современные тенденции развития мировой банковской системы [Текст] / Л. В. Еременко // Банковские услуги. – 2002. – № 12. – С. 8–10.
14. Івасів, Б. С. Гроші та кредит [Текст] : підручник / Б. С. Івасів. – Вид. 3-тє, змін. і доп. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2008. – 528 с.
15. Івасів, Б. С. Гроші та кредит [Текст] : підручник / Б. С. Івасів. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2000. – 510 с.

16. Каманин, И. Последние годы самоуправления Киева по Магдебургскому праву (продолжение) [Текст] / И. Каманин // Киевская старина. – 1888. – Т. XXII. – С. 157–195.
17. Каценеленбаум, З. С. Учение о деньгах и кредите [Текст]. Ч. 2 / З. С. Каценеленбаум. – М., 1927. – 567 с.
18. Кованько, П. Киевские контракты. 1798–1923 [Текст] / П. Кованько // Журнал Киевского губернского экономсовещания. – 1923. – Январь. – С. 3–26.
19. Ламанский, Е. И. Вклады в банках или билеты непрерывного дохода? (виды на усовершенствование кредитных установлений) [Текст] : Т. 20. – Кн. 2 / Е. И. Ламанский // Русский Вестник. – 1859. – С. 221–224.
20. Ламанский, Е. И. Воспоминания. 1840–1890 гг. [Текст] / Е. И. Ламанский. – Пенза : Индивидуальное частное предприятие В. И. Мануйлова, редакция журнала “Земство”, 1995. – 128 с.
21. Левин, И. И. Акционерные коммерческие банки в России [Текст] / И. И. Левин. – Петроград, 1917. – 301 с.
22. Левичева, И. Н. Особенности становления банковской системы России во второй половине XIX века [Текст] / И. Н. Левичева // Деньги и кредит. – 2002. – № 10. – С. 56–65.
23. Михайловська, І. М. Гроші та кредит [Текст] : навчальний посібник / І. М. Михайловська, К. Л. Ларінова. – Львів : Новий світ – 2000, 2007. – 432 с.
24. Михалевский, Ф. И. История денег и кредита [Текст] : хрестоматия / Ф. И. Михалевский. – М. : Изд. Коммунистического ун-та имени Я. М. Свердлова, 1925. – 79 с.
25. Міщенко, В. І. Становлення і розвиток кредитно-фінансової системи на Сумщині (XIX – поч. XX ст.) [Текст] / В. І. Міщенко, Г. І. Корогод. – Суми, 1999. – 76 с.
26. Морзан, В. В. История банковского дела в России (вторая половина XVIII – первая половина XIX в.) [Текст] / В. В. Морзан. – СПб. : Крига, 2004. – 400 с.
27. Новікова, І. Е. Передумови виникнення банківської системи ринкового типу в Україні в другій половині XIX століття [Текст] / І. Е. Новікова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 11(78). – С. 41–48.
28. Памфилов, С. Ф. Акционерные коммерческие банки в России в прошлом и настоящем [Текст] / С. Ф. Памфилов. – Нижний Новгород, 1924. – 144 с.

29. Петрук, О. М. Банківська справа [Текст] : навчальний посібник / О. М. Петрук ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Ф. Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2004. – 461 с.
30. Скальковский, К. Н. Наши государственные и общественные деятели [Текст] / К. Н. Скальковский. – СПб., 1890. – 568 с.
31. Скоморович, І. Г. Історія грошей і банківництва [Текст] : підручник / С. К. Реверчук, І. Г. Скоморович, Й. Я. Малик. – К. : Атіка, 2004. – 340 с.
32. Соболев, М. Н. Кредит и его роль в народном хозяйстве [Текст] / М. Н. Соболев. – Харьков : Изд-во “Союз” Харьковского кредитного союза кооперативов, 1919. – 90 с.
33. Судейкин, В. Наши общественные городские банки и их экономическое значение [Текст] / В. Судейкин. – СПб., 1884. – 50 с.
34. Тавасиев, А. М. Банковское дело [Текст] : учебник для средних профессиональных учебных заведений / А. М. Тавасиев, Н. Д. Эриашвили. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2002. – 527 с.
35. Тицкий, С. И. Всемирная история денег, кредита и банков [Текст] / С. И. Тицкий. – К. : Крещатик, 1997. – 836 с.
36. Туган-Барановский, М. И. Избранные сочинения [Текст] : в 2 т. / М. И. Туган-Барановский. – Донецк, 2004. – Т. 2. – 685 с.
37. Ходский, Л. В. Исторический очерк развития поземельного кредита в России [Текст] / Л. В. Ходский // Русская мысль. – 1882. – № 6. – С. 198–247.
38. Щетинін, А. І. Гроші та кредит [Текст] : підручник / А. І. Щетинін. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.
39. Яснопольский, Л. Н. Банковская энциклопедия [Текст] Коммерческие банки / Л. Н. Яснопольский. – К. : Тип. 2-й Артели, 1914. – Т. 1. – 407 с.

РОЗДІЛ 2

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Автори:

*В.Ю. Дудченко
І.І. Д'яконова
Ф.О. Журавка
О.В. Костюк
О.М. Костюк
М.І. Макаренко
Т.В. Медвідь
Л.І. Хомутенко
В.М. Фіронова
Ю.В. Чала*

Chapter 2

BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Coauthored by:

*Chala Yulia
Dudchenko Victoria
Diakonova Iryna
Fironova Valeria
Homutenko Liudmyla
Kostyuk Oleksandr
Kostyuk Olena
Makarenko Mykhaylo
Medvid Tetiana
Zhuravka Fedir*

2.1. ФОРМУВАННЯ БАНКІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розвиток банківництва в Російській імперії в цілому і в Україні зокрема суттєво запізнився. Першими кредиторами були одноосібні підприємці-лихварі, першими позичальниками – уряд і землевласники. Найдавніший документ, на який посилаються історики і який свідчить про існування певних форм кредиту, в тому числі поземельного, на руських землях – це документ застави на землю, існування якого відносять до XIII-XIV ст. У ній не лише засвідчують сам факт угоди про надання кредиту, а й описують подробиці цієї угоди. Кредитні відносини мали досить нерозвинутий характер, що негативно позначалося на добробуті народу. Чимало дворян потрапляли у боргову залежність до лихварів і нерідко втрачали власні маєтки.

За умови переважно натурального поміщицького господарства існувала можливість безконтрольного підвищення відсотків за кредитами (у 50-ті роки XVIII ст. вони досягли 72 % річних). У результаті цього кредитори часто застосовували до боржників досить неординарні форми забезпечення своїх прав. Однією з таких форм був “правеж”. Боржника, який вчасно не повернув борг, щодня протягом трьох місяців виводили на площу і шмагали різками, а по закінченні цього терміну боржник разом з усім своїм майном потрапляв у цілковите розпорядження позичальника, в якого міг відробляти борг до повного покриття боргової суми. При цьому рік роботи чоловіка дорівнював 5 рублям, жінки – 2,5 рубля, дитини – 2 рублі.

Починаючи із XVI-XVII ст. кредит у країні забезпечувався переважно іноземними купцями, які, незважаючи на “недобросовісність та обман з боку русичів”, продовжували їх видавати. В умовах підвищеного ризику іноземні кредитори, намагаючись убезпечити себе від можливих збитків, встановлювали за користування позиками занадто високі відсотки, які негативно впливали на економічний розвиток господарства країни. Така практика кредитування і стала одним зі стимулюючих факторів заснування казенних фінансових інституцій.

Першою фінансовою установою, що розпочала здійснювати банківські операції в Росії, була Монетна канцелярія Петра II, створена в 1729 р. в Петербурзі, якій надавалося право видавати короткострокові позички під заставу дорогоцінностей під досить високу відсоткову ставку, яка в деяких випадках сягала 20 % (“чого в усьому світі не водиться”), а також (у разі невиплати позичальниками суми застави) викуповувати на прохання боржників різні цінності, що були попередньо заставлені ними у приватних позикодавців (лихварів). Нерідко такі викупні операції використовували у своїх інтересах придворні дворяни, які спрямовували державні гроші на покриття своїх власних боргів.

На такий рішучий крок щодо розвитку кредитної галузі господарства уряд країни зважився піти для того, щоб місцеве дворянство отримало змогу користуватися власним, більш вигідним і зручним кредитом.

У 1733 році імператриця Анна Іоаннівна встановила нові правила видачі позик Монетною конторою, за якими розмір позики не мав перевищувати 75 % від вартості золота з розрахунку 8 % річних із правом відстрочки викупу до трьох років.

Згодом значну роль у проведенні вексельно-перекладних та інших кредитно-грошових операцій між Петербургом, Москвою та губернськими містами відігравали “Соляная контора”, “сохранные казны” при “Петербургом и Московском приказных домах”, Санкт-Петербурзька і Московська банківські контори вексельного виробництва для обігу мідних грошей.

Безпосереднє зародження сучасної банківської справи в Російській імперії припадає на кінець XVIII ст., коли імператриця Єлизавета Петрівна влітку 1794 року видала “Указ про заснування Державного банку, про порядок видачі з нього грошей і про покарання лихварів”. У результаті дії цього указу розпочали свою діяльність відразу дві справжні банківські установи: Дворянський позичковий і Комерційний банки [30, с. 165].

Банк для дворянства мав основний капітал у 750 тис. руб. і власні контори в Санкт-Петербурзі та Москві. Спочатку кредитом у Дворянському позичковому банку могли користуватися лише великоросійські дворяни та іноземці, які прийняли довічне російське підданство. Позики видавалися під 6 % річних, а їх розмір не повинен перевищувати 10 тис. руб. Крім дорогоцінностей, предметом застави почала виступати й нерухомість.

У 1769 році в Санкт-Петербурзі та Москві створюються банки “для вымена государственных ассигнаций”, які в 1786 році указом російської імператриці Катерини II перетворюються на Державний асигнаційний банк, якому доручається функція емісії паперових грошей. На ефективність роботи цієї установи покладалися великі надії. У 1797 році з метою видавання позичок під векселі та товари при Державному асигнаційному банку були створені облікові контори. Мережа таких контор була заснована й на території України в таких містах, як Київ, Харків, Ніжин, Херсон, Одеса. Уже наприкінці XVIII ст. внаслідок того, що їх діяльність була досить обмеженою, а послуги не користувалися попитом, деякі із них були закриті.

Основна діяльність перших банківських установ, які з’являлися в Російській імперії, була спрямована переважно на забезпечення дешевим кредитом дворянства, в той час як торгівля та промисловість залишалися без фінансової підтримки.

У 1800 році до російського імператора від харківського купця третьої гільдії Івана Лобова надійшло прохання про заснування Купецького позичкового банку з метою підтримання торгівлі. Купець вважав, що основний капітал цього банку міг би складатися із внесків купців третьої гільдії. Після відправлення цього клопотання в сенат на обговорення І. Лобов за “недозволене прохання” отримав лише догану від московського прокурора.

Протягом наступних 17 років неодноразово на вищому рівні порушувалося питання про створення такого банку, але певного логічного кінця у вигляді знову-таки державного, проте, вже комерційного банку, воно отримало тільки тоді, коли міністром фінансів став Дмитро Олександрович Гур'єв у 1817 році.

Із заснуванням імперського Державного комерційного банку продовжувала розвиватися банківська справа й на території України. Уже в 1819 році з основним капіталом 3 млн. руб. починає функціонувати відповідна філія цього банку в м. Одеса. Основним напрямом її діяльності була видача позик під дисконт векселів і під заставу товарів, але разом із цим вона мала право переказувати кошти й перераховувати їх у вигляді відсоткових внесків, що вважалося великим привілеєм і вказувало на неабияку значущість цієї установи.

Після того як у 1823 році міністром фінансів стає граф Єгор Францович Канкрін, відомий своїм негативним ставленням до розвитку комерційного банківництва, збільшення кількості банківських установ та їхніх відділень різко припиняється. До діяльності державних кредитних установ він також ставився негативно, але розумів їхню необхідність. Тому саме через політичні погляди міністра фінансів Канкріна наступну українську контору Державного комерційного банку було відкрито в Києві у 1838 році з метою послаблення економічного впливу на українські землі Польського банку, контора якого до 1838 року знаходилася в м. Бердичеві, на Поділлі.

Київській конторі було надано право надавати кредити під заставу населених маєтків, а поряд із цим вона виконувала й ряд інших основних банківських операцій: приймала внески, переказувала гроші, видавала позики під заставу товарів і дисконтувала векселі. Діяльність її розповсюджувалася на Київщину, Поділля та Волинь.

Згодом такі контори були відкриті і в інших містах України. Так, у 1843 року банківську контору було відкрито в Харкові, в 1852 році – в містах Полтаві та Кам'янці на Поділлі.

Державний комерційний банк проіснував до 1860 року, після чого був реорганізований у перший у Росії Державний банк, що став важливим інструментом реформування суспільно-економічного життя країни. Згідно зі статутом 1860 року основними його завданнями були “пожвавлення торговельних оборотів і зміцнення грошово-кредитної системи”.

На території України контори Держбанку у 1860 році засновано в таких містах, як Київ, Харків та Одеса. У 1914 році на українських землях існувало 3 контори Держбанку та 19 його відділень в усіх губерніях.

Одночасно з Комерційним банком існував Державний позиковий банк, створений у 1786 році для сприяння дворянському землеволодінню. Позики надавалися на 20 років під 8 % річних під дворянські маєтки, фабричні споруди, гірничі заводи. У зв'язку з ліквідацією в 1860 році Позикового банку іпотечні кредити в Росії не надавалися протягом 10 років.

Казенні банки були не єдиними кредитними установами на той час. Із 1841 року почали з'являтися ощадні каси для приймання дрібних вкладів при казначейських і міських думах, при закладах поштово-телеграфного відомства, фабриках і заводах, митницях. На початку 1914 року в країні існувало 8 553 ощадні каси.

На Західній Україні, яка до 1918 року перебувала в складі Австро-Угорської імперії, перші 18 ощадних кас з'являються у Східній Галичині у другій половині XVIII ст. (1783 р.). Їх головна мета – обслуговування селян і міщан. У 1826 році у Львові було організовано Австрійську ощадну касу, в 1843 – Галицьку як своєрідний іпотечний банк для надання позик шляхті. На початку XX ст. у Східній Галичині функціонувала широка мережа ощадних кас.

Слід зауважити, що паралельно з розвитком державного кредиту все ж таки, хоч і повільно, невпевненими кроками, але відбувалося становлення і приватних банківських установ, які ще в дореформений період починали формуватися під виглядом банкірських домів. Спочатку приватні фінансові інститути почали набувати певного розвитку в таких провідних містах імперії, як Москва, Санкт-Петербург, Одеса. Першою приватною кредитною установою Росії стало Санкт-Петербурзьке міське кредитне товариство (1861), другою – Земський банк Херсонської губернії в м. Одеса (1864). На українських землях спроби упорядкування приватного комерційного кредиту з'явилися ще задовго до 1860 року. Прикладом може бути створення в м. Славуті Заславського повіту у 1830 році князем Сангушком приватного акціонерного банку з капіталом близько 2-3 тис. руб. сріблом для видачі кредитів місцевим дворянам під заставу капіталу, втричі більшого, ніж сума необхідної позички.

Разом із приватними банківськими установами в першій половині XIX ст. у Російській імперії почали зароджуватися і перші міські банки, яких до 1862 року налічувалося вже 21 з основним сукупним капіталом 525 тис. руб. Їхня діяльність мала місцевий характер, а статuti дозволяли видавати позики лише купцям, цеховим майстрам і міщанам тільки свого міста.

Реальні спроби діяльності прототипу міського банку були на українських землях. Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. при Київському магістраті було засновано банк громадської комісії, основний капітал якого був утворений на кошти міського управління. Він видавав позики під 8-12 % річних місцевим купцям і міщанам, приймав внески від мешканців Києва та інших міст, провадив деякі нескладні векселеві операції. Банк припинив свою діяльність приблизно у 1827 році. Причиною його ліквідації стали неправомірні дії керівників, які почали допускати самопровадність і зловживання у своїх діях.

Тим часом до імперського уряду надходять нові проекти створення приватних комерційних банків. Основна маса цих проектів надходила від петербурзьких чиновників, хоча були спроби проникнення й іноземного капіталу. Проте жодного позитивного рішення керівництвом держави при їхньому розгляді не було прийнято. Однією з причин негативного ставлення до такого типу фінансових установ була відсутність у країні відповідних фахівців, які могли б наглядати і керувати цією справою, іншою і, мабуть, головною – страх перед можливим домінуючим становищем приватних банків над державними.

Остаточно справу формування нової банківської системи зрушили з місця наслідки невдалої Кримської війни (1853-1856 рр.), після чого особливо очевидною стала народна “відсталість, бідність розумова, матеріальна...”, у той час як у Західній Європі та США система комерційних банків робила впевнені кроки вперед. У США, наприклад, історія банківської справи бере початок з другої половини XVIII ст. До 1860 року там діяло вже 1 562 банки.

Порівняно повільний розвиток російської банківської системи обумовлювався насамперед тривалим існуванням феодально-кріпосницького ладу, у зв'язку з чим був слабо виражений поділ праці (ремесла і землеробство). Це спричиняло нерозвиненість діяльності фабрик і заводів і зумовлювало повільний процес розвитку товарно-грошових відносин, а отже, й повільне нагромадження грошових капіталів у країні. З іншого боку, на відміну від країн Західної Європи, де розвиток міст відбувався за рахунок ведення великомасштабної морської торгівлі, в Росії цей вид діяльності мав континентальний характер, через що не міг сприяти інтенсивному розвитку міст.

Важливою умовою налагодження та ефективного розвитку банківської справи в державі мало бути й існування сформованої атмосфери довіри між банками та їхніми клієнтами, адже “довіра”, за визначенням тогочасних економістів, – “життя і душа кредиту”, який і є нею за своєю суттю (від лат. *credere* – вірити), а в дореформеній Росії такої умови не було.

Однак банківська система, заснована на ринкових засадах, що почала функціонувати з другої половини XIX ст. в Російській імперії, зокрема й на території України, також зародилася не на порожньому місці. Радикальним змінам у такій важливій галузі дореформеного господарства країни, як банківництво, сприяло багато факторів.

Вивчення багатовікової історії банківської справи не тільки показує шляхи розвитку та зміцнення інституту банку в економічних системах різних країн, але й сприяє вивченню його перспектив у подальшому.

2.2. РОЗВИТОК БАНКІВНИЦТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Банківська система відіграє важливу роль у поступальному розвитку української економіки. Пройшовши історично нетривалий період становлення, на сьогодні вона діє в умовах, близьких до ринкових, надає широкий асортимент банківських послуг і вдосконалює методологію здійснення банківських операцій. Останнім часом відбулась кількісна стабілізація комерційно-банківських установ у межах 200 банків. Водночас триває розширення мережі їх філій і відділень на теренах України, збільшується перелік пропонованих споживачам банківських продуктів.

Сучасна банківська система України сформувалась порівняно недавно, в 1990-ті роки, на уламках банківської системи Радянського Союзу. На час набуття Україною незалежності у 1991 р. уже відбувалось становлення банківських установ ринкового типу поряд з існуванням державних банків радянської епохи.

По-перше, найпотужнішими залишались контори, управління та відділення всесоюзних банків, що належали державі і виконували переважно адміністративно-контрольні функції – Держбанк СРСР як емісійний центр і спеціалізовані Промбудбанк, Агропромбанк, Житло-соцбанк, Ощадбанк, Зовнішекономбанк. Їхньою прерогативою було фінансово-кредитне обслуговування державних підприємств та організацій. У першій половині 1990 р. найбільші спеціалізовані республіканські банки Агропромбанк СРСР та Житло-соцбанк СРСР були перетворені на акціонерні комерційні Агропромбанк “Україна” та Укрсоцбанк. Комерційними стали Ощадний, Промислово-будівельний і Зовнішньоекономічний банк України. Однак, ставши комерційними за формою, ці банки, по суті, залишалися державними. До того ж значна частина їхнього основного капіталу належала відповідним всесоюзним банкам, що ставило найбільші українські державні банківські монополії в залежність від всесоюзної фінансової бюрократії.

По-друге, фундаментальним елементом ринкової банківської системи були кооперативні банки, створені відповідно до закону “Про кооперацію”, прийнятого у 1988 р. Їх діяльність ґрунтувалась на комерційних засадах і означала початок утворення суто українських банківських установ, хоча й недостатньо потужних порівняно з державними банками. Перший кооперативний банк “Таврія” був відкритий у Феодосії 24 листопада 1988 р. Згодом у Києві було засновано перший комерційний банк – Український інвестиційний банк. До кінця 1989 р. у республіці діяло вже 12 комерційних і 5 кооперативних банків.

З прийняттям Верховною Радою України 20 березня 1991 р. закону “Про банки і банківську діяльність” започатковано правове закріплення автономної банківської системи ще в рамках не розмежованої між окремими незалежними державами радянської економіки. У зазначеному законі закріплювалось також створення Національного банку України як центрального банку держави, керівної ланки дворівневої банківської системи.

Відтоді процес становлення і розвитку банківської системи України охоплює три основні періоди. У період 1991-1996 рр. відбувається перереєстрація Національним банком України комерційних банків. У відомчих банках відбувається передавання міністерських пакетів акцій на управління до Міністерства фінансів України. Паралельно проходить акціонування державних банків їх персоналом та окремими клієнтами цих банків. У ряді випадків за окремими банками стояли великі промислові комплекси, доходи яких становили основу банківських капіталів.

Подальше нагромадження капіталів в умовах розгортання структурної перебудови економіки сприяло створенню банків “нової хвилі” із залученням значного приватного капіталу. Приватизація державного майна стала поштовхом до виникнення нових форм господарювання в реальному секторі у вигляді відкритих і закритих акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю, розвитку малого та середнього бізнесу, досі наявного переважно в роздрібній торгівлі та сільському господарстві. У цей час відбувається уніфікація пасивів у діючих банках. До них належать такі: “Аваль”, “Інко”, “Відродження”, “Трансбанк”. Під час гіперінфляції спостерігається масове утворення дрібних “кишенькових банків (понад 100 банківських установ).

Після уповільнення інфляційних процесів у 1994-1996 рр. спостерігалась активізація дій НБУ з регулювання діяльності комерційних банків. Однак чимало банків, що звикли працювати в умовах високої інфляції, не зуміли перебудувати свою діяльність відповідно до нових

умов, допускали зниження рівня банківського менеджменту, що призвело до банківської кризи та банкрутства окремих банків. У 1994 р. було ліквідовано з причини порушення банківського законодавства 11 банків, у 1995 – 1, у 1996 – 11 банків, а ще 60 опинилися в стані прихованого банкрутства. У цей період банківська система України перебувала в стані стагнації: відбувається скорочення розміру активів деяких банків, спостерігається велика розбіжність у концентрації банківського капіталу, третина зареєстрованих банків не мали необхідного сплаченого статутного фонду (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Окремі дані про банківські установи у 1991-1995 рр.*

Показник	1991	1992	1993	1994	1995
Кількість банків за реєстром	76	133	211	228	230
Сплачений статутний фонд діючих банків у гривневому еквіваленті, млн. грн.	...	0,5	15	88	541
Кількість ліквідованих банків у зв'язку з порушенням банківського законодавства	...	3	6	11	1

* Джерело: <http://www.bank.gov.ua/Statist/Statistdata/banks.xls>.

Другий етап формування банківської системи незалежної України розпочався із прийняттям Конституції України та запровадженням в обіг національної грошової одиниці – гривні у другій половині 1996 р. У цей час тривав процес уповільнення інфляції, хоча подоланню трансформаційного спаду виробництва заважала фінансова криза 1998 р., що була пов'язана з відтоком портфельних інвестицій нерезидентів, дестабілізацією обмінного курсу гривні та реструктуризацією короткострокових боргових зобов'язань держави.

Банки, що мали значні портфелі облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), внаслідок проведеної урядом конверсії короткострокових ОВДП у середньо- та довгострокові понесли відчутні збитки у зв'язку із заморожуванням частини активів. Запроваджений за рішенням Кабінету Міністрів і Національного банку обов'язковий продаж 50 % валютного виторгу клієнтів-експортерів певною мірою обмежив можливості прибуткового проведення валютних операцій банків, хоча й сприяв стабілізації курсової динаміки.

На тлі макроекономічних збурень все ж тривало організаційне зміцнення банківської системи. У країні реєструються іноземні банки та їхні представництва (всього було зареєстровано 14), відбувається

зміна акціонерів, продаж і перепродаж банків, а також здійснюється реєстрація нових банків (табл. 2.2). За 4 роки обсяг коштів, залучених на рахунки фізичних та юридичних осіб, зріс у 2,36 раза, а обсяг наданих кредитів – у 2,16 раза.

Таблиця 2.2

Окремі дані про банки України та їх діяльність у 1996-1999 рр.*

Показник	1996	1997	1998	1999
Кількість банків за реєстром	229	227	214	203
Кількість банків за участю іноземного капіталу	14	22	28	30
Сплатений статутний фонд діючих банків у гривневому еквіваленті, млн. грн.	1 098	1 636	2 103	2 910
Кількість ліквідованих банків у зв'язку з порушенням банківського законодавства	11	10	16	11
Зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, млн. грн.	5 145	6 357	8 279	12 157
Вимоги банків за кредитами, наданими в економіку України, млн. грн.	5 452	7 295	8 873	11 787

* Джерело: <http://www.bank.gov.ua/Statist/Statistdata/banks.xls;credits.xls;deposits.xls>.

Починаючи з 2000 р. на сучасному етапі розвитку банківської системи в Україні відновлюється економічне зростання, відбувається неухильне подолання тривалого трансформаційного спаду у виробництві, поступово стабілізується динаміка загального рівня цін (табл. 2.3).

В умовах макроекономічної стабілізації розширюється ресурсна база для банківської системи та водночас зростає потреба суб'єктів господарювання у банківських кредитах. З 2000 р. набуває чинності закон “Про Національний банк України”, де за НБУ утверджується його автономний статус у складі виконавчої влади, закріплюються повноваження та функції, притаманні центрально-банківській установі в економіці ринкового типу. Відтоді показники розвитку монетарної сфери також ілюструють позитивну динаміку (табл. 2.4).

Темпи приросту грошової маси значно випереджали відповідні показники реального та номінального ВВП, тобто відбувалось підвищення рівня монетизації економіки. Випереджальна динаміка грошової маси порівняно з монетарною базою (крім 2004 р.) означала зростання грошового мультиплікатора і збільшення комерційно-банківської грошової маси. З 2001 р. була подолана курсова нестабільність, в подальшому спостерігалась поступова ревальвація номінального та реального курсу гривні.

Таблиця 2.3

**Макроекономічні показники розвитку української економіки
в 2000-2007 рр., %***

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	У середньому
Реальний ВВП	5,9	9,2	5,2	9,4	12,1	2,7	7,3	7,9	7,4
Індекс споживчих цін **	25,8	6,1	-0,6	8,2	12,3	10,3	11,6	16,6	11,1
Рівень безробіття ***	11,6	10,9	9,6	9,1	8,6	7,2	6,8	6,4	8,8
Відношення дефіциту зведеного бюджету до ВВП	0,6	-0,3	0,7	-0,2	-3,2	-1,8	-0,7	-1,1	-0,8
Відношення поточного рахунку платіжного балансу до ВВП	4,6	3,7	7,5	5,8	10,6	2,9	-1,7	-4,1	3,7

* Джерело: http://www.bank.gov.ua/Statist/Macro/GDP_u.xls;PR_u.xls;MAR_u.xls;www.ukrstat.gov.ua/Operativ/Operativ2005/Fin/Fin_ric/Fin_u/2003.htm.

** Грудень до грудня попереднього року.

*** За методологією Міжнародної організації праці.

Таблиця 2.4

**Темпи приросту показників грошово-кредитного ринку
в 2000-2007 рр., %***

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	У середньому
Грошова маса МЗ	46,1	41,9	41,9	46,5	32,4	54,3	34,5	51,8	43,5
Грошова база	40,0	37,4	33,6	30,1	34,1	53,9	17,5	46,0	36,2
Офіційний курс долара США	31,7	-1,3	-0,9	0,1	-0,3	-3,7	-1,5	0,0	2,5

* Джерело: http://www.bank.gov.ua/Statist/EI_bul/el_bul_022008.pdf.

Позитивні тенденції початку тисячоліття, відмічені в реальному і фінансовому секторах економіки, мали своє продовження і в банківській системі. Упродовж періоду основними напрямками розвитку банківського сектора були:

- забезпечення його фінансової стабільності;
- активізація операцій, пов'язаних з кредитуванням виробництва та обігу;
- розширення сфери банківських послуг.

Кількісно банківська система України стабілізувалась у межах 200 банків (табл. 2.5). Якщо в 2003 р. зареєстрованих банків нараховувалось 179, то надалі їх кількість стала зростати і в 2007 р. становила 198 банків. Водночас кількість діючих банків з 2001 р. неухильно зростала, наприкінці періоду становила 175. Цілком природним було явище появи кожного року нових життєздатних банків і припинення діяльності неконкурентоспроможних установ, що позбавлялись ліцензії на банківські операції. До післякризової стабілізації не змогли адаптуватись банки з недостатнім капіталом і хибною стратегією “зняття вершків”, притаманною діяльності в непрогнозованих непрозорих умовах цінних і курсових шоків. У 2002 р. 12 таких закладів було вилучено з державного реєстру з причин їх ліквідації чи реорганізації, після чого спостерігалась спадна динаміка зазначеного показника.

Таблиця 2.5

Окремі дані про банки в 2000-2007 рр.*

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість банків за реєстром	195	189	182	179	181	186	193	198
Кількість банків, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій	153	152	157	158	160	165	170	175
З них банки з іноземним капіталом	31	28	20	19	19	23	35	47
Кількість банків, вилучених з державного реєстру	9	9	12	8	4	1	6	–
Статутний капітал діючих банків у гривневому еквіваленті, млн. грн.	3 667	4 576	6 003	8 116	11 605	16 111	26 372	43 808
Статутний капітал одного банку в середньому, млн. грн.	24	30	38	51	73	98	155	250

* Джерело: <http://www.bank.gov.ua/Statist/Statistdata/banks.xls>.

За організаційно-правовою формою 2/3 банків належали до акціонерних товариств, а решта – до товариств з обмеженою відповідальністю. Кількість державних банків упродовж періоду залишалась незмінною: 2 банківські установи з-поміж акціонерних товариств були державними, а кооперативні не набули поширення.

Починаючи з 2004 р. на ринку банківських послуг активізувались іноземні банки. Їх кількість зросла з 19 до 47, а зі 100-відсотковим іноземним капіталом – з 7 до 17 одиниць.

Протягом вказаного періоду в основному зберігалась позитивна динаміка зростання статутного, регулятивного та балансового капіталу банків за рахунок збільшення сплаченого статутного капіталу, резервного фонду, прибутку та сформованих банками резервів. За 2000-2007 рр. загальний обсяг капіталу діючих банків зріс із 3 667 до 43 808 млн. грн. або в 11,9 раза. З розрахунку на 1 банк сплачений статутний капітал за відповідний період збільшився в 10,4 раза.

Разом з цим зростання капіталізації банків України має інше походження, ніж у розвинутих країнах світу, де основний механізм концентрації банківського капіталу – злиття та поглинання банків. В Україні цей механізм ще не отримав відповідного розвитку, а концентрація банківського капіталу відбувається здебільшого в “автономному” режимі, тобто коли кожен банк вимушений збільшувати статутний капітал за рахунок внутрішніх джерел, задовольняючи вимоги Національного банку України. Це свідчить про виняткову роль НБУ у процесі концентрації банківського капіталу в Україні, високий рівень регулювання банків і низький ступінь їх ініціативності щодо міжбанківських інтеграційних процесів.

Отже, на сьогодні банківська система України є ключовою частиною фінансової системи країни, важливим елементом господарського механізму, де становлення ринкової структури відбулося раніше, ніж в інших секторах економіки. Саме банківська система відіграла важливу роль у створенні сприятливого середовища для мобілізації й вільного переливання капіталів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва.

2.3. СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.3.1. ВИДИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

В Україні сьогодні функціонує дворівнева банківська система. Вона ґрунтується на відносинах між банками в двох площинах: по вертикалі – відносини підлеглості між центральним банком, що здійснює керування, та низовими ланками, по горизонталі – відносини рівного партнерства між будь-якими низовими ланками.

Банківська система України складається з НБУ та інших банків, що створені та діють на території України на основі Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р.

Банки в Україні функціонують як універсальні або як спеціалізовані (ощадні, інвестиційні, клірингові (розрахункові), іпотечні. Наприклад, банк набуває статусу спеціалізованого, якщо не менше 50 % його активів є активами одного типу, і банк набуває статусу спеціалізованого

ощадного банку, якщо не менше 50 % його пасивів є вкладками фізичних осіб). Створюються вони у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку.

За формою власності банки можуть бути державними (100 % статутного капіталу такого банку належить державі (наприклад, НБУ, Ощадний банк та Український експортно-імпортний банк) або такими, що засновані на приватній формі власності. Відповідно до чинного законодавства в Україні можуть створюватися і кооперативні банки за принципами територіальності. Вони поділяються на місцеві та центральні кооперативні банки, і їх утворення, мінімальна кількість учасників і статутного капіталу чітко регулюються законодавством.

У Законі України “Про банки і банківську діяльність” також передбачена можливість створення банківських об’єднань: банківська корпорація, банківська холдингова група, фінансова холдингова група.

Банківську корпорацію можуть створювати лише банки з метою підвищення своєї ліквідності та платоспроможності, для забезпечення координації та нагляду за їх діяльністю. Банківська холдингова група – банківське об’єднання, до складу якого входять лише банки; материнському банку має належати не менше 50 % пайового капіталу або голосів кожного з інших учасників групи, які є його дочірніми банками. Фінансова холдингова група має складатися переважно або лише з установ, що надають фінансові послуги, до того ж серед них має бути не менш ніж 1 банк, і материнська компанія має бути фінансовою установою, тобто вона має надавати різні фінансові послуги. Зокрема, це є банки, кредитні спілки, страхові компанії, ломбарди тощо.

Банківська система в умовах ринку функціонує на основі певних умов. Функції банківської системи:

1. Трансформаційна – зумовлена посередницькою місією банків. Мобілізуючи вільні кошти і передаючи їх різним суб’єктам, банки мають можливість їх трансформувати (змінювати) на різні строки, розміри, що зменшує фінансові ризики.
2. Функція створення грошей і регулювання грошової маси.
3. Функція забезпечення сталості банків та грошового ринку (стабілізаційна), яка проявляється у прийнятті ряду законів, що регламентують діяльність банків, у створенні механізму контролю та нагляду за діяльністю банків тощо.

2.3.2. ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Національний банк України (додаток Е) є центральним банком, особливим органом державного управління, який має статутний капітал, що є державною власністю. НБУ є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах

затвердженого кошторису, а в окремих випадках – також за рахунок Держбюджету України. Одержання прибутку не є метою його діяльності.

Національний банк не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. НБУ не відповідає за зобов'язаннями інших банків, а інші банки не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. Основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці. На виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також у межах своїх повноважень – цінової стабільності.

Традиційно виділяють чотири базові функції центрального банку:

- 1) емісія готівки та організація грошового обігу;
- 2) банк банків;
- 3) банк уряду;
- 4) реалізація грошово-кредитної політики.

Крім зазначеного вище, до переліку функцій НБУ належать також наглядові, регулятивні й контрольні.

Згідно зі статтею 7 Закону України “Про Національний банк України” функціями Національного банку є:

- 1) проведення грошово-кредитної політики;
- 2) монополюю здійснення емісії національної валюти України та організація її обігу;
- 3) організація системи рефінансування комерційних банків;
- 4) встановлення для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку та звітності;
- 5) організація створення та методологічного забезпечення системи грошово-кредитної, банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;
- 6) визначення системи, порядку і форми платежів, у тому числі між банками;
- 7) визначення напрямів розвитку сучасних електронних банківських технологій;
- 8) здійснення банківського регулювання та нагляду;
- 9) ведення державного реєстру банків і здійснення ліцензування банківської діяльності;
- 10) ведення офіційного реєстру ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем;
- 11) здійснення сертифікації аудиторів, які проводитимуть аудиторську перевірку банків, тимчасових адміністраторів і ліквідаторів банку;

- 12) складання платіжного балансу, здійснення його аналізу та прогнозування;
- 13) представлення інтересів України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах;
- 14) здійснення валютного регулювання, організація та здійснення валютного контролю;
- 15) накопичення та зберігання золотовалютних резервів та здійснення операцій з ними та банківськими металами;
- 16) аналіз стану грошово-кредитних, фінансових, цінових і валютних відносин;
- 17) організація інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей;
- 18) реалізація державної політики з питань захисту державних секретів у системі Національного банку;
- 19) участь у підготовці кадрів для банківської системи України;
- 20) визначення особливостей функціонування банківської системи України в разі введення воєнного стану чи особливого періоду, здійснення мобілізаційної підготовки системи Національного банку;
- 21) здійснення інших функцій у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції, визначеної законом.

Важливим аспектом дослідження місця та ролі центрального банку у фінансовій системі держави є визначення його правового статусу. Правовий статус суб'єктів адміністративно-правових відносин – це юридичне закріплення ролі та місця в системі відповідних органів державної влади і в системі органів управління. Національний банк за своїм правовим статусом є однією з найважливіших інституцій держави. Він не входить до жодної з гілок влади. Наявність владних повноважень є найважливішою ознакою правового статусу Національного банку України. Це означає, що НБУ має встановлювати обов'язкові для виконання правила і норми та контролювати їх виконання. З організаційного погляду важливим є факт того, що нормативно-правові акти Національного банку видаються у формі постанов Правління НБУ, а також інструкцій, положень, правил, що затверджуються постановами Правління Національного банку. Вони не можуть суперечити законам та іншим законодавчим актам України.

Свою діяльність здійснює на засадах незалежності. Незалежність НБУ полягає в тому, що НБУ, відповідно до основ бюджетної та економічної політики, формує грошово-кредитну політику. Національний банк самостійно розробляє відповідну монетарну політику та фінансові інструменти. Проте цей головний орган банківської системи з ряду питань є залежним від Верховної Ради України, перед якою і звітує про свою діяльність.

До повноважень законодавчого органу держави Конституція України відносить призначення на посаду та звільнення з посади Голови НБУ, що здійснює Верховна Рада України за поданням Президента України. Крім того, саме Верховна Рада України призначає половину складу Ради Національного банку, а інша половина призначається Президентом. Такий підхід дає можливість двом гілкам влади пропорційно, рівною мірою брати участь у формуванні складу Ради НБУ і здійснювати регулятивний вплив держави на фінансово-кредитну політику, її реалізацію. Конституційні засади формування вищого органу управління НБУ, а також його керівництва є прикладом рівноваги двох гілок влади в Україні.

Суттєве значення для ефективного функціонування НБУ мають його відносини з Кабінетом Міністрів України. Ці державні органи проводять взаємні консультації з питань грошово-кредитної політики, розроблення та здійснення загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку. НБУ підтримує економічну політику КМУ, доки вона не суперечить забезпеченню стабільності грошової одиниці України.

НБУ провадить грошово-кредитну політику, тобто комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу.

З метою забезпечення виконання “Основних засад грошово-кредитної політики” Рада НБУ має право застосування відкладального вето щодо рішень Правління Національного банку з питань:

- диверсифікації активів Національного банку та їх ліквідності;
- лімітів позабалансових зобов’язань;
- формування резервів, покриття фінансових ризиків;
- порядку відрахувань доходів до Державного бюджету України;
- мінімального розміру золотовалютних резервів;
- з інших питань, віднесених до її компетенції.

Рада Національного банку не може надавати рекомендації щодо доцільності призначення на посади чи звільнення з посад Голови Національного банку, членів Правління Національного банку або давати персональну оцінку діяльності окремих посадових осіб Національного банку. Таким чином, кадрова політика не входить до повноважень наглядового органу Національного банку України.

2.4. АНАЛІЗ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

2.4.1. КОНЦЕПЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Концепція корпоративного управління може бути моністичною, дуалістичною та плюралістичною (рис. 2.1). Концепція визначає права тих чи інших органів або осіб на участь у корпоративному управлінні банком.

Отже, для того, щоб виявити концепцію, яка наразі існує в Україні, слід розглянути відповідні законодавчі акти на предмет процедури формування органів управління банком. Діяльність українських банків регулюється такими законами: Цивільний кодекс України, Закон “Про банки і банківську діяльність”, Закон “Про акціонерні товариства”.

Згідно зі статтею 37 Закону України “Про банки і банківську діяльність” органами управління банку є загальні збори учасників, спостережна рада, правління (рада директорів) банку.

Згідно зі статтею 38 цього закону вищим органом управління банку є загальні збори учасників, до компетенції яких належить призначення та звільнення голів і членів спостережної ради банку, ревізійної комісії. Спостережна рада, у свою чергу (ст. 39), призначає і звільняє голову та членів правління (ради директорів) банку, контролює діяльність правління (ради директорів) банку (рис. 2.2).

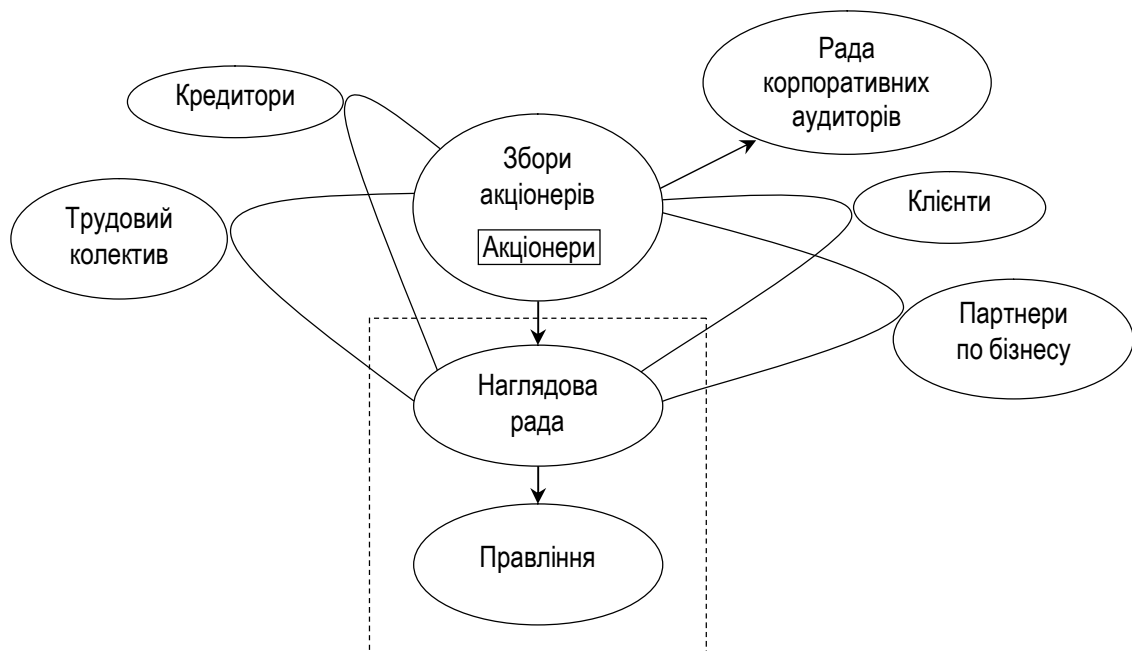

Рис. 2.1. Концепції корпоративного управління в банках

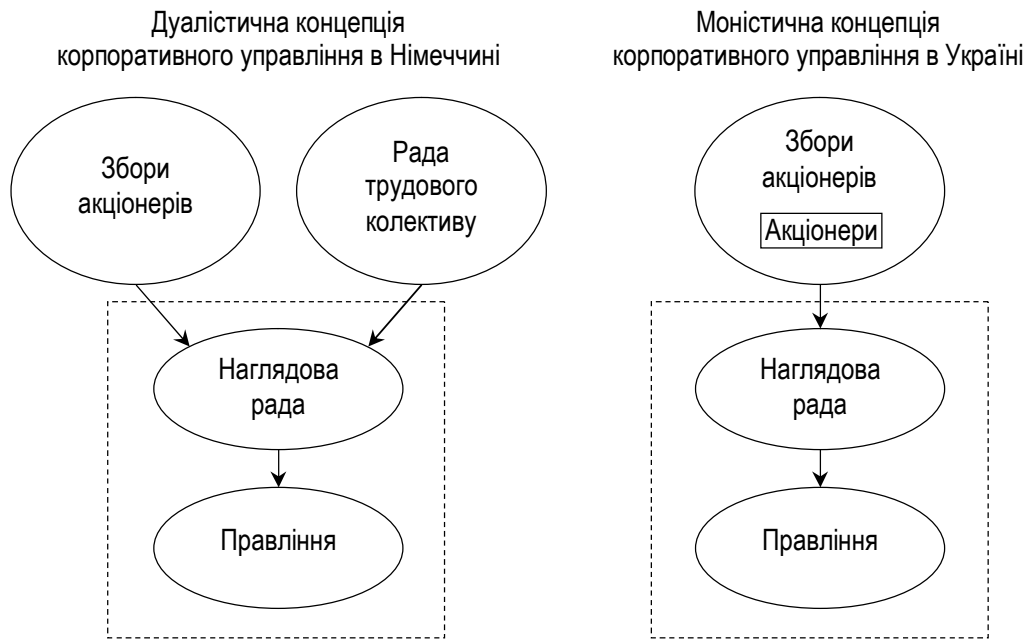

Рис. 2.2. Плюралістична концепція корпоративного управління в Японії

Цивільний кодекс зазначає, що загальні збори товариства своїм рішенням створюють виконавчий орган і встановлюють його компетенцію та склад (ст. 99). Загальні збори учасників товариства мають право приймати рішення з усіх питань діяльності товариства, зокрема й з тих, що передані загальними зборами до компетенції виконавчого органу (ст. 98).

Одним із пунктів компетенції загальних зборів акціонерів згідно з Законом України “Про акціонерні товариства” є обрання членів наглядової ради, затвердження умов цивільно-правових або трудових договорів, що укладатимуться з ними, встановлення розміру їх винагороди, обрання особи, яка уповноважується на підписання цивільно-правових договорів з членами наглядової ради, прийняття рішення про припинення повноважень членів наглядової ради (ст. 33 закону).

У статті 34 зазначено, що в загальних зборах акціонерного товариства можуть брати участь особи, включені до переліку акціонерів, які мають право на таку участь, або їх представники. На загальних зборах на запрошення особи, яка скликає загальні збори, також можуть бути присутні представник аудитора товариства та посадові особи товариства незалежно від володіння ними акціями цього товариства, представник органу, який, відповідно до статуту, представляє права та інтереси трудового колективу.

Згідно зі статтею 53 закону обрання членів наглядової ради приватного товариства здійснюється за принципом пропорційності

представництва у її складі представників акціонерів відповідно до кількості належних акціонерам голосуючих акцій або шляхом кумулятивного голосування. Конкретний спосіб обрання членів наглядової ради приватного товариства визначається в його статуті.

Усі наведені вище законодавчі акти не суперечать один одному в питанні учасників процедури формування органів управління. Цими учасниками є акціонери. Трудовий колектив не має права участі в корпоративному управлінні. Отже, українським банкам притаманна моністична концепція корпоративного управління.

2.4.2. МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Модель унітарної ради та модель подвійних рад

Унітарні ради характерні для англосаксонської системи права, де виконавчі і зовнішні директори діють у межах однієї ради. Модель подвійних рад характерна для німецької системи права і передбачає присутність одночасно двох рад – контролюючої і виконавчої.

Для того, щоб вирішити, яка з моделей використовується банками України, слід переглянути вищеперелічені законодавчі акти з метою виявлення диференціювання виконавчих і контролюючих функцій між органами корпоративного управління.

Розглядаючи закон “Про банки і банківську діяльність”, слід звернути увагу на статтю 39, за якою спостережна рада банку обирається загальними зборами учасників з-поміж учасників банку або їх представників. Члени спостережної ради банку не можуть входити до складу правління (ради директорів) банку, ревізійної комісії банку. Функцією спостережної ради є *контроль* діяльності правління (ради директорів) банку.

Згідно зі статтею 40 правління (рада директорів) банку є *виконавчим* органом банку, здійснює управління поточною діяльністю банку, створенням фондів, необхідних для статутної діяльності банку, та несе відповідальність за ефективність його роботи згідно з принципами та порядком, встановленими статутом банку, рішеннями загальних зборів учасників і спостережної ради банку. У межах своєї компетенції правління (рада директорів) діє від імені банку, підзвітне загальним зборам учасників і спостережній раді банку.

Цивільний кодекс України визначає органами управління товариством загальні збори учасників і виконавчий орган (ст. 97). Однак у цьому акті не окреслено чіткого розмежування функцій даних органів управління (рис. 2.3).

Закон України “Про акціонерні товариства” у статті 51 окреслює функціональні завдання наглядової ради. Наглядова рада акціонерного

товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної статутом і цим законом, *контролює* і регулює діяльність виконавчого органу.

Виконавчий орган акціонерного товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства. До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать лише до компетенції загальних зборів і наглядової ради. Виконавчий орган акціонерного товариства підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує *виконання* їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства та законом (ст. 58).

Окремо слід виділити п. 3 ст. 58 закону: виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор). Згідно з цим пунктом, генеральний директор має право одноособово приймати рішення, що наводять на думку про можливість створення моделі унітарної ради. Однак у наступному пункті зазначається: членом виконавчого органу акціонерного товариства може бути будь-яка фізична особа, яка має повну дієздатність і *не є членом наглядової ради чи ревізійної комісії*, що свідчить про дворівневу структуру органів наглядових і виконавчих органів управління.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок про наявність в Україні класичної моделі подвійних рад із чітким розмежуванням функцій контролю та виконання між спостережною радою та правлінням.

Закони України "Про банки і банківську діяльність", "Про акціонерні товариства" Цивільний кодекс України

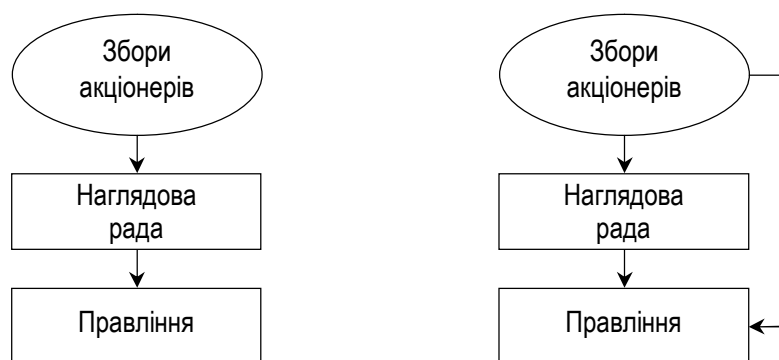

Рис. 2.3. Процедура формування органів управління комерційних банків України відповідно до різних законодавчих актів

Континентальна, англосаксонська та японська моделі

Виділяють три моделі корпоративного управління – англосаксонську, німецьку (континентальну) та японську.

Найважливішою особливістю кожної з моделей є розподіл функцій управління рішеннями (розробка і виконання рішень) і контролю рішень (затвердження та контроль за виконанням рішень) між органами корпоративного управління.

Для англосаксонської моделі характерна однорівнева рада директорів. Власність, як правило, розпорошена серед безлічі дрібних акціонерів. Модель орієнтована переважно на задоволення інтересів акціонерів, інші стейкхолдери в корпоративному управлінні практично не представлені. В англосаксонській моделі розробкою рішень займаються оперативні комітети, затвердженням – рада директорів, виконавчі директори виконують рішення, а контрольні комітети ради контролюють виконання рішень (рис. 2.4).

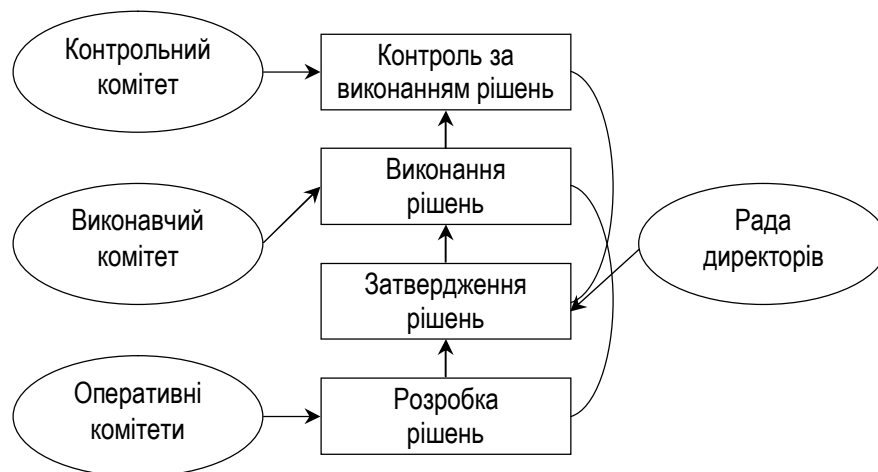

Рис. 2.4. Англосаксонська модель корпоративного управління

У німецькій моделі існує дворівнева система управління. Контрольний пакет акцій сконцентрований у банків і партнерів банку, фондовий ринок відіграє вторинну роль. Представники акціонерів і трудовий колектив відіграють вирішальну роль у стратегічному плануванні діяльності банку. Модель акцентує увагу на підтримці балансу інтересів всіх зацікавлених сторін і взаємної відповідальності (рис. 2.5).

Специфіка континентальної моделі полягає в тому, що спостережна рада виконує обидві контролюючі функції (затвердження та контроль за виконанням рішень), а правління реалізує управління рішеннями.

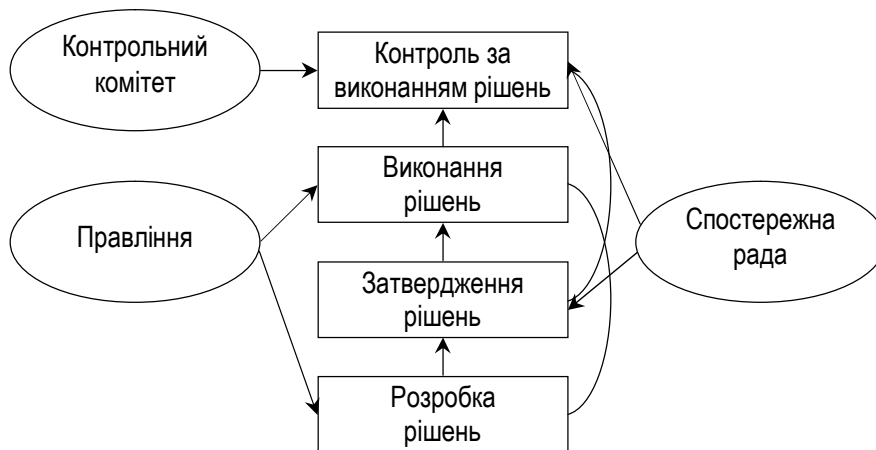

Рис. 2.5. Континентальна модель корпоративного управління

Японська модель орієнтована на соціальний колективізм на рівні банку і діловий колективізм на рівні промислової групи (рис. 2.6). Характерною рисою є перехресне володіння акціями між компаніями-партнерами. Японська модель характеризується наявністю окремого контролюючого органу – ради корпоративних аудиторів. На рівні затвердження рішень цей орган розподіляє свої функції з радою директорів. Стратегічні ж завдання належать виконавчому комітету, який займається розробкою та виконанням рішень.

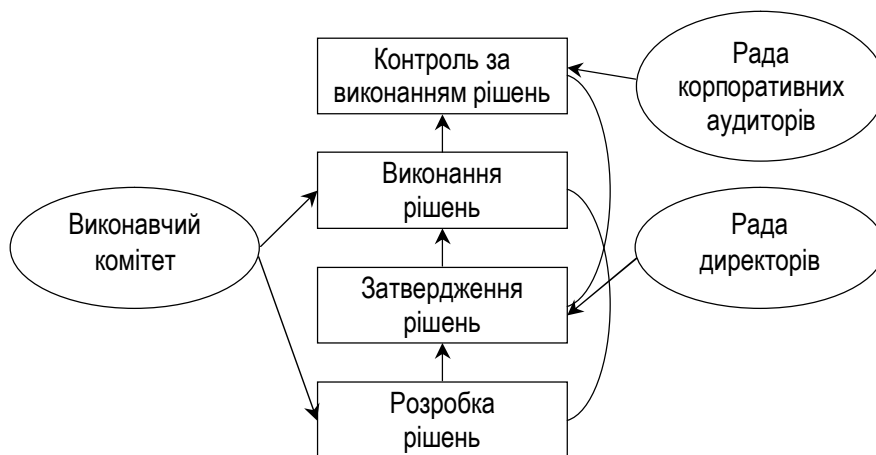

Рис. 2.6. Японська модель корпоративного управління

Для того, щоб з’ясувати приналежність української моделі корпоративного управління до однієї з вищеперелічених моделей, необхідно визначити, які органи виконують функцію стратега, а які – контролера.

У статті 51 закону “Про акціонерні товариства” сказано, що наглядова рада акціонерного товариства *контролює і регулює* діяльність виконавчого органу (правління). Згідно зі статтею 52 до компетенції наглядової ради належить затвердження положень, якими регулюються питання, пов’язані з діяльністю товариства.

У статті 58 закону зазначено, що до компетенції виконавчого органу входить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю товариства. Виконавчий орган акціонерного товариства, підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, *організовує виконання їх рішень*.

На основі даних статей є підстави стверджувати, що банки України використовують континентальну модель корпоративного управління.

2.5. БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД В УКРАЇНІ

2.5.1. ЕВОЛЮЦІЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ УКРАЇНИ

В умовах економічної кризи, нерозвинених ринкових відносин, слабкості грошової і кредитно-фінансової системи центральний банк неминуче буде використовувати жорсткі адміністративні методи регулювання, і тільки в перспективі – перехід до непрямого регулювання, зокрема й через встановлення цільових орієнтирів.

“Національний банк України (далі – Національний банк) – це емісійний центр держави, який проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організовує міжбанківські розрахунки, координує банківську систему в цілому, визначає курс грошової одиниці щодо валют інших країн. Він має монопольне право на випуск грошей в обіг, а також випуск національних грошових знаків за рішенням Верховної Ради України. Відповідно має у своєму складі державну скарбницю та організовує її діяльність, зберігає резервні фонди грошових знаків, дорогоцінні метали та золотовалютні запаси. Національний банк представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших країн, у міжнародних банках та інших фінансово-кредитних організаціях, де міжнародне співробітництво передбачене на рівні центральних банків”.

Структура Національного банку України побудована за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням (додаток В).

До системи Національного банку входять центральний апарат управління, філії (територіальні управління), а також банкотно-монетний двір, фабрика банкотного паперу, центральна бібліотека, навчальний центр і навчальні заклади Національного банку, інші структурні одиниці та підрозділи, необхідні для забезпечення діяльності Національного банку.

Закріплені законодавством загальні функції та повноваження наділяють Національний банк незалежним статусом щодо організації та регулювання банківської діяльності, зокрема й у відносинах нагляду. Об'єктивність є одним із основоположних принципів організації наглядової діяльності і базується на неупередженості та безсторонності здійснюваної контрольної діяльності.

Національний банк не має права вимагати від банків виконання операцій та інших дій, не передбачених законами України та нормативними актами Національного банку. При цьому слід розуміти, що центробанк не повинен віддавати перевагу окремим представникам банківського бізнесу, хіба що за винятком ситуацій, коли для забезпечення стійкості всієї банківської системи центробанк зменшує економічні нормативи для конкретного банку у випадку його тимчасових фінансових проблем для відтворення нормальної фінансової діяльності.

Компетентність контролюючих органів (Національного банку та його філій) пов'язана із професійною здатністю посадових осіб відповідних структурних підрозділів центробанку якісно, у встановлені терміни та в межах загальноприйнятої центробанком політики виконувати свої повноваження у сфері здійснення регулювання. Принцип гласності також має визначальне значення для організації банківського регулювання і складається з декількох аспектів, які визначені ст. 57 Конституції України та полягають у тому, що закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права й обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення в термін, встановлений законом. У протилежному випадку вони не є чинними. З іншого боку, гласність є визначальним принципом і для роботи суб'єкта, що перевіряється, тобто банківської установи. Банк зобов'язаний публікувати квартальні баланси, а також звіт про прибутки (збитки) в газеті “Урядовий кур'єр” чи “Голос України” протягом місяця, наступного за звітним кварталом. Все це сприяє підвищенню довіри до банківської системи країни. Принцип плановості при здійсненні контрольних повноважень центробанком закладений у Законі України “Про банки і банківську діяльність” та у відповідних актах Національного банку, що регулюють порядок проведення перевірок. Зокрема, відповідно до ст. 71 зазначеного закону, кожний банк є об'єктом перевірки на місці інспекторами Національного банку чи призначеними ним аудиторами.

Перевірка банків здійснюється відповідно до плану, затвердженого Національним банком України. Планова перевірка здійснюється не частіше одного разу на рік. Про проведення планової перевірки Національний банк України зобов'язаний повідомити банк не пізніше ніж за 10 днів до її початку. Одним із головних проявів принципу постійності є обов'язок банків подавати Національному банку фінансову і статистичну звітність щодо роботи банку, його операцій, ліквідності, платоспроможності, прибутковості, а також інформацію афілійованих осіб банку.

Відповідно до законів “Про банки і банківську діяльність” і “Про Національний банк України” функції банківського регулювання та нагляду здійснює НБУ.

Діяльність учасників фондового ринку контролюється та регламентується Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку.

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг здійснює нагляд за відповідним сектором фінансової системи України.

Від початку отримання Україною незалежності НБУ постійно проводить поетапне реформування та удосконалення системи банківського нагляду (табл. 2.6). Адже в період створення Національного банку України системи банківського нагляду не існувало і її потрібно було створювати відповідно до завдань і функцій діяльності банківської системи. Проте розробки щодо виділення етапів становлення банківського нагляду відсутні.

Таблиця 2.6

Етапи створення та розвитку банківського нагляду в банківській системі України*

Період	Характеристика етапу
1988-1990 рр.	Формування прототипу банківської системи України у складі банківської системи СРСР
1991-1992 рр. Березень 1991 р. Жовтень 1991р. Липень 1992 р.	Україна – незалежна суверенна держава. Прийняття: <ul style="list-style-type: none"> • Закону України “Про банки і банківську діяльність”; • Тимчасового положення про порядок створення, реєстрацію комерційних банків і здійснення нагляду за їх діяльністю, в тому числі п. 6 “Нагляд за діяльністю банків”; • Постанови Президії Верховної Ради України “Про статут Національного банку України”, в ст. 11 якого йдеться про те, що Національний банк... методом перевірок здійснює контрольний нагляд за діяльністю комерційних банків та їх філій
1992-1993 рр.	Створення головного управління банківського нагляду Національного банку України та відділів банківського нагляду в обласних управліннях Національного банку
1994-1995 рр.	Розвиток банківського нагляду – створення Департаменту банківського нагляду з управліннями: <ul style="list-style-type: none"> • методології та координації банківського нагляду; • аналізу діяльності банків і контролю економічних нормативів; • реєстрації та ліцензування банків
1996-2005 рр.	Подальше реформування та розширення функцій банківського нагляду, створення Генерального департаменту банківського нагляду для забезпечення проведення банками чіткого виконання грошово-кредитної політики НБУ, в тому числі створення у його складі департаменту банківського регулювання та нагляду
2006-2008 рр.	Створення Дирекції з банківського регулювання та нагляду, в складі якої – 5 департаментів з відповідними управліннями та відділами, введення посади виконавчого директора.

* Авторське узагальнення.

Проведене дослідження формування банківського нагляду дозволило визначити етапи становлення банківського нагляду НБУ як найважливішої умови гармонізації підходів до розробки норм регулювання банківської діяльності.

Отже, з моменту створення Національного банку України простежується чітка система створення, розвитку та реформування банківського нагляду, тобто пройдено шлях від створення у структурі НБУ Управління банківського нагляду; Департаменту банківського нагляду (рис. 2.7); Генерального департаменту банківського нагляду до Дирекції з банківського регулювання та нагляду.

Рис. 2.7. Структура Департаменту банківського нагляду НБУ

Відповідно до розбудови банківського нагляду створюється та розвивається банківське регулювання. На першому етапі, тобто в управлінні банківського нагляду і в подальшому зі створенням Департаменту банківського нагляду функцію банківського регулювання виконували спеціалісти, які займалися методологією банківського нагляду.

При цьому протягом тривалого періоду, а практично з початку створення, банківська система України працює в умовах політичної та економічної нестабільності, що посилює ризикову діяльність банків. На зменшення зростання та нівелювання ризиків значною мірою впливають впроваджені Національним банком фінансові регулятори. Зрозуміло, що в цих умовах банківський нагляд вимушений перебудувати стиль і методи діяльності, різко підвищувати їх оперативність, оптимізувати організаційну структуру, удосконалювати технології. Тим більше, це необхідно тому, що Україна стала повноправним членом

СОТ, а це збільшує інтеграцію як фінансового ринку, так і банківської системи у світові економічні процеси.

Сьогодні у світі простежуються тенденції до реформування системи банківського нагляду. Серед таких тенденцій слід особливо виділити уніфікацію банківського нагляду, а також спрощення та прозорість інституційної та методичної інфраструктур банківського нагляду.

Відповідно до світових тенденцій Національний банк проводить реформування банківського нагляду, саме з цією метою в структурі Національного банку з'являється Дирекція банківського регулювання та нагляду (рис. 2.8), в складі якої два департаменти: з банківського регулювання та нагляду; методології банківського регулювання та нагляду.

Суть банківського регулювання та нагляду в забезпеченні надійності та стійкості банківської системи через сприяння відповідальності банку при використанні своїх можливостей.

Рис. 2.8. Структура Дирекції з банківського регулювання та нагляду НБУ до 2008 р.

У декількох країнах ЄС з метою зростання ефективності прийнято ряд домовленостей, за якими бюджет, персонал або інші ресурси виділяються у спільне користування центральних банків і наглядових органів.

Зрештою, дотримуючись зростаючої потреби на європейському рівні у поліпшенні співпраці між органами нагляду, майже всі члени ЄС рухаються в напрямку прийняття формальних домовленостей для забезпечення співпраці та обміну інформацією між центральними банками та банківським наглядом.

В Україні сьогодні де-факто існує модель підпорядкування банківського нагляду Національному банку України (додаток Г). Натомість розвиток банківської системи демонструє нарощування тенденцій до універсалізації банківської діяльності, необхідності концентрації

та централізації банківського капіталу національної банківської системи. Наявне середовище у банківській системі України є досить конкурентним, але при цьому жоден із банків не має домінуючої позиції в окремій сфері діяльності.

На наш погляд, створивши Дирекцію банківського регулювання та нагляду, Національний банк України зробив перший крок до реформування банківського нагляду з метою надання йому незалежності.

У даному напрямку доцільним є розмежування департаментів інспекційного та дистанційного нагляду (рис. 2.9).

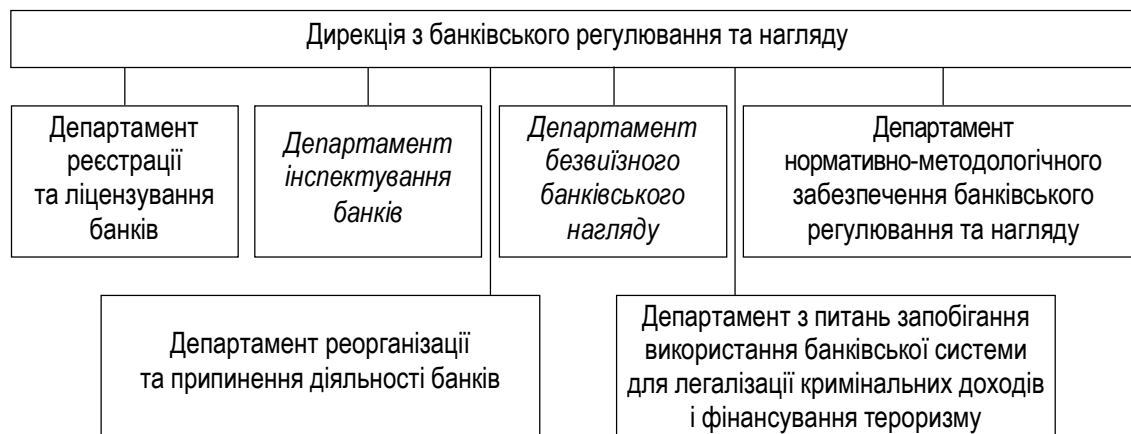

Рис. 2.9. Структура Дирекції з банківського регулювання та нагляду НБУ після реформування

Другим етапом реформування повинно стати затвердження бюджету дирекції, де слід передбачити виділення зі складу територіальних управлінь відділів банківського нагляду та їх фінансування із бюджету дирекції, тобто ввести їх пряме підпорядкування як структурних підрозділів.

Третім етапом стає пряме підпорядкування дирекції Голові Національного банку України.

Враховуючи те, що Національний банк має затверджувати щорічно бюджет як доходів, так і видатків, а перевищення доходів над видатками перераховувати в Державний бюджет України, а також те, що кількісний штат дирекції фінансується з бюджету НБУ, додаткових коштів на утримання дирекції передбачати не потрібно.

В європейських країнах існує чітка тенденція в напрямку консолідації органів нагляду на національному рівні з єдиною метою покращення їх ефективності та результативності. Основними причинами для уніфікації відповідальності нагляду, на наш погляд, є “розмивання” кордонів між фінансовими секторами або існування відносно малих фінансових ринків.

Національний вибір варіюється та може бути наслідком історії, конституційних особливостей або інших факторів, які стосуються національного фінансового сектора.

Проте поєднання банківського регулювання та нагляду в рамках одного органу порушує дієвість принципу самоорганізації, обмежує можливість системи якісно оцінити комплексні проблеми її функціонування. Крім того, в Законі України “Про Національний банк України” є цілий ряд неузгодженостей щодо сутності цих явищ. Так, ст. 1 визначає банківське регулювання як функцію НБУ, нагляд – як окрему підсистему, а ст. 55 трактує їх як функції.

2.6. МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

2.6.1. СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Зазвичай у західних теоріях під монетарною політикою мають на увазі сукупність фіскальної та грошово-кредитної, тому ми пропонуємо розрізнити ці поняття і в подальшому за цією назвою розуміти тільки другу її складову.

Грошово-кредитна політика (ГКП) – це комплекс взаємопов’язаних, скоординованих на досягнення певних цілей заходів щодо регулювання грошового ринку, які проводить держава через свій центральний банк. Відповідно, в Україні таким монетарним керуючим є НБУ. Крім нього, у процесі формування ГКП беруть участь такі органи державного регулювання, як Міністерство фінансів, Міністерство економіки, діючий уряд і Верховна Рада. Вони визначають основні макроекономічні показники, що слугують орієнтирами для вироблення цілей і стратегії монетарної політики, які декларуються в основних засадах грошово-кредитної політики на поточний рік. Згідно із обраним напрямком роботи НБУ використовує той чи інший інструментарій для впливу на фінансовий сектор країни. Сьогодні головною операційною метою НБУ залишається підтримка курсової стабільності гривні та зниження темпів інфляції. Хоча в перспективі планується перехід до плаваючого обмінного курсу та створення макроекономічних, фінансових та інституційних умов для переходу до монетарного режиму, який ґрунтується на цінній стабільності (ОЗГКП на 2009).

Зважаючи на рівень розвитку фінансового сектора та ті регуляторні цілі та заходи, які НБУ декларує як основні напрямки монетарної політики, її можна охарактеризувати як таку, яка має неусталений, перехідний характер. Якщо проаналізувати основні засади ГКП, то можна помітити, що з року в рік декларується одна й та ж основна мета – підтримання курсової стабільності національної валюти, що доповнена певною кількістю завдань залежно від економічної ситуації (рис. 2.10).

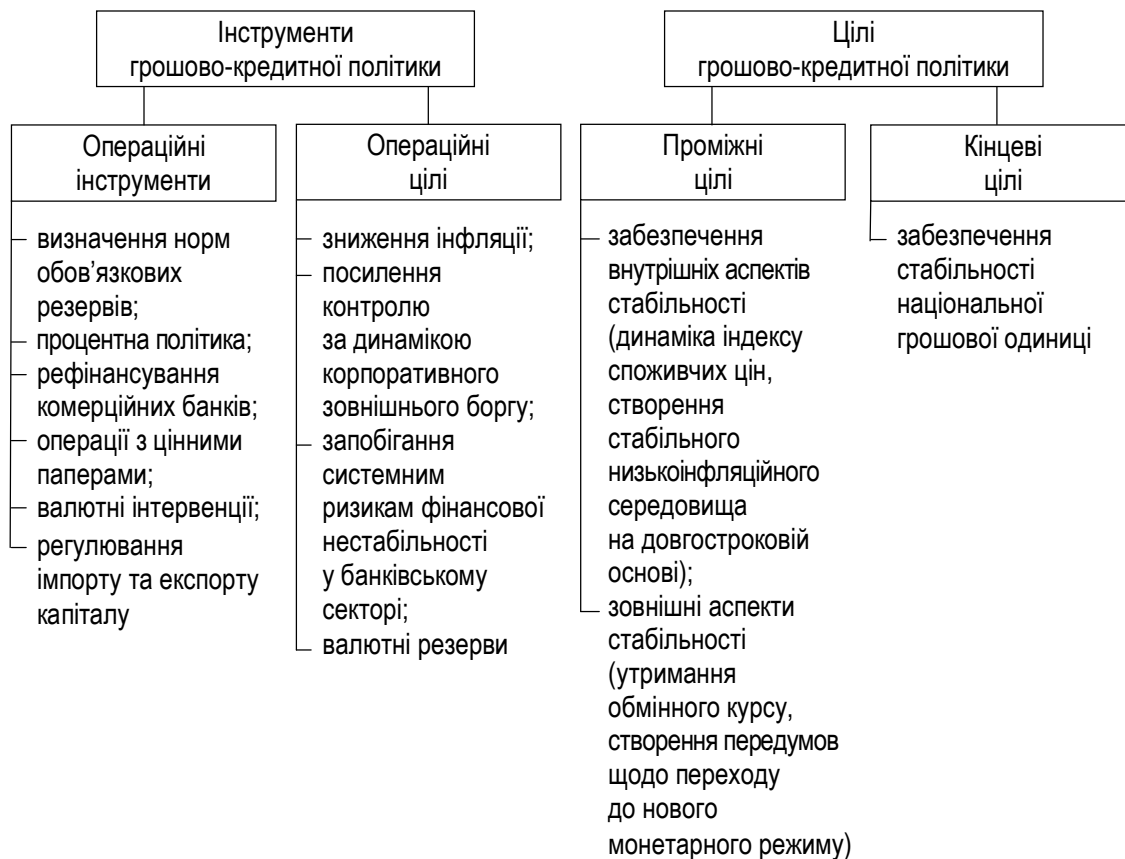

Рис. 2.10. Структура грошово-кредитної політики

Традиційно мають на меті утримання інфляційних процесів у межах наявних можливостей, але фактично Національний банк дотримується режиму таргетування обмінного курсу.

Можливість ефективної реалізації основних завдань, аргументованих монетарною політикою, визначається напрацьованим інструментарієм управління грошовим обігом і кредитного регулювання.

Відомо, що коли працюють інструменти грошово-кредитної політики, то і грошова система функціонує нормально, і вартість національної грошової одиниці стабілізується як на внутрішньому ринку через зниження темпів інфляції, так і на зовнішньому через зміцнення її обмінного курсу.

Період стрімкого падіння вартості національної валюти України добре відомий – з кінця 1991 р. до першої половини 1994 р., коли інфляція стрімко підвищилась (з 240 % в 1991 р. до 2 100 % в 1992 р.) і перетворилась на гіперінфляцію в 1993 р. – 10 255 % за рік. У цей період вплив Національного банку України на стан грошового ринку та його стабільність був майже непомітний, а інструменти грошової політики не працювали. Ситуація визначалась надзвичайно значними

обсягами кредитних емісій, які здійснювались за постановами Верховної Ради України, указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України.

Так у 1992 р. кредитна емісія становила нечувану на той час суму в 1 трлн. крб., яка була спрямована на забезпечення заліків взаємозаборгованості підприємств, поповнення їх обігових коштів для сільськогосподарських підприємств і за іншими напрямками. У 1993 році обсяги кредитної емісії збільшилися в 30 разів і становили біля 30 трлн. крб., 70 % з яких через різні канали було направлено на фінансування агропромислового комплексу.

Саме ці величезні за обсягами кредитні емісії є головною причиною гіперінфляції 1993 року, поглиблення фінансової кризи початку 90-х років ХХ ст. та значного знецінення вартості національних грошей. Додатковим фактором зниження вартості національної валюти було те, що емісійні кредити в той час надавались за пільговими процентними ставками, які були значно нижче інфляції.

Враховуючи досвід 1992-1993 рр., обсяги кредитних емісій за рішеннями найвищих державних органів почали зменшуватись. Це дозволило Національному банку України розпочати запровадження адекватної, впорядкованої системи регулювання грошового ринку через систему відповідних інструментів і таким чином стабілізувати не тільки грошово-кредитний ринок, але й інфляцію та вартість національних грошей.

Поступово для регулювання стану грошово-кредитного ринку Національним банком України були запроваджені чи почали використовуватись у нормальному режимі такі інструменти грошової політики:

- облікова ставка Національного банку як базова ціна національної валюти та заходи щодо урегулювання рівня процентних ставок банківської системи;
- обов'язкове резервування залучених коштів комерційних банків;
- операції з підтримання ліквідності комерційних банків через кредитні аукціони, ломбардне кредитування та операції РЕПО;
- запровадження в обіг нового фінансового інструмента 3/4 державних цінних паперів та операцій з ними на грошово-кредитному ринку;
- операції на валютному ринку щодо підтримання курсу національної валюти.

На сьогодні можна сказати, що Національний банк України володіє всіма методами та інструментами щодо забезпечення регулювання грошово-кредитного ринку.

2.6.2. ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Визначення норм обов'язкових резервів полягає в тому, що НБУ встановлює комерційним банкам та іншим кредитним установам нормативи обов'язкового резервування залучених коштів. Розмір обов'язкових резервів устанавлюється в процентному відношенні до загальної суми залучених банком коштів. Резерви зберігаються на кореспондентському рахунку комерційного банку в Національному банку, проценти на обов'язкові резерви не нараховуються. Для різних видів залучених коштів можуть устанавлюватися різні норми обов'язкового резервування. Вимоги обов'язкового резервування можуть поширюватися на всі депозити чи на окремі їхні види залежно від тієї ролі, яка відводиться цьому інструментові в монетарній політиці НБУ. Якщо НБУ проводить рестрикційну політику, то він підвищує норму обов'язкових резервів. Тією ж мірою збільшується сума обов'язкових резервів і зменшується ресурсний потенціал кожного комерційного банку. Значною мірою (на коефіцієнт “мультиплікації”) зменшаться розмір кредитів банківської системи й загальна маса грошей в обігу. Якщо НБУ проводить експансійну політику, то він зменшує норму обов'язкового резервування. Відповідно у кожного комерційного банку збільшується ресурсний потенціал, що зумовлює збільшення банківських кредитів і загальної маси грошей в обігу.

Процентна політика як інструмент грошово-кредитного регулювання економіки полягає в тому, що НБУ визначає рівень процентних ставок за ломбардними й обліковими кредитами, які він надає комерційним банкам у порядку рефінансування їхніх активних операцій. Якщо НБУ проводить політику стримування або скорочення маси грошей в обігу, він підвищує процентні ставки, що зменшує попит на кредитні гроші. Скорочення попиту призводить до скорочення пропозиції. Невикористані для кредитування гроші вкладаються в інші активи (цінні папери держави, місцевих органів влади) або зберігаються на депозитах комерційних банків у НБУ, як наслідок – відбувається зменшення грошей в обігу. У протилежному разі, якщо політика спрямована на збільшення грошей в обігу, НБУ знижує рівень процентних ставок за своїми активними операціями, що стимулює попит на позички, а отже, й кредитну діяльність комерційних банків. Вони змушені перетворювати свої вторинні резерви (кошти, вкладені в цінні папери або розміщені на депозитах у НБУ) в первинні, внаслідок цього збільшуються залишки грошей на їхніх кореспондентських рахунках у НБУ й загальна маса грошей в обігу.

Рефінансування комерційних банків як інструмент грошово-кредитної політики тісно пов'язане з процентною політикою, але має й певні

власні риси. Цей інструмент базується на функції НБУ як “кредитора останньої інстанції”. Комерційні банки звертаються до нього за кредитом найчастіше в разі появи тимчасового дефіциту первинних резервів (коштів на кореспондентському рахунку в НБУ). За такими позиками банки звертаються, як правило, на короткий строк та одержують їх у порядку переобліку комерційних векселів. НБУ може кредитувати комерційні банки і через операції РЕПО, які полягають в обов’язковій купівлі-продажу державних цінних паперів, але головною метою цих операцій є підтримання короткострокової ліквідності системи комерційних банків.

Операції з цінними паперами на відкритому ринку полягають у змінах обсягів купівлі та продажу НБУ цінних паперів: казначейських зобов’язань (деPOSITНИХ сертифікатів), інших цінних паперів. За умов, коли потрібно стабілізувати чи зменшити масу грошей в обігу, стримати зростання платоспроможного попиту, знизити інфляцію, НБУ продає цінні папери комерційним банкам. В останніх зменшуються первинні резерви (кошти на коррахунках у НБУ), а внаслідок цього скорочується загальний обсяг грошової маси. НБУ може продавати цінні папери й іншим суб’єктам (підприємствам, населенню) через систему фондового ринку. У цьому випадку в комерційних банків зменшуються їхні первинні резерви, тому що скорочуються залишки грошей на рахунках їхніх клієнтів.

Якщо потрібно збільшити грошову масу, НБУ купує цінні папери в комерційних банків, підприємств, населення. Внаслідок такої операції в зазначених суб’єктах збільшуються залишки грошей, зокрема і на їхніх рахунках у банках, і відповідно зростає обсяг грошей в обігу. Отже, купівля НБУ цінних паперів означає емісію грошей, а продаж – вилучення їх із обігу.

Політика підтримання обмінного курсу національної валюти включає операції НБУ з управління валютними резервами держави. НБУ забезпечує управління валютними резервами, здійснюючи валютні інтервенції шляхом купівлі-продажу іноземної валюти на валютних ринках із метою підтримання курсу національної валюти стосовно іноземних валют і впливу на загальний попит і пропозицію грошей у державі. Якщо на валютному ринку попит на іноземну валюту, яка є базовою для визначення курсу національної валюти, перевищує пропозицію, це може призвести до падіння курсу національної валюти, її девальвації. Щоб цього не допустити, НБУ продає частину свого валютного резерву (якщо це є доцільним на даний час), урівноважуючи попит із пропозицією і відповідно підтримуючи курс національної валюти. Під час продажу частини валютного резерву виникає така сама

ситуація з грошовою масою в обігу, як і в разі продажу цінних паперів, тобто вона скорочується, а при купівлі НБУ іноземної валюти відбувається емісія грошей і відповідно збільшення обсягу грошової маси в обігу. До купівлі іноземної валюти на валютному ринку НБУ вдається тоді, коли пропозиція на таку валюту перевищує попит, а це може призвести до ревальвації національної валюти. І девальвація, і ревальвація національної валюти – це відхилення від сталого економічного процесу, й тому НБУ прагне або зовсім не допускати таких явищ, або регулювати курс національної валюти в межах заздалегідь визначених коливань.

Регулювання імпорту та експорту капіталу є інструментом впливу на грошову масу в обігу, який застосовується НБУ через:

- облік імпорту та експорту капіталу;
- установлення максимальних і мінімальних розмірів процентних ставок за іноземними депозитами в українських банках;
- установлення для осіб, які мають борги перед нерезидентами, обов'язкового безпроцентного вкладення певної частини від суми цих боргових зобов'язань в уповноважених банках України.

Експорт та імпорт капіталу супроводжуються припливом і відтоком іноземного капіталу. Відчутно впливають на стан грошового обігу в країні іноземні фінансові інвестиції, що вкладаються в національні цінні папери зі спекулятивними цілями. Особливо це стосується вкладень іноземними інвесторами свого капіталу в боргові зобов'язання держави. Якщо привабливість державних цінних паперів знижується, відбувається відтік іноземного капіталу з країни, що провокує зниження курсу національної валюти. Як наслідок, виникає необхідність вжиття з боку НБУ і Мінфіну певних заходів, серед яких – підвищення процентної ставки й рівня доходності емітованих державою цінних паперів. Одночасно Національний банк України не повинен допускати відтоку за кордон національної валюти, що може виникнути внаслідок відносно заниженої депозитної процентної ставки в країні.

2.6.3. ЕФЕКТИВНІСТЬ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Говорячи про ефективність грошово-кредитної політики в Україні, слід зважати на специфіку економічної ситуації та наявність факторів, які ускладнюють процес вивчення та аналізу трансмісійного механізму монетарної політики. Серед каналів передачі монетарних імпульсів, які працюють за сучасних умов, можна виділити такі: процентний канал, кредитний канал і канал цін активів (включаючи валютний курс). Це підтверджують і результати досліджень, проведених за найпоширенішою у світі методикою оцінки дії каналів монетарної трансмісії – VAR-аналізу.

Особливості функціонування процентного каналу в Україні пов'язані з використанням адміністративних важелів впливу, до складу яких входить і встановлення обмежень на відсоткові ставки за кредитами та іншими процентними ставками грошового ринку. Така ситуація особливо характерна для 90-х років ХХ ст., коли облікова ставка та рівень інфляції були основними факторами, на які спиралася процентна політика Національного банку України, а норма обов'язкових резервів – основним інструментом регулювання грошового ринку. Сьогодні акценти змістилися на використання ринкових механізмів, які значно м'якше впливають на кон'юнктуру, а також є більш ефективними.

Крім того, вплив базової ставки рефінансування на економічну ситуацію в країні має специфічний характер. У промислово розвинутих країнах облікова ставка, як правило, є ставкою за тими операціями, які допомагають створювати найбільші обсяги грошової бази. Для української економіки залишається характерним домінування фіскальної політики над монетарними важелями управління, а облікова ставка є своєрідним індикатором стану монетарної сфери для учасників грошового ринку, які досить часто прив'язують до її динаміки відсоткові ставки за кредитами та депозитами, використовуючи метод “ставка рефінансування +”.

Канал кредитування також відіграє важливу роль у процесі передачі монетарних імпульсів. Це пояснюється насамперед структурою та ступенем розвитку фінансового ринку. В Україні основним фінансовим посередником є банківський сектор, а отже, через нього перерозподіляється найбільша частина фінансових ресурсів. У такій ситуації можна говорити про обмеженість можливих джерел фінансування підприємств. Все це призведе до того, що зміни у монетарній політиці сильніше впливають на пропозицію капіталу, а зміна умов кредитування – на реальний сектор економіки. У розвинутих країнах подібна ситуація характерна для малих і середніх підприємств, які мають обмежені можливості виходу на фінансові ринки. В Україні ж і великі підприємства стикаються із проблемою залежності від банківських позик та умов кредитування, зважаючи на нерозвиненість фондового ринку.

Валютний канал, як правило, є одним із найважливіших шляхів передачі монетарного імпульсу в країнах з експортоорієнтованою економікою. З 2000 року в Україні офіційно запроваджено режим плаваючого валютного курсу. Сьогодні він є одним із найважливіших індикаторів монетарної політики Національного банку України, оскільки впливає на інфляційні очікування суб'єктів господарювання. Отже, валютний курс буде впливати на економічну ситуацію не тільки

через сукупний попит і пропозицію, а ще й через очікування. Крім того, важливим є те, що національна грошова одиниця має прив'язку до американського долара, а це означає, що усі коливання курсу останнього також будуть призводити до змін у попиті на гроші. Висока відкритість економіки України свідчить про значну залежність стану платіжного балансу від курсу, тому спостерігається свідоме заниження валютного курсу порівняно із паритетом купівельної спроможності.

Особливістю вітчизняної моделі передавального механізму є також наявність каналу очікувань, що пояснюється низьким ступенем довіри до урядової та монетарної політики. Це провокує виникнення песимістичних очікувань і блокування стимулів до подальшого економічного зростання. Отже, підвищення розрахункового рівня доларизації у 2006 році свідчить про посилення інфляційних і девальваційних очікувань, що були викликані підвищенням цін на газ. Результатом також можуть бути неадекватні реакції суб'єктів господарювання на коливання відсоткової ставки, а також непередбачувані зміни в її динаміці.

2.7. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

2.7.1. ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ РЕГУЛЯТИВНИХ ЗАХОДІВ

Світові проблеми фінансового сектора, зумовлені рецесійними явищами в економіці, починаючи з 2008 року, особливо гостро на собі відчула і банківська система України. Українські банки, особливо з іноземним капіталом, мали доступ до відносно дешевих і, як правило, короткострокових кредитів в іноземних банків, за рахунок чого видавали більш дорогі кредити в Україні. Проте після початку кризи в США іноземні кредити подорожчали, а неможливість взяти кредит зумовила підвищення ставок за кредитами на внутрішньому ринку, насамперед валютними. Таке подорожчання разом із панікою на валютному ринку призвело до ситуації, що в жовтні-листопаді 2008 року кредитування населення банками призупинилося.

Банки фактично почали відчувати труднощі в питаннях ліквідності, управління ризиком, портфелем проблемних активів, кількість яких постійно збільшувалася. Панічні настрої населення, підігріті невтішними новинами про банкрутство світових фінансових корпорацій, призвели до масових відтоків депозитних коштів. Така ситуація загрожувала колапсом банківської системи країни. Такі перспективи змушували Національний банк України вдаватися до непопулярних

адміністративних методів, серед яких мораторій на зняття депозитів фізичних осіб. Поряд з цим було прийнято рішення про підвищення мінімального гарантованого розміру депозитного вкладу до 150 тис. грн., що, на думку керівництва держави, мало заспокоїти ситуацію на ринку. Різкі коливання курсу та нестабільність призвели до того, що український банківський сектор постраждав від кризи значно більше, ніж банки в інших країнах.

За підсумками I кварталу 2009 року близько 40 банків зазнали збитків, а за I та II квартали банки України понесли збитки на суму 10,2 млрд. грн. (проти 5,3 млрд. грн. прибутку роком раніше).

За даними II кварталу 2009 року з 16 найбільших банків України 11 виявилися збитковими. Серед таких установ найбільші збитки понесли Райффайзен Банк Аваль, Перший український міжнародний банк. Проте виявилися й такі, що отримали прибуток. Так Ощадбанк отримав 314 млн. грн. за квартал. Найбільш збитковими за підсумками півріччя стали Райффайзен Банк Аваль та “Надра”, втрати яких оцінюються в більш ніж 1 млрд. грн. За січень-липень 2009 року чистий збиток української банківської системи становив 18,361 млрд. грн.

Як результат – уряду та Національному банку України довелося застосовувати низку термінових заходів щодо рекапіталізації банків, частину яких довелося націоналізувати. Такі дії закріплюються у постановках та інших нормативно-правових актах. Президентом України було також підписано закон, прийнятий Верховною Радою, що спрямований на оздоровлення банківського сектора в умовах фінансової кризи. Положення даного документа висвітлюють питання спрощеного порядку реорганізації банків, адже в результаті фінансової нестабільності, як уже зазначалося, певні структури підлягають націоналізації. Також норми закону стосуються зменшення уставного капіталу банку при виконанні плану фінансового оздоровлення в рамках тимчасової адміністрації, особливостей дії мораторію на виконання зобов’язань перед кредиторами. Не популярним, але необхідним заходом Національного банку є введення тимчасових адміністрацій у проблемних установах. Згідно з Законом України “Про банки і банківську діяльність” процедура тимчасової адміністрації використовується Національним банком з метою забезпечення збереження капіталу та активів банку, оцінки його фінансового стану та прийняття відповідних заходів щодо поновлення платоспроможності, стабілізації діяльності, знешкодження причин, які викликали погіршення фінансового стану. Усього за станом на 22 квітня 2009 року тимчасові адміністрації Національного банку України діяли в 13 банківських закладах: ТОВ “Укрпромбанк”, АКБ “Національний кредит”, ВАТ “КБ “Причорномор’я”,

АКБ “Київ”, ВАТ “КБ “Надра”, ТОВ “Західкомбанк”, АКБ “Одеса-банк”, АКБ “Трансбанк”, ВАТ “Родовід-Банк”, ВАТ “Банк “БІГ Енергія”, АБ “Банк регіонального розвитку”, ВАТ “Селянський комерційний банк “Дністер” і ТОВ “КБ “Арма”.

За даними Міністерства фінансів, Національний банк України оцінює обсяг необхідних інвестицій для рекапіталізації банків у 20 млрд. грн. Причому така рекапіталізація передбачає дві складові частини – участь держави в уставному капіталі та необхідне фінансування для підтримки ліквідності банку. За даними експертів, слід очікувати подальших ліквідаційних процесів щодо окремих банківських установ попри певне покращення ситуації у банківському секторі України.

Разом з цим варто зазначити, що Національному банку України необхідно розглядати уведення тимчасових адміністрацій у банках і наступну їх рекапіталізацію як комплекс заходів, успіх якого залежить від того, наскільки ефективно НБУ зможе впорядкувати процедуру вирішення питання проблемних активів банків. Ключову роль у такій процедурі має відігравати створення в Україні санаційного банку, звісно, з ініціативи НБУ та Кабінету Міністрів України. Така установа все ще не створена, хоча в більшості зарубіжних країн, наприклад США, Великобританії, Канаді, Австралії, Тайвані та інших країнах комплекс заходів щодо боротьби проти банківської кризи спрямований проти введення тимчасових адміністрацій у банках взагалі. Власне, за кордоном регулятори ринку не схильні обмежувати права стейкхолдерів банку, а навпаки:

- збільшують мінімальний гарантований розмір депозитного вкладу до повної суми внеску клієнта (в Україні тільки 150 тис. грн., тобто частки, що свідчить про вибіркову політику НБУ до клієнтів банків);
- ініціюють створення відповідних державних фондів для викупу проблемних активів банків (в Україні на початок вересня 2009 р., тобто за рік після початку банківської кризи, ще не визначено розмір такого фонду);
- створюють санаційну фінансову установу (банк) для акумулювання проблемних активів банків у себе на балансі й подальшого їх “оздоровлення” (в Україні такого банку все ще не створено).

За такої ситуації уведення тимчасових адміністрацій у банках України не може вважатися своєчасним і, головне, виправданим кроком, адже такий крок супроводжується обмеженням прав стейкхолдерів, тобто клієнтів банку, щодо отримання у банку своїх внесків, а значить, і зменшенням довіри до банківської системи України у середньостроковій і довгостроковій перспективах.

Питання рекапіталізації банків з тимчасовою адміністрацією НБУ планує вирішити в окремих банках лише наприкінці 2009 р. Так, Національний банк України має намір сприяти реструктуризації зовнішньої заборгованості банку “Надра” і розпочати його капіталізацію до грудня поточного року.

Нацбанк планує провести заходи щодо докапіталізації банків 1-2 груп на суму не менше 9 809 млн. грн., а також 3-4 груп – на суму не менше 1 182 млн. грн. згідно з планом капіталізації банків.

Очевидно, що за умов непорядкованості питань щодо рекапіталізації банків і створення санаційного банку, 21 серпня 2009 р. Національний банк України прийняв кардинальне рішення щодо рекапіталізації – про ліквідацію двох вітчизняних банків, щоб якось покращити ситуацію з проблемними банками. Національний банк України призначив Ігоря Євсієнка ліквідатором банку “Європейський”, а Юрія Журбаса – ліквідатором банку “Національний стандарт”. Ліквідатором АКБ “Європейський” призначено фізичну особу – незалежного експерта (за договором з Національним банком України) Євсієнка Ігоря Савелійовича. Ліквідатором ВАТ “Національний стандарт” призначено фізичну особу – незалежного експерта (за договором з Національним банком України) Журбаса Юрія Олександровича.

НБУ відкликав ліцензії та ініціював процедуру ліквідації цих кредитно-фінансових установ з 21 серпня, з цього ж дня припинені повноваження тимчасових адміністраторів банків.

З 15 травня у банках працювали тимчасові адміністрації НБУ.

Згідно із законодавством Фонд гарантування вкладів фізичних осіб повинен почати виплачувати компенсацію (до 150 тис. гривень) не пізніше ніж через два місяці після початку ліквідації банку. Згідно з даними НБУ за станом на 1 липня зобов’язання банку “Європейський” перед фізособами становили 554,2 млн. гривень, а банку “Національний стандарт” – близько 97 млн. гривень.

2.7.2. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПОБІГАННЯ ДЕФОЛТУ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ: РОЛЬ ЗОВНІШНІХ БОРГІВ

Зовнішня заборгованість українських банків є результатом активної політики банків щодо залучення зовнішніх джерел фінансування під час економічного зростання, тобто в 2005-2007 рр. Водночас повертати борги необхідно в умовах низької ліквідності, дохідності та скорочення ділової активності в країні.

Оскільки обсяги корпоративних облігацій, що обертаються на внутрішньому ринку України, були обмежені його невисокою місткістю, провідні банки основну частку запозичень формували за рахунок виходу на міжнародні ринки капіталів через випуск єврооблігацій зі строками погашення у 2009-2012 рр.

Також популярними серед банків були синдиковані кредити, що надавалися терміном на один-два роки групою великих міжнародних банків, що позначилось на зростанні частки банківських запозичень у структурі зобов'язань вітчизняних банків (рис. 2.11).

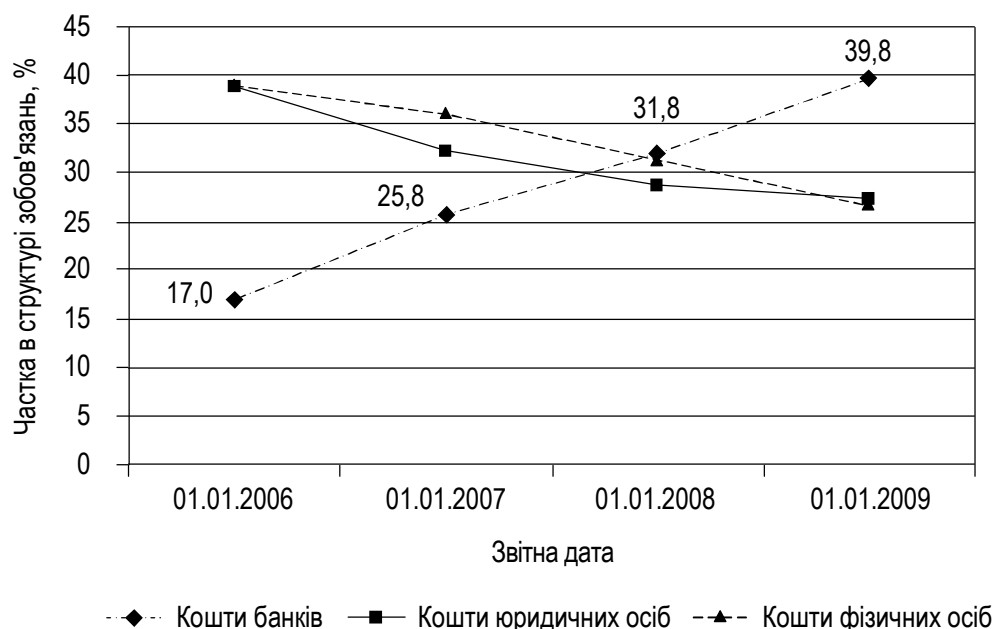

Рис. 2.11. Зростання частки банківських запозичень у структурі зобов'язань українських банків, %

Джерело: НБУ, публічна інформація банків.

Вчасне повернення цих позик у 2002-2008 роках, яке ґрунтувалося на зростанні обсягів кредитного та споживчого кредитування та економічному зростанні країни, сприяло подальшому збільшенню боргового навантаження.

З кожним роком зростали обсяги банківських запозичень, разом з ними і прибутки банків, а також довіра іноземців до українського банківського сектора. Провідні фінансові холдингові групи Європи стали власниками більш ніж 30 % українського банківського капіталу, безпосередньо долучившись до прибуткового кредитування.

Подальша стрімка девальвація гривні, особливо у другій половині 2008 р., зменшення реальних доходів населення, банкрутство підприємств – все це виявило загрозливі диспропорції у структурі банківських зобов'язань.

Тепер зовнішні борги доводиться повертати в іноземній валюті, тоді як більшість банківських активів номіновані у гривні, а суттєва частка доларових активів стала проблемною.

За підсумками першого півріччя 2009 р. перевищення витрат над доходами у банківській системі становило 10,2 мільярда гривень, або

14,5 % від загальних доходів. Банки потерпають від збитковості та зростання частки безнадійних кредитів, а тимчасові адміністрації вводяться в нових установах.

Слід зазначити, що під час кризи банки вчасно погасили переважну більшість зовнішніх позик у вигляді синдікованих кредитів та єврооблігацій (табл. 2.7). Повернення банками синдікованих кредитів свідчить, що установи володіють певним запасом фінансової міцності. Разом з цим є й інші випадки.

Таблиця 2.7

Погашення синдікованих кредитів найбільшими банками України в період фінансової кризи

Дата погашення	Банк-боржник	Сума боргу, млн. дол. США	Стан погашення боргу
Листопад 2008 р.	Райффайзен Банк Аваль	200,0	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
	Надра Банк	130,0	Виплатив, введена тимчасова адміністрація, домовляється про реструктуризацію боргів
	ПУМБ	90,0	Виплатив, домовляється про реструктуризацію боргів
	Кредитпромбанк	70,5	Виплатив, домовляється про реструктуризацію боргів
Грудень 2008 р.	Укрсоцбанк	200,0	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
	Сведбанк	55,0	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
Березень 2009 р.	ПриватБанк	200,0	Виплатив
	“Фінанси та Кредит”	70,0	Не виплатив, домовляється про реструктуризацію боргів
	Райффайзен Банк Аваль	500,0	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
	Укрексімбанк	345,0	Виплатив, є державна та зовнішня іноземна підтримка
	“Форум”	115,0	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
Травень 2009 р.	УкрСиббанк	250,0	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
	“Південний”	46,0	Виплатив
Червень 2009 р.	Сведбанк	67,5	Виплатив, є зовнішня іноземна підтримка
	ПУМБ	50,0	Не виплатив, домовляється про реструктуризацію боргів
	Райффайзен Банк Аваль	83,5	Виплатив

Джерело: НБУ, публічна інформація банків.

Першим банком, що оголосив дефолт за зобов'язаннями, став банк “Фінанси та Кредит”, який у березні 2009 року не зумів повністю розрахуватися за синдикованою позикою в розмірі 70 мільйонів доларів, організаторами якої були *Standard Bank, Raiffeisen Zentralbank* та Банк ВТБ.

Для врегулювання ситуації банк “Фінанси та Кредит” залучив як консультанта процесу реструктуризації зовнішніх боргів міжнародний банк “*Morgan Stanley*”.

Проте більшість експертів відзначають негативний вплив безневного дефолту на довіру іноземних кредиторів до українських банків.

Другий квартал 2009 року був рекордним за сумою погашеної банками заборгованості у вигляді синдикованих позик – понад 1,3 мільярда доларів, незважаючи на песимістичні прогнози експертів (додаток Д).

Справді, наступні квартали мають нижче боргове навантаження, але тепер віддавати борги доведеться слабшим банкам. Вони уже зараз подають сигнали кредиторам про низьку платоспроможність через нав'язування процедури реструктуризації боргів чи подання заявок у НБУ на рекапіталізацію (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**План погашення заборгованості українських банків
на друге півріччя 2009 р.**

Дата погашення	Банк-боржник	Примітка	Сума боргу, млн. дол. США	Вид боргу
Липень 2009 р.	Сведбанк	–	39,0	Облігації
Серпень 2009 р.	ПУМБ	Пропонує реструктуризацію	154,0	Синдикований кредит
	Надра Банк	Пропонує реструктуризацію	55,0	Синдикований кредит
	“Фінанси та Кредит”	Пропонує реструктуризацію	42,5	Синдикований кредит
	Укргазбанк	Проведена рекапіталізація	23,0	Синдикований кредит
	“Хрещатик”	–	21,0	Синдикований кредит
Вересень 2009 р.	Укресімбанк	–	250,0	Єврооблігації
	Дельта Банк	–	64,9	Облігації
	ОТП Банк	–	63,0	Синдикований кредит
	Родовід Банк	Проведена рекапіталізація	13,0	Облігації

Дата погашення	Банк-боржник	Примітка	Сума боргу, млн. доларів США	Вид боргу
Жовтень 2009 р.	“Форум”	–	100,0	Єврооблігації
	УкрСиббанк	–	55,0	Синдикований кредит
	Укрексімбанк	–	39,0	Облігації
	Альфа-Банк	–	34,3	Синдикований кредит
	Кредитпромбанк	Пропонує реструктуризацію	32,5	Облігації
	Альфа-Банк	–	23,5	Синдикований кредит
Листопад 2009 р.	Унікредитбанк	–	70,1	Облігації
	ВТБ Банк	–	32,5	Облігації
	Донгорбанк	–	5,2	Облігації
	Донгорбанк	–	3,9	Облігації
	Альфа-Банк	–	3,2	Облігації
Грудень 2009 р.	Альфа-Банк	Проведений обмін на нові цінні папери	345,0	Єврооблігації
	Родовід Банк	Проведена рекапіталізація	32,5	Облігації
	Родовід Банк	Проведена рекапіталізація	32,5	Облігації
	Родовід Банк	Проведена рекапіталізація	32,5	Облігації
	Правекс Банк	–	6,5	Облігації

Джерело: НБУ, публічна інформація банків.

Загострення ризику дефолтів за зовнішніми зобов’язаннями банків відбудеться у серпні та грудні 2009 року. Наприкінці літа 2009 р. ПУМБ повинен погасити синдикований кредит розміром 154 млн. доларів США, банк “Надра” – 55 млн. доларів США, “Фінанси та Кредит” – 42,5 млн. доларів США, Укргазбанк – 23 млн. доларів США.

Крім цього, у серпні 2009 р. розрахуватися із зовнішніми кредиторами має банк “Хрещатик, в якого відсутня іноземна підтримка. Про суттєві фінансові проблеми у перших чотирьох установах свідчать такі факти.

Влітку 2009 р. внаслідок невиплати боргу американській компанії *Cargill* був арештований кореспондентський рахунок ПУМБ у банку “*Banker Trust*”.

Як показує аналіз розподілу боргу за синдикованими кредитами, єврооблігаціями та облігаціями, найбільші українські банки

перебуватимуть під загальним борговим навантаженням обсягом понад 800 млн. доларів США за квартал до початку другого кварталу 2010 р., в якому доведеться повернути 400 млн. доларів США позик (рис. 2.12).

У третьому кварталі 2010 р. українські банки змушені будуть повернути майже 1 млрд. доларів США, після чого до серпня 2011 р. обсяг заборгованості буде низьким.

У 2010 р. найбільшими боржниками за єврооблігаціями є Укрсоцбанк – 400 млн. доларів США, ПУМБ – 275 млн. доларів США, УкрСиббанк – 200 млн. доларів США, банк “Надра” – 175 млн. доларів США, VABank – 125 млн. доларів США, а також “Фінанси та Кредит” і “Південний” – по 100 млн. доларів США.

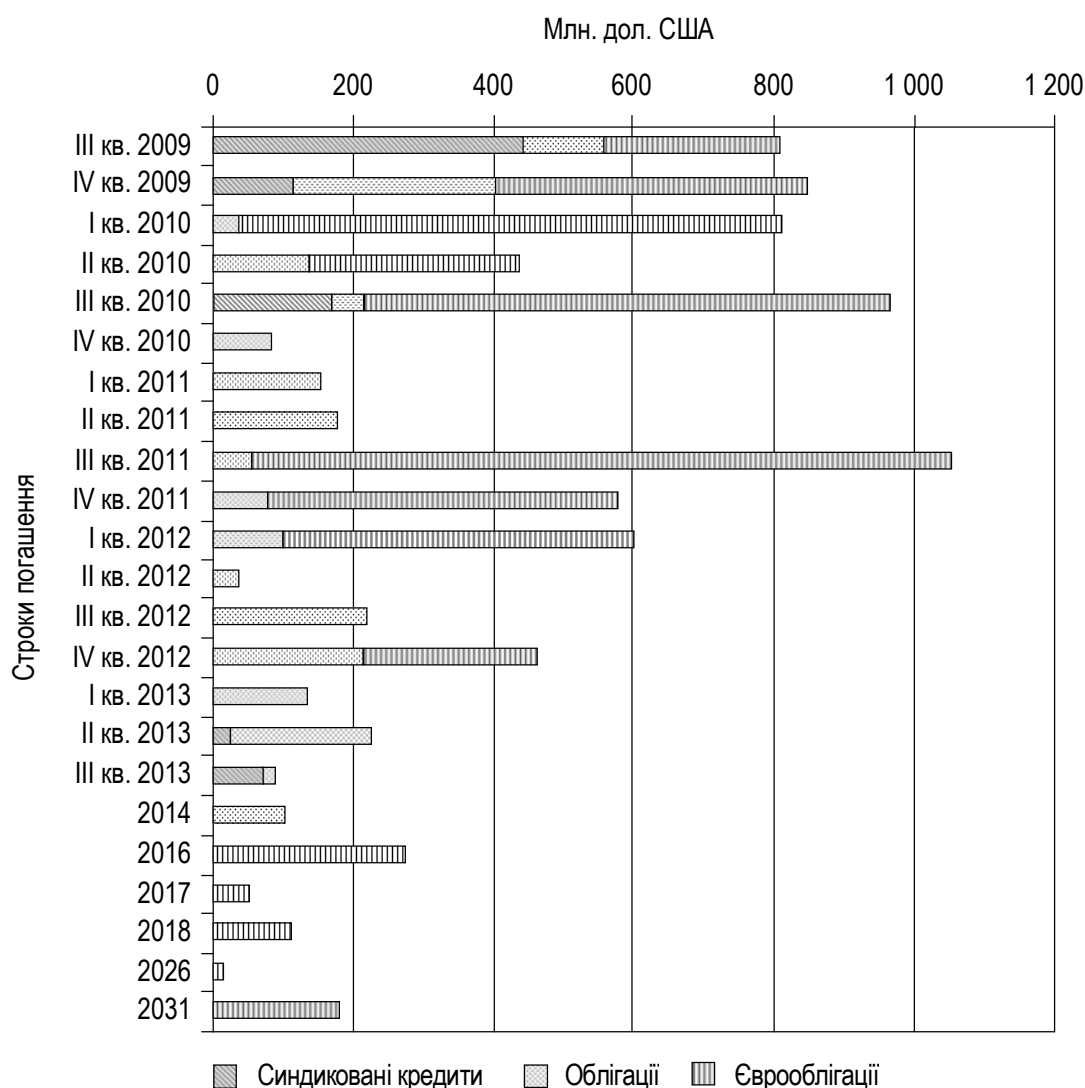

Рис. 2.12. Погашення основної суми боргу тридцятьма найбільшими банками України

Джерело: НБУ, публічна інформація банків.

Крім цього, Райффайзен Банк Аваль повинен повернути синдигований кредит на 116,5 млн. доларів США.

Кінець 2011 р. та початок 2012 р. позначиться черговим піком повернення банківських запозичень. Саме тоді настане час розплачуватися з власниками єврооблігацій УкрСиббанку – два випуски по 250 і 500 млн. доларів США, Альфа-банку – 250 млн. доларів США, Укрексімбанку та ПриватБанку – по 500 млн. доларів США.

Починаючи з 2013 р. обсяги запозичень, які доведеться повертати, стрімко зменшуються, хоча повертати існуючі борги деякі банки будуть до 2018 р.

Очевидно, що можливе неповернення зовнішніх запозичень українськими банками негативно вплине на економіку України. Отже, найбільш ймовірним інструментом запобігання появі зазначеної проблеми є реструктуризація боргів.

Мінімізація наслідків боргової банківської кризи залежить від переконливості доказів боржників щодо реструктуризації, яка заздалегідь не вигідна кредиторам, а також від успішності рекапіталізації проблемних установ, що здебільшого залежить від рішучості НБУ та консолідації зусиль Президента, Кабінету Міністрів і Верховної Ради України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Вісник НБУ [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/...3/Visnyk%20UBS%20NBU%203_102.pdf.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Текст] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003. – № 18-22. – Ст. 144.
3. Динаміка фінансового стану банків України на 1 жовтня 2007 року [Текст] // Вісник НБУ. – 2007. № 11. – С. 66–67.
4. Другов, О. Еволюція і перспективи розвитку банківських систем Польщі та України [Текст] / О. Другов, В. Рисін, І. Сенищ // Вісник НБУ. – 2007. – № 5. – С. 8–11.
5. Д'яконова, І. І. Банківський нагляд і регулювання: світовий досвід [Текст] І. І. Д'яконова // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2007. – № 12. – С. 84–95.
6. Д'яконова, І. І. Визначення методичних підходів до оцінки фінансової стабільності банківської системи [Текст] / І. І. Д'яконова, М. В. Вовк // Міжнародна банківська конкуренція: Теорія і практика : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2008 р.). – Суми, 2008. – С. 25–27.
7. Д'яконова, І. І. Державне регулювання банківської діяльності: вивчення моделей, обґрунтування категорійного апарату [Текст] / І. І. Д'яконова // Вісник Української академії банківської справи (укр.). – 2007. – № 2. – С. 9–16.
8. Д'яконова, І. І. До питання визначення понять “банківське регулювання” та “банківський нагляд” [Текст] / І. І. Д'яконова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 183–194.
9. Д'яконова, І. І. Дослідження факторів стабілізації та підвищення надійності банківської системи України [Текст] / І. І. Д'яконова, Ф. І. Шпиг // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – Вип. 22. – С. 62–78.
10. Єпіфанов, А. О. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд [Текст] : монографія / А. О. Єпіфанов ; авт. кол.: В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, М. А. Єпіфанова. – Суми : Університетська книга, 2006. – 432 с.
11. Єпіфанов, А. О. Конференція “Міжнародна банківська конференція : теорія і практика” [Текст] / А. О. Єпіфанов // Банки та банківські системи. – 2006. – № 2. – С. 4–11.
12. Єпіфанов, А. О. Лібералізація руху капіталу в ході євроінтеграції: досвід країн Центральної Європи [Текст] : монографія / А. О. Єпіфанов ; ред.: А. О. Єпіфанов, С. М. Козьменко, М. І. Макаренко. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 109 с.

13. Єпіфанов, А. О. Норми-дефініції у банківському законодавстві: окремі теоретико-прикладні проблеми [Текст] / А. О. Єпіфанов // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1. – С. 46–50.
14. Єпіфанов, А. А. Менеджмент для магістрів [Текст] : учебное пособие / А. А. Єпіфанов ; ред.: А. А. Єпіфанов, С. Н. Козьменко. – Суми : Университетская книга, 2003. – 762 с.
15. Журавка, Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України [Текст] : монографія / Ф. О. Журавка. – Суми : Ділові перспективи ; ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 334 с.
16. Журавка, Ф. О. Валютно-курсова політика Національного банку України в умовах трансформаційної економіки [Текст] : монографія / Ф. О. Журавка. – Суми : Ділові перспективи ; ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2007. – 70 с.
17. Журавка, Ф. О. Вплив девізної політики Національного банку України на обмінний курс гривні [Текст] / Ф. О. Журавка // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2008. – № 5. – С. 154–161.
18. Журавка, Ф. О. Стратегія інфляційного таргетування в системі грошово-кредитної політики держави [Текст] : монографія / М. І. Макаренко, І. І. Д’яконова, Ф. О. Журавка, О. В. Костюк, Т. В. Медвідь. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 108 с.
19. Коваленко, В. В. Діагностичні процеси в антикризовому управлінні банківською системою [Текст] / В. В. Коваленко // Вісник Української академії банківської справи (укр.). – 2008. – № 1. – С. 81–88.
20. Козьменко, С. М. Стратегічний менеджмент банку [Текст] : навчальний посібник / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 734 с. – (Майстер-клас).
21. Козьменко, С. Н. Финансовая глобализация и перспективы банковских структур [Текст] / С. Н. Козьменко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – Суми, 2002. – Т. 6. – С. 29–38.
22. Костюк, А. Н. Корпоративное управление в банке [Текст] : монографія / А. Н. Костюк. – Суми : ГВУЗ “УАБД НБУ”, 2008. – 332 с.
23. Костюк, А. Н. Национальные школы корпоративного управления в банках [Текст] / А. Н. Костюк // Деньги и кредит. – 2009. – № 3. – С. 52–58.
24. Костюк, А. Н. Роль НБУ в корпоративном управлении в коммерческих банках [Текст] / А. Н. Костюк, Е. В. Костюк // Міжнародна банківська конкуренція: Теорія і практика : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2008 р.). – Суми, 2008. – С. 112–114.

25. Костюк, А. Н. Теоретические предпосылки формирования корпоративного контроля в банковских учреждениях [Текст] / А. Н. Костюк // Финансы и кредит. – 2009. – № 10. – С. 51–58.
26. Костюк, О. В. Засади і принципи комунікаційної політики Національного банку України у контексті перспектив реалізації таргетування інфляції [Текст] / О. В. Костюк // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : тези доповідей і виступів міжнародної науково-практичної конференції (16-15 листопада 2007 р.). – Черкаси, 2007. – С. 111–114.
27. Костюк, О. М. Формування неінституціональної школи корпоративного управління в банках [Текст] / О. М. Костюк // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць / ДВНЗ “УАБС НБУ”; ред. А. О. Єпіфанов. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – Вип. 23. – С. 295–302.
28. Костюк, О. В. Моделювання поведінки ставок грошового ринку у форматі існуючої операційної структури монетарної політики НБУ [Текст] / О. В. Костюк // Вісник Української академії банківської справи. – 2004. – № 1. – С. 55–63.
29. Костюк, О. В. Проблеми монетарної комунікації в контексті перспектив реалізації інфляційного таргетування [Текст] / О. В. Костюк // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 2. – С. 20–27.
30. Криклій, О. А. Банківські операції [Текст] : підручник / О. А. Криклій ; ред. : В. І. Міщенко; Н. Г. Слав’янська. – К. : Знання, 2006. – 727 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
31. Криклій, О. А. Управління прибутком банку [Текст] : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 136 с.
32. Крухмаль, О. В. Оцінка фінансової стійкості як динамічної характеристики банку [Текст] / О. В. Крухмаль // Вісник Української академії банківської справи (укр.). – 2007. – № 1. – С. 75–79.
33. Макаренко, М. І. Бюджетно-монетарне регулювання цін у перехідній економіці України [Текст] : монографія / М. І. Макаренко. – К. : Знання України, 2002. – 304 с.
34. Макаренко, М. І. Глобалізаційні процеси у грошово-кредитному регулюванні економіки [Текст] / М. І. Макаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : тези доповідей ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (9-10 листопада 2006 р.). – Суми, 2006. – С. 21–22.
35. Маслак, Н. Г. Операції комерційних банків [Текст] : навчальний посібник / Н. Г. Маслак ; А. О. Єпіфанов, І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2007. – 523 с.

36. Маслак, Н. Г. Проблеми капіталізації банківської системи України [Текст] / Н. Г. Маслак // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 11. – С. 31–39.
37. Мещеряков, А. А. Функції комерційного банку в умовах глобалізації світової економіки [Текст] / А. А. Мещеряков // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми, 2006. – Т. 15. – С. 108–117.
38. Міщенко, В. І. Банківські операції [Текст] : підручник / В. І. Міщенко ; ред. В. І. Міщенко ; Н. Г. Слав'янська. – К. : Знання, 2006. – 727 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
39. Міщенко, В. І. Роль Національного банку України в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці [Текст] / В. І. Міщенко, В. С. Стельмах // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми ; Мрія. – 2004. – Т. 9.
40. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua/B_syst/index.htm.
41. Основні показники діяльності банків України на 1 жовтня 2007 року [Текст] // Вісник НБУ. – 2007. – № 11. – С. 70.
42. Примостка, Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі [Текст] / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2002.
43. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навч. посібник / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 1999. – 280 с.
44. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент у банку [Текст] / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2004. – 466 с.
45. Прозоров, Ю. Концентрація банківської системи України: подальші перспективи [Текст] / Ю. Прозоров // Вісник НБУ. – 2003. – № 1. – С. 54–56.
46. Савченко, Т. Г. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках [Текст] : монографія / Т. Г. Савченко, М. І. Макаренко. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 238 с.
47. Сало, І. В. Проблеми українського ринку М&А на сучасному етапі його розвитку [Текст] / І. В. Сало, Ю. М. Петренко // Вісник Української академії банківської справи (укр.). – 2007. – № 1. – С. 96–103.
48. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III, зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
49. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.99 № 679-XIV, зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

50. Сало, І. В. Розвиток монетарної політики Національного банку України [Текст] / І. В. Сало // Вісник Української академії банківської справи (укр.). – 2006. – № 1. – С. 9–17.
51. Сніжко, О. Фінансова консолідація у стратегії розвитку банківського сектору України [Текст] / О. Сніжко // Банківська справа. – 2003. – № 4. – С. 66–82
52. Стельмах, В. С. Грошово-кредитна політика в Україні [Текст] / В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов, Н. І. Гребеник, В. І. Міщенко ; за ред. В. І. Міщенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2003. – С. 421.
53. Стрельбицька, Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності [Текст] / Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький. – К. : Кондор, 2004. – С. 75–76.
54. Фінансово-кредитна системи України-Росії (XVIII-XX ст.) [Текст] : навчальний посібник / ред. І. В. Сало. – К., 2000. – 312 с.
55. Хомутенко, Л. І. Здобутки та проблеми банківської системи України за період державної незалежності [Текст] / Л. І. Хомутенко, Т. П. Гончаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми, 2004. – Т. 11. – С. 123–138.

РОЗДІЛ 3

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТАЙВАНЮ

Автори:

Д.А. Говорун
О.М. Костюк
М. Лін
С. Лін
В.М. Фіронова

Chapter 3

BANKING SYSTEM OF TAIWAN

Coauthored by:

Govorun Dmytro
Fironova Valeria
Kostyuk Oleksandr
Lin Michelle
Lin Suzanne

3.1. ПОХОДЖЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТАЙВАНЮ

За останні п'ять десятиліть економіка Тайваню пройшла три етапи трансформації – аграрної, промислової та фінансової економіки. На сьогодні саме ефективність фінансової системи відіграє важливу роль в економічному розвитку Тайваню.

На еволюцію банківської системи країни значною мірою впливає політика уряду щодо становлення (створення) нових банків. Розглянемо чотири стадії (етапи) розвитку банківської системи Тайваню (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Еволюція банківської системи Тайваню

Етап	Період	Фінансові установи, що були створені протягом періоду	Кількість фінансових установ
Перший	1945-1949	Bank of Taiwan, Land Bank of Taiwan, Taiwan Cooperative Bank, Chang Hwa Commercial Bank, First Commercial Bank, Hua Nan Commercial Bank	6
Другий	1950-1959	Central Trust of China	1
Третій	1960-1990	<i>Закордонні китайські банки:</i> Bank of Overseas Chinese, United World Chinese Commercial Bank	2
		<i>Муниципальні банки:</i> Taipei Bank, Bank of Kaohsiung	2
		<i>Експортно-імпортні банки:</i> The Export-Import Bank of the Republic of China	1
		<i>Посередницькі банки:</i> Taipei Business Bank, Hsinchu Business Bank, Taichung Business Bank, Tainan Business Bank, Kaohsiung Business Bank, Enterprise Bank of Hualien, and Taitung Business Bank	7
		<i>Трастові та інвестиційні корпорації:</i> Taiwan First, China, China United, Cathay, Overseas Chinese, Asia Trust and Investment Corporation, Taiwan Development and Trust Corporation, China Development Corporation	8
Четвертий	1991 – сьогодення	<i>Становлення нових приватних банків:</i> Grand Commercial Bank, Dah An Commercial Bank, Union Bank of Taiwan, The Chinese Bank, Far Eastern International Bank, Asia Pacific Bank, Bank Sinopac, E. Sun Commercial Bank, Cosmos Bank, Taiwan, Pan Asia Bank, Chung Shing Bank, Taishin International Bank, Fubon Commercial Bank, Ta Chong Bank Ltd., Baodao Commercial Bank, En Tie Commercial Bank	16

Перша стадія (1945-1949 рр.) – становлення банків у період японської окупації, існувало шість банків і чотири установи у формі асоціацій і кооперативів, що спеціалізувалися на здійсненні ощадно-кредитних операцій. У 1945 році, коли Тайвань увійшов до складу Китайської Народної Республіки (КНР), уряд здійснив реструктуризацію фінансових установ на його території. Чотири банки і два ощадно-кредитні бюро спочатку знаходилися на материковій частині КНР, а потім були відновлені в Тайвані і знаходилися під контролем центрального уряду республіки.

Друга стадія (1950-1959 рр.) – переміщення банківських активів з території континентального Китаю до Тайваню. Даний етап характеризувався переміщенням активів фінансових установ з континентального Китаю до Тайваню. У зазначений період банкам було заборонено створювати нові філії та впроваджувати нові, не регламентовані урядом банківські продукти.

Третя стадія (1960-1990 рр.) – дозвіл на вибіркове створення нових фінансових установ. З 1960 р. новоствореним банкам дозволили впроваджувати нові банківські операції. Період 1960-1980-х рр. характеризувався значним впливом державної власності на розвиток і конкурентоздатність учасників фінансової системи Тайваню, здійсненням урядового регулювання фінансового ринку за допомогою інструкцій. До 1990 р. усі банки Тайваню повністю або частково належали державі. Три державні банки на території Тайваню відіграли значну роль в індустріальному розвитку, а багато місцевих фінансових установ посприяли розвитку фермерських господарств і малого бізнесу. Водночас ключова роль в економічному розвитку в континентальному Китаї за останні п'ять десятиліть належала великій кількості банків. Разом з цим уряд КНР дозволив лише обмеженій кількості банків і трастових інвестиційних компаній працювати на території Тайваню, а банківські ліцензії для приватного сектора були заборонені. Отже, уряд КНР обмежував економічну свободу на території Тайваню, прагнучи зберегти контроль за економічним розвитком на острові. Модернізація фінансової системи Тайваню почалася у 1980-х рр., коли уряд КНР затвердив політику економічної лібералізації та інтернаціоналізації.

Таким чином, протягом 1970-1980-х рр. швидке накопичення активів, розвиток ринку праці, формування вартості тайванського долара в міжнародному масштабі – все це збільшило тиск на фінансову систему Тайваню і призвело до необхідності лібералізації економіки з метою залучення іноземних інвестицій. У той же час уряд КНР вдався до приватизації фінансових установ. Проте процес лібералізації був дуже повільний, оскільки велика кількість щойно створених груп контролю

з майновими правами намагалися стримувати його. Причина цього дуже проста. Якщо всі банки, які належать державі, будуть приватизовані, то групи з майновими правами (інтересами) більше не зможуть мати винятковий статус щодо отримання доступу до державних коштів, отримувати вигідні державні замовлення та ін.

Процес реструктуризації фінансової системи Тайваню розпочався у 1987 р. Уряди КНР і Тайваню з метою лібералізації, зменшення регулювання, інтернаціоналізації фінансового ринку Тайваню прийняли відповідні поправки до статуту валютної біржі (1987 р.), до законів “Про цінні папери та фондову біржу” (1988 р.) та “Про банки і банківську діяльність” (1989 р.).

Четверта стадія (1991 р. – сьогодні) – створення приватних банків, контроль за процентною ставкою і відкритий ринок для іноземних банків. У 1989 році були внесені поправки до закону “Про банки і банківську діяльність”, відповідно до яких підвищувалася конкурентоспроможність банківської системи країни за рахунок таких заходів:

1. 10 квітня 1990 р. Міністерство фінансів (МФ) з метою лібералізації процесу створення нових банків і покращення рівня послуг, що надаються фінансовими установами, видало документ за назвою “Критерії створення комерційних банків” (“*Criteria for Establishing Commercial Banks*”). У 1991 р. МФ затвердило список із 15 форм документів, необхідних для заснування банку. Така політика послаблення державного контролю над входженням до ринку банківських послуг призвела до його перенасичення, в результаті чого в 1992 році уряд припинив видавати ліцензії на банківську діяльність, а “*En Tie Commercial Bank*” був останнім, котрий її отримав. Загалом на Тайвані налічувалося 16 нових банків.

2. У липні 1989 р. в результаті перегляду закону “Про банки і банківську діяльність” ліквідовано контроль за рівнем процентних ставок, а політика щодо останніх поступово була лібералізована. Внесені зміни до зазначеного закону не тільки зняли всі обмеження стосовно ставок, але й створили законодавчий фундамент для видачі банківської ліцензії приватному сектору. Отже, згідно з новим законом був розширений обсяг повноважень різних банків. Наприклад, Міністерство фінансів заохочувало до реорганізації у банки *кредитні кооперативи* зі стабільним станом балансу. Результатом таких дій стало перетворення семи кооперативів у комерційні банки.

На даному етапі за рахунок інтернаціоналізації банківської системи Тайваню було полегшено іноземним банкам процедуру входження на ринок, що дозволяє вітчизняним установам розвивати нові можливості бізнесу.

Четверта стадія еволюції банківської системи Тайваню характеризується продовженням приватизації банків, що знаходяться в комунальній власності. Дані повноваження уряд делегував Раді з економічного планування та розвитку (*Council for Economic Planning and Development*) з метою забезпечення підвищення ефективності установ державної форми власності. На кінець 2007 року були приватизовані п'ять фінансових установ, що формально належали центральному уряду, та вісім, які перебували у власності провінційного уряду (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Типи власності банків Тайваню

Типи власності банків	Кількість банків	
	Початок періоду	Кінець періоду
Суспільні банки	13	9
Банки у власності центрального уряду	4	4
Банки у власності провінційного уряду	7	3
Банки у власності муніципального уряду	2	2
Приватні банки	4	31
Усього	17	40

Щодо банків центрального уряду, то графіка їх приватизації ще не було оголошено. Два муніципальні банки “Taier Bank” і “Bank of Kaohsiung” приватизовані в 1999 році. Загалом за період 1989-2007 рр. було приватизовано 15 фінансових установ.

3.2. СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТАЙВАНЮ

3.2.1. ВИДИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Фінансові установи Тайваню можуть бути класифіковані за двома категоріями: грошово-кредитні установи та інші фінансові установи. Схематично структура фінансових установ Тайваню продемонстрована на рис. 3.1.

Грошово-кредитні установи складаються з Центрального банку Китаю (ЦБК) та депозитних банків (*deposit money banks*), включаючи вітчизняні банки, посередницькі банки, філії закордонних банків, кредитні кооперативи, кредитні відділи асоціацій фермерів і рибалок.

Інші фінансові установи включають поштово-ощадні установи, трастові та інвестиційні компанії, страхові компанії.

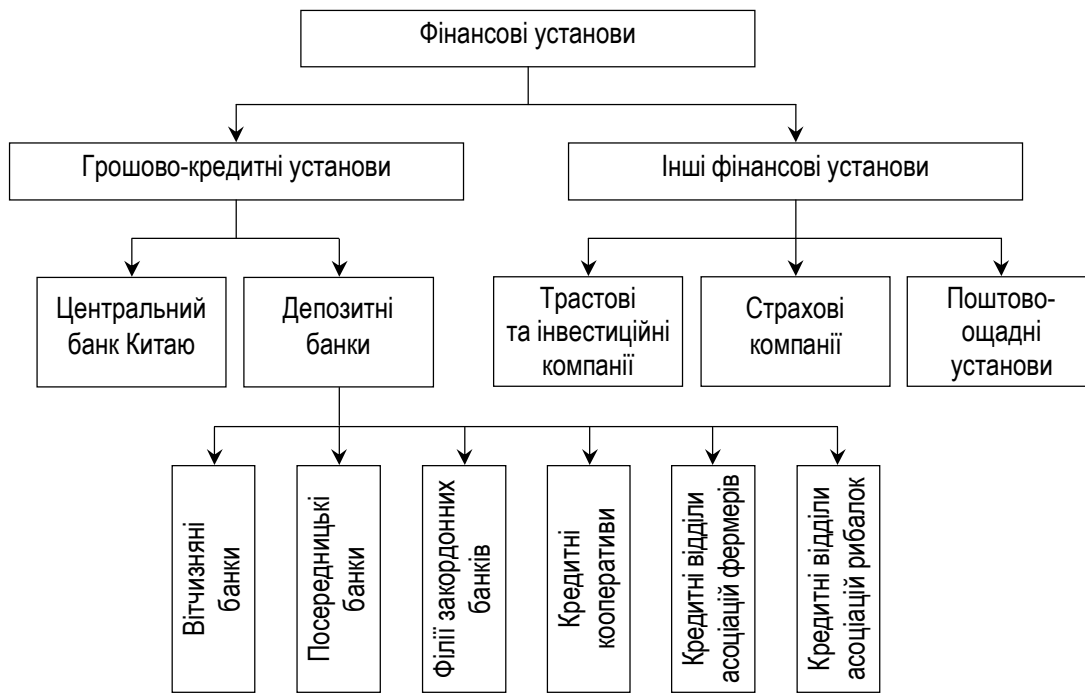

Рис. 3.1. Структура фінансових установ Тайваню

Джерело: Асоціація банкірів Китаю: річний звіт 2007.

Посередницькі банки являли собою регіональні банки, що здійснювали операції в чітко зазначених географічних рамках. Після 1998 р. їм надано право здійснювати міжрегіональну діяльність і виконувати операції в межах всієї країни. Вимоги Міністерства фінансів щодо проведення міжрегіональної діяльності передбачають мінімальний розмір портфеля депозитів у розмірі 120 млрд. тайванських доларів (4 млрд. доларів США). До зазначеної групи установ застосовувалися заохочення щодо проведення реорганізації в комерційні банки. Для здійснення даної процедури необхідно мати капітал у розмірі не менше 10 млрд. тайванських доларів і депозитних ресурсів мінімум 200 млрд. тайванських доларів. У 1998 році “*Taipei Business Bank*” і “*Taichung Business Bank*” перетворилися в “*International Bank of Taipei*” та “*Taichung Commercial*” відповідно. У 1999 році “*Hsinchu Business Bank*” змінився на “*Hsichu International Bank*”. За станом на вересень 2008 року залишився лише один посередницький банк – “*Taiwan Business Bank*”.

Кредитні кооперативи Тайваню протягом багатьох десятиліть відігравали активну роль у забезпеченні банківськими послугами на регіональному рівні і на сьогодні посідають гідне місце серед місцевих фінансових установ. На відміну від кредитних кооперативів інших країн, які здебільшого функціонують у регіоні і диференціюються за професійним напрямом учасників, кредитні кооперативи Тайваню

управляються сімейним бізнесом (*family-run businesses*). У 1980-х роках кількість даних структур у країні перевищила 80. Через реорганізацію кредитних кооперативів у комерційні банки в період з 1992 до 2008 року намітилася стійка тенденція до зменшення кредитних кооперативів у Тайвані (їх кількість скоротилася з 74 до 27).

Характерною позитивною рисою кредитних відділів асоціацій фермерів і рибалок є їх близькість до широкого кола клієнтів, а негативною – обмеженість у розмірах. На кінець 2001 року частка даних фінансових установ у загальній сумі депозитів у Тайвані становила 6,62 %, а в сумі кредитів – 4,77 %. Кредитним відділам асоціацій фермерів і рибалок належить унікальна роль у задоволенні фінансових потреб регіонів, де мешкають фермери та рибалки разом зі своїми сім'ями, і сприяттні економічному розвитку на місцевому рівні.

Трастові та інвестиційні компанії виконують функції радників для клієнтів, управляють довіреними цінностями, а також надають готівкові та безготівкові розрахункові послуги. Також дані фінансові установи можуть бути посередниками при здійсненні інвестування в ринки капіталу від імені клієнтів. Певних змін трастові та інвестиційні компанії зазнали в 1997 році, коли вони, як учасники процесу лібералізації, заохочувалися до участі в операціях поглинання іншими фінансовими установами або їх реструктуризації в комерційні чи промислові банки. У результаті до кінця 1999 р. п'ять довірчих та інвестиційних компаній стали комерційними та/або індустріальними банками. У 2000 р. був прийнятий закон “Про довірчі підприємства” (*Trust Enterprise Act*), згідно з яким три довірчі та інвестиційні компанії (“*Taiwan Development and Trust Corporation*”, “*China United Trust and Investment Corporation*”, and “*Asia Trust and Investment Corporation*”) були перетворені у банки (відповідно до банківського законодавства) чи довірчі компанії протягом п'яти років, тобто до липня 2005 р. У результаті на початок вересня 2008 р. залишається лише одна довірча та інвестиційна компанія – “*Asia Trust and Investment Corporation*”.

Поштово-ощадні установи в Тайвані представлені поштовими відділеннями, які об'єднані в поштово-ощадну установу. Особливість поштово-ощадної установи (компанії) Тайваню полягає в тому, що вона не є незалежною фінансовою установою. На кінець 2001 р. дана установа зайняла провідне місце серед фінансових установ за розміром виданих депозитів, який становив 15,43 % від загальної суми виданих депозитів, причому існує наявний обмежений спектр послуг, що надає поштово-ощадна установа (грошові перекази, відкриття депозитів) і нерозгалужена система відділень у Тайвані та сусідніх островах (1 300 поштових відділень). Поштово-ощадним відділенням дозволяється повторно внести депозити в певні банки та досить різноманітні фінансові інструменти.

Для підвищення конкурентоспроможності фінансового ринку уряд Тайваню провів фінансові реформи, що спонукали компанії до об'єднання фінансових послуг, серед яких закон 2001 р. "Про фінансові холдинги" (Financial Holding Company Act). Даний закон дозволяє створення фінансових холдингів, інвестування в підконтрольні організації, які займаються наданням різних фінансових послуг, і надає частковий дозвіл на перехресний (двосторонній обмін) продаж фінансових продуктів. На кінець 2005 р. у Тайвані було створено 14 фінансових холдингів, основним бізнесом для більшості яких стало надання банківських послуг. "Cathay Financial Holdings", створений у 2001 р., є найбільшим фінансовим холдингом Тайваню з клієнтською базою більш ніж 10 мільйонів та активами у 3,06 трильйона тайванських доларів (100 млрд. дол. США). Проте через власні невеликі розміри тайванським холдингам важко конкурувати з інтернаціональними аналогами в глобальному масштабі. Як наслідок, уряд заохочує злиття та поглинання, включаючи ті, що залучають іноземних інвесторів, як спосіб збільшення таких компаній і підвищення їх світової конкурентоздатності. Закордонним холдингам дозволено інвестувати в місцеві фінансові організації (установи). Це стало причиною придбання "Hsinchu International Bank" англійським "Standart Chartered Bank" і придбання "Bank of Overseas Chinese" американською "Citigroup Inc." у жовтні 2006 та квітні 2007 року відповідно.

3.2.2. ОПЕРАЦІЇ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

На кінець 2007 р. в Тайвані налічувалося 417 фінансових установ порівняно з 415 установами на кінець 2006 р. (табл. 3.3). Кількість вітчизняних банків скоротилась на один, середніх банків – на два, місцевих відділень закордонних банків – на один, кредитних кооперативів – на один. З іншого боку, кількість відділень з кредитування сільського господарства збільшилася на 8. Кількість відділень фінансових установ зросла на 7, досягнувши загальної кількості – 5 977 на кінець 2007 р. порівняно з 5 970 у 2006 р.

Вітчизняні банки відіграють головну роль у тайванській банківській системі. Їх частка на ринку депозитів зросла до 70,44 % наприкінці 2007 р. переважно за рахунок реструктуризації кредитних кооперативів у вітчизняні банки та злиття останніх із посередницькими банками. Стосовно позик вітчизняні тайванські банки також утримують домінуючу ринкову позицію з часткою у 86,58 %, незважаючи на зменшення частки позик урядовим організаціям. Регіональні фінансові інституції, включаючи посередницькі банки, кредитні кооперативи, департаменти з кредитування асоціацій фермерів і рибалок, зафіксували зниження ринкової частки депозитів, спричинене переміщенням коштів від них до великих банків.

Кількість фінансових установ у Тайвані

Рік	Разом ¹		Грошово-кредитні установи												Інші фінансові установи							
	Штаб-квартира	Підрозділи	Депозитні банки												Тайванська поштово-ощадна компанія		Пайові та інвестиційні компанії		Установи зі страхування життя ⁴			
	ЦБК		Банки		Посередницькі банки		Філії закордонних банків ²		Кредитні кооперативи		Кредитні департаменти фермерських асоціацій		Кредитні департаменти риболовчих асоціацій		Штаб-квартира		Підрозділи ³		Штаб-квартира		Підрозділи	
1992	494	3 852	1	32	897	8	315	36	50	74	439	285	770	27	33	1	1 223	7	54	23	71	
1993	501	4 111	1	33	1 030	8	352	37	55	74	482	285	788	27	34	1	1 243	7	60	28	67	
1994	503	4 410	1	34	1 174	8	403	37	57	74	530	285	827	27	38	1	1 260	6	53	30	68	
1995	503	4 475	1	34	1 361	8	446	38	58	73	556	886	886	27	44	1	1 269	5	49	31	76	
1996	507	4 981	1	34	1 464	8	472	41	65	73	595	925	925	27	47	1	1 273	5	55	32	85	
1997	509	5 181	1	39	1 685	8	491	45	69	64	505	943	943	27	48	1	1 276	5	61	32	103	
1998	501	5 368	1	42	2 052	6	352	46	72	54	446	958	958	27	49	1	1 288	4	43	33	108	
1999	495	5 531	1	47	2 288	5	288	41	71	50	416	971	971	27	49	1	1 296	3	36	33	116	
2000	491	5 636	1	48	2 411	5	282	39	70	48	394	973	973	27	49	1	1 305	3	36	32	116	
2001	448	5 841	1	48	2 712	5	293	38	69	39	373	883	883	25	44	1	1 316	3	33	28	118	
2002	437	5 850	1	47	2 781	5	287	36	68	37	358	847	847	25	40	1	1 320	3	29	29	120	

Продовж. табл. 3.3

Рік	Грошово-кредитні установи												Інші фінансові установи								
	Разом ¹		Депозитні банки												Тайванська поштово-ощадна компанія		Пайові та інвестиційні компанії		Установи зі страхування життя ⁴		
			Вітчизняні банки		Посередницькі банки		Філії закордонних банків ²		Кредитні кооперативи		Кредитні департаменти фермерських асоціацій		Кредитні департаменти риболовчих асоціацій								
Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи	Штаб-квартира	Підрозділи				
2003	433	5 930	1	45	2 884	5	289	36	69	35	341	828	828	25	39	1	1 322	3	28	29	130
2004	428	5 922	1	45	2 944	4	245	35	67	32	319	827	827	25	39	1	1 320	3	26	28	135
2005	422	5 943	1	42	2 995	4	244	36	68	29	295	827	827	25	39	1	1 321	2	20	29	134
2006	415	5 970	1	40	3 102	3	183	33	64	28	289	817	817	25	40	1	1 320	2	20	29	135
2007	417	5 977	1	39	3 189	1	124	32	83	27	267	811	811	25	40	1	1 321	1	6	29	136

¹Враховуючи кількість організації, що були формально відкриті для ведення бізнесу.

²Цифри під пунктом "Штаб-квартира" показують кількість закордонних банків, котрі set up branches domestically, в той час як цифри у пункті "підрозділи" показують кількість вітчизняних відділень.

³Без урахування поштових агентцій.

⁴Включаючи Департамент страхування життя Тайванської поштової компанії.

Джерела:

1. "Financial Statistics Monthly, Republic of China.
2. Department of Economic Research, CBC, January 2008.

Діяльність іноземних банків характеризувалася зростанням ринкової частки депозитів і кредитів до 3,51 і 3,28 % відповідно. Ця позитивна тенденція спонукала деяких з них наполегливо збільшувати власну присутність на ринку за рахунок злиття та поглинання. Ринкова частка депозитів Департаменту заощаджень і грошових переказів Тайванської поштово-ощадної компанії продовжувала збільшуватися і на кінець 2007 р. становила 15,70 %, а ринкова частка кредитів зменшилася до 0,10 % через суворі обмеження на здійснення позикових операцій (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Кількість депозитних організацій за категоріями

Категорії депозитних організацій	На кінець 2007 р.	На кінець 2006 р.	Річна зміна
Загальна кількість головних офісів	386	383	3
Вітчизняні банки	39	40	-1
Посередницькі банки	1	3	-2
Закордонні банки	32	33	-1
Кредитні кооперативи	27	28	-1
Кредитні департаменти фермерських і риболовних асоціацій	286	278	8
Департамент заощаджень і платежів Тайванської поштової компанії	1	1	0
Загальна кількість відділень	5,985	5,961	24
Місцеві відділення	5,835	5,815	20
Закордонні відділення	85	80	5
Офшорні банківські одиниці	65	66	-1

Джерела:

1. Financial Statistics Monthly, CBC.
2. Department of Financial Inspection, CBC.

Джерела коштів депозитних організацій (інвестиційних фондів) протягом року зросли тільки на 556 млн. тайванських доларів, що майже утричі менше за показник попереднього року. Значне уповільнення зростання зумовлено широкою диференціацією між процентними ставками всередині країни та за кордоном і значним зростанням інвестицій вкладників в іноземні фінансові продукти. Серед різних джерел коштів неопераційні вклади були головними ресурсами, що сприяли зростанню, з річними змінами у 252 млрд. тайванських доларів. Зростання неопераційних вкладів було спричинено збільшенням

депозитів в іноземній валюті, що зумовлено значними відмінностями між процентними ставками за вкладками в тайванських доларах і вкладками в іноземній валюті.

Стосовно використання коштів спостерігається зростання позик депозитних організацій (*depository institutions*) на 436 млрд. тайванських доларів за рік, переважно в національній валюті. На невелику суму (50 млрд. тайванських доларів) зросли портфельні інвестиції. Зменшення темпів пов'язано зі зростанням ставки відсотка за облігаціями (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Джерела та використання коштів депозитних організацій
(млрд. тайванських доларів)**

Джерела та використання коштів	На кінець 2007 р.		На кінець 2006 р.		Річна зміна	
	Кількість	Частка, %	Кількість	Частка, %	Кількість	Частка, %
<i>Джерела:</i>						
Перевідні депозити**	7,457	26,34	7,464	26,89	-7	-0,55
Неперевідні депозити***	17,819	62,93	17,568	63,28	252	-0,35
Урядові депозити	746	2,63	717	2,58	29	0,05
Запозичення ЦБК	81	0,29	151	0,54	-70	-0,26
Інші джерела (чисті)	2,213	7,81	1,862	6,71	361	1,11
Усього	28,317	100,00	27,761	100,00	556	0,00
<i>Використання:</i>						
Чисті закордонні активи*	1,110	3,92	1,030	3,71	80	0,21
Позики	18,033	63,68	17,597	63,39	436	0,30
Портфельні інвестиції****	2,605	9,20	2,555	9,20	50	0,00
Купівля депозитних сертифікатів ЦБК	3,431	12,11	3,683	13,27	-253	-1,15
Депозити з ЦБК	3,139	11,08	2,896	10,43	242	0,65

* Без урахування оцінки змін обмінного курсу національного тайванського долара при підрахунку їх річної зміни.

** Включно з checking account deposits, passbook deposits and passbook savings deposits.

*** Включаючи строкові депозити, строкові ощадні депозити, депозити в іноземній валюті, поштові ощадні депозити, кошти нерезидентів у національних тайванських доларах, угоди на зворотну купівлю.

**** Виражено за початковою вартістю.

Джерело: Financial Statistics Monthly, СВС.

Якість активів фінансових організацій покращилася в 2007 р. за рахунок вирішення проблеми *неповернутих кредитів (NPL)*.

Середній рівень NPL фінансових організацій (включаючи банки, об'єднання фінансових організацій, довірчих та інвестиційних компаній) в цілому на кінець 2007 р. знизився до 2,01 % (в 2006 р. – 2,38 %). Якщо розглянути стан активів за кожним із видів фінансових організацій, то рівень NPL майже всіх вітчизняних фінансових установ покращився порівняно з 2006 р. Винятком є NPL пайових та інвестиційних компаній, який набагато погіршився (з 11,72 до 29,01 %) через значне зменшення обсягу *позик*, спричинене купівлею наприкінці року банком “Cathay United Bank” корпорації “China United Trust & Investment Corporation”.

Прибутки банків значно зросли протягом 2007 р., в основному за рахунок підвищення доходів від комісійної винагороди. Сукупний прибуток до сплати податків усіх депозитних організацій зріс на 69 млрд. і досяг 81,9 млрд. тайванських доларів. У зазначеній загальній сумі прибутку до оподаткування прибутки до оподаткування вітчизняних і посередницьких банків становлять 38,9 млрд. тайванських доларів, хоча 2006 р. було закінчено зі збитком у сумі 7,3 млрд. тайванських доларів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Прибутки за типами депозитних установ
(млрд. тайванських доларів)**

Типи депозитних установ	Прибуток до оподаткування			Окупність активів, %*			Окупність власного капіталу, %**		
	2007 р.	2006 р.	Річна зміна	2007 р.	2006 р.	Річна зміна	2007 р.	2006 р.	Річна зміна
Вітчизняні та посередницькі банки	38,9	-7,3	46,2	0,14	-0,03	0,17	2,15	-0,42	2,57
Закордонні банки	23,7	4,3	19,4	0,89	0,18	0,71	39,02	8,61	30,41
Кредитні кооперативи	1,8	1,3	0,5	0,30	0,21	0,09	4,47	3,07	1,40
Кредитні департаменти фермерських і риболовних асоціацій	45	3,7	0,8	0,31	0,25	0,06	5,12	4,37	0,75
Департамент заощаджень і платежів Тайванської поштової компанії	13,0	10,9	2,1	0,30	0,26	0,04	18,03	13,88	4,15
Усього	81,9	12,9	69,0	0,22	0,04	0,18	3,95	0,65	3,30

* Окупність активів = прибутку до оподаткування / сукупні активи.

** Окупність власного капіталу = прибутку до оподаткування / чиста вартість.

Джерело: Department of Financial Inspection, CBC.

Показники окупності активів (ROA) та окупності власного капіталу (ROE) для всіх депозитних організацій зросли в 2007 р. до 0,22 та 3,95 % відповідно порівняно з 0,04 та 0,65 % у 2006 р. Серед депозитних організацій іноземні банки мали кращі показники окупності активів і власного капіталу. Стосовно коефіцієнта достатності капіталу (*capital adequacy ratio*) середній показник вітчизняних банків на кінець 2007 р. зріс до 10,57 % за рахунок нових внесків капіталу (*capital injection*) та випуску субординованого боргу (*issuance of subordinated debt*) (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Фінансові підсумки діяльності вітчизняних банків

Банк \ Позиція	Депозити (млн. NT\$*)	Позики (млн. NT\$)	Активи (млн. NT\$)	Акції (млн. NT\$)
Bank of Taiwan	2 509 014 (2 176 494)	1 911 604 (1 472 043)	3 087 269 (2 700 182)	239 988 (210 237)
Land Bank of Taiwan	1 670 174 (1 619 241)	1 436 854 (1 348 209)	1 916 405 (1 855 450)	101 062 (100 071)
Taiwan Cooperative bank	1 998 654 (1 917 281)	1 719 370 (1 703 126)	2 440 706 (2 382 381)	102 392 (97 688)
First Commercial Bank	1 287 330 (1 252 513)	1 062 944 (964 335)	1 710 707 (1 693 732)	90 153 (87 307)
Hua Nan Commercial Bank	1 318 371 (1 308 629)	1 046 100 (1 008 975)	1 719 297 (1 714 558)	77 998 (76 523)
ChangHwa Commercial Bank	1 050 190 (1 060 496)	905 467 (961 425)	1 326 533 (1 366 415)	85 557 (85 500)
CitiBank	214 779 (-)	132 674 (-)	282 356 (-)	50 366 (-)
The Shanghai Commercial & Savings Bank	422 033 (359 049)	284 581 (255 633)	601 748 (518 872)	60 734 (56 843)
Taipei Fubon Bank	835 647 (802 964)	654 634 (607 445)	1 144 145 (1 118 886)	75 951 (71 474)
Cathay United Bank	1 020 416 (911 310)	757 510 (666 453)	1 287 367 (1 177 037)	81 425 (72 515)
The export-Import Bank of the Republic China	- (-)	71 024 (61 712)	77 441 (72 765)	18 080 (17 890)
Bank of Kaohsiung	130 526 (123 279)	110 744 (98 120)	156 853 (146 952)	10 461 (10 627)

Продовж. табл. 3.7

Банк \ Положіння	Депозити (млн. NT\$)	Позики (млн. NT\$)	Активи (млн. NT\$)	Акції (млн. NT\$)
Mega International Commercial Bank	1 289 290 (1 116 477)	1 193 997 (1 118 387)	1 951 405 (1 820 434)	152 865 (151 774)
China Development Industrial Bank	29 834 (19 531)	84 671 (72 951)	302 961 (273 635)	141 964 (154 882)
Industrial Bank of Taiwan	54 893 (43 043)	58 258 (49 691)	116 047 (111 959)	27 554 (26 439)
First Capital Commercial Bank	35 808 (-)	25 653 (-)	41 241 (-)	4 366 (-)
Hwaitai Bank	90 772 (87 042)	85 322 (76 299)	103 845 (97 438)	7 192 (7 092)
Taiwan Shin Kong Commercial Bank	329 084 (291 123)	274 208 (232 856)	385 703 (351 613)	21 190 (19 913)
Sunny Bank	210 391 (216 260)	171 174 (182 586)	244 797 (254 276)	12 629 (13 808)
Bank of Panshin	146 151 (158 924)	126 274 (140 659)	171 934 (191 204)	9 884 (9 659)
Cota Commercial Bank	93 359 (95 675)	79 086 (79 195)	103 575 (108 050)	5 301 (5 322)
Union Bank of Taiwan	286 768 (296 604)	203 323 (204 699)	363 637 (379 522)	17 205 (18 777)
The Chinese Bank	83 634 (169 720)	63 775 (118 140)	90 676 (197 784)	-32 587 (10 017)
Far Eastern International Bank	281 299 (266 267)	221 362 (222 211)	360 972 (343 953)	19 040 (19 754)
Yunta Commercial Bank	273 644 (281 145)	239 015 (227 939)	345 832 (346 004)	21 935 (14 151)
Bank Sinopac Company Limited	811 336 (766 250)	597 612 (585 961)	999 939 (996 052)	60 917 (64 082)
E. Sun Commercial Bank	621 534 (5 293 789)	513 222 (438 440)	793 935 (739 751)	47 392 (40 979)
Comos Bank, Taiwan	158 200 (209 363)	116 235 (136 926)	206 551 (251 271)	32 666 (16 604)
Bowa Bank	88 495 (165 840)	58 699 (101 815)	82 545 (181 268)	-34 964 (3 792)

Продовж. табл. 3.7

Банк \ Положіття	Депозити (млн. NT\$)	Позики (млн. NT\$)	Активи (млн. NT\$)	Акції (млн. NT\$)
Taishin International Bank	730 199 (669 698)	554 011 (519 314)	922 248 (858 099)	48 485 (39 137)
Ta Chong Bank	240 961 (272 770)	215 122 (238 756)	314 171 (407 732)	22 875 (14 987)
Jih Sun International Bank	214 344 (213 888)	162 436 (173 728)	250 195 (266 762)	10 441 (12 079)
EnTie Commercial Bank	209 383 (238 495)	181 624 (221 266)	286 889 (314 340)	13 039 (16 357)
Chinatrust Commercial Bank	1 100 243 (1 153 181)	795 573 (776 090)	1 495 246 (1 480 073)	103 403 (70 161)
Chinfon Commercial Bank	86 100 (122 426)	48 132 (69 576)	97 596 (145 938)	-692 (7 498)
Taiwan Business Bank	945 385 (883 675)	826 285 (739 515)	1 127 815 (1 079 762)	40 123 (39 647)
Standart Chanered Bank	390 918 (-)	278 319 (-)	486 452 (-)	21 223 (-)
Taichung Commercial Bank	240 894 (243 083)	191 595 (185 242)	263 525 (259 343)	16 178 (7 302)
King's Town Bank	152 379 (171 819)	129 446 (140 407)	171 488 (196 620)	11 350 (11 066)

*NT\$ – тайванські долари.

Примітки:

1. Цифри в дужках – за 2006 рік.
2. Порядок у таблиці такий, як вказано у Financial Business Statistics.
3. Сім банків було об'єднано в Cathay United Bank 1 січня 2007 року.
4. Standart Chanered Bank перевів всі свої активи та операції в підрозділ Commercial Bank 30 червня 2007 року.
5. Central Trust of China був приєднаний до Bank of Taiwan 1 липня 2007 року.
6. First Credit Cooperative of Taipei став First Capital Commercial Bank 1 липня 2007 року.
7. Chinatrust Commercial Bank взяв на себе всі активи, операції, зобов'язання Hualien Business Bank 8 вересня 2007 року.
8. ABN AMRO Bank взяв на себе операції, активи, зобов'язання (не включаючи утримані активи та зобов'язання) Taidong Business Bank 22 вересня 2007 року.
9. Fuhwa Commercial Bank змінив назву на Yunta Commercial Bank 23 вересня 2007 року.
10. CitBank (Taiwan) (підрозділ Citi Bank Group заснований у Тайвані) взяв на себе всі операції, активи та зобов'язання Bank of Overseas Chinese 1 грудня 2007 року.

Джерело: Banking Bureau, Financial Supervisory Commission, Executive Yuan.

Варто зазначити, що банки Тайваню, організуючи міжнародну діяльність, віддають перевагу створенню філій за кордоном. Представництва та відділення користуються меншою популярністю серед банків Тайваню як форма організації міжнародного бізнесу (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

**Кількість закордонних відділень,
представництв та інших підрозділів фінансових установ Тайваню
за регіонами та країнами на 31 грудня 2007 р.**

Регіон	Країна	Організації			
		усього	відділення	представництва	інші
Азія-Океанія	Материковий Китай	8	–	7	1
	Японія	6	6	–	–
	Індонезія	8	–	1	7
	Індія	1	1	–	–
	Палау	1	1	–	–
	Камбоджа	1	1	–	–
	Гонконг	26	15	2	9
	Таїланд	6	–	3	3
	Малайзія	4	2	–	2
	Філіппіни	29	2	2	25
	В'єтнам	32	7	12	13
	Сінгапур	7	6	1	–
	Австралія	4	4	–	–
	Макао	3	1	–	2
Усього		136	46	28	62
Західна Азія	Бахрейн	1	–	1	–
Європа	Бельгія	1	–	–	1
	Польща	1	–	1	–
	Франція	1	1	–	–
	Англія	6	5	1	–
	Нідерланди	1	1	–	–
	Усього		10	7	2

Продовж. табл. 3.8

Регіон	Країна	Організації			
		усього	відділення	представництва	інші
Північна Америка	Канада	9	2	–	7
	США	74	23	1	50
	Всього	83	25	1	57
Центральна та Південна Америка	Бразилія	1	–	1	–
	Панама	3	2	1	–
	Сальвадор	1	1	–	–
	Усього	5	3	2	–
Африка	Південна Африка	1	1	–	–
Загальний підсумок		236	82	34	120

Джерело: Banking Bureau, Financial Supervisory Commission, Executive Yuan, February 2008.

Найбільший інтерес до банківського ринку Тайваню виявляють банки США, Японії, Сінгапуру та Франції, які відкрили відповідну кількість відділень у Тайвані (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Кількість відділень і представництв закордонних банків у Тайвані за регіонами та країнами на 31 грудня 2007 року

Регіон	Країна	Установи		
		закордонні банки з відділеннями у Тайвані	відділення	представництва
Азія-Океанія	Японія	3	4	–
	Гонконг	2	10	2
	Таїланд	1	3	–
	Філіппіни	1	1	2
	Сінгапур	3	3	–
	Австралія	1	1	–
	Усього	11	22	4

Регіон	Країна	Установи		
		закордонні банки з відділеннями у Тайвані	відділення	представництва
Європа	Бельгія	2	4	–
	Іспанія	–	–	1
	Франція	3	4	1
	Англія	2	2	–
	Нідерланди	2	28	–
	Швейцарія	1	1	1
	Швеція	–	–	1
	Німеччина	1	1	2
	Всього	11	40	6
Північна Америка	США	8	19	3
	Канада	1	1	1
	Усього	9	2	4
Африка	Південна Африка	1	1	–
Загальний підсумок		32	83	14

Джерело: Banking Bureau, Financial Supervisory Commission, Executive Yuan, February 2008.

Очевидно, що тенденція до зростання інтересу зарубіжних банківських установ до ринку Тайваню триватиме і надалі.

3.3. КОНЦЕПЦІЯ ТА МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ ТАЙВАНЮ

3.3.1. КОНЦЕПЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

У тайванському законодавстві немає посилянь на права стейкхолдерів щодо їх участі у формуванні органів управління банку. Їх формують тільки акціонери. Отже, концепція більше нагадує моністичну. Цьому сприяє розвинутий фондовий ринок і законодавство, яке захищає права великих власників. Особливістю корпоративного управління в Тайвані є те, що банки функціонують у рамках фінансових холдингів, чому сприяє банківське законодавство. Холдинги мають горизонтальну інтеграцію – в управлінні знаходяться компанії з різних галузей. Сам банк не виконує функцію компанії, яка управляє активами. Для цього створюються структури з аутентичною назвою, наприклад, “Юанта

файненшл холдінг”, з управляючим банком “Юанта” і 10 промисловими корпораціями на правах власності.

Тісний зв’язок бізнесу з політикою в Тайвані привносить у моністичну концепцію політократичні риси. Оскільки фінансові холдинги отримали поширення в Тайвані, очевидно, в наглядову раду і в раду директорів фінансового холдингу входять представники тих підконтрольних корпорацій, котрі мають для нього стратегічне значення (рис. 3.2).

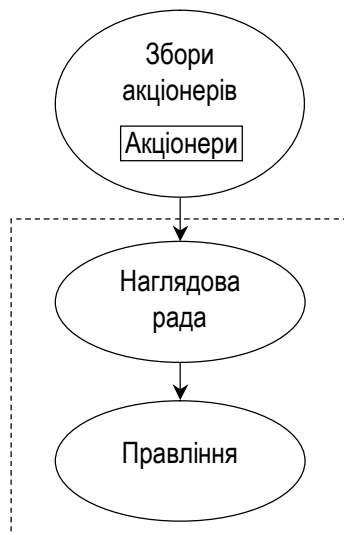

Рис. 3.2. Моністична концепція корпоративного управління в банках Тайваню

Констатувати факт трансформації моністичної концепції в плюралістичну не є можливим за таких причин: незначна роль трудового колективу в корпоративному управлінні; жорстка формалізація контролю на рівні прав власності, а не довірчого управління.

Отже, цілком очевидно, що Тайваню притаманна моністична концепція з елементами політократії.

3.3.2. МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ ТАЙВАНЮ

У Тайвані основною організаційною моделлю корпоративного управління є модель подвійних рад, яка складається з наглядової ради і ради директорів. Обидва органи обираються акціонерами. Основним завданням наглядової ради є контроль за діяльністю ради директорів, а ради директорів – реалізація стратегічного плану банку.

Тайванська модель подвійних рад має ряд особливостей. По-перше, згідно з законодавством Тайваню обидва органи корпоративного управління банку можуть обиратися лише зборами акціонерів банку (в класичному вигляді модель подвійних рад припускає процедуру формування органів управління банку, за якою збори акціонерів формують наглядову раду, а наглядова рада – правління) (рис. 3.3).

По-друге, участь тайванських банків у фінансових холдингах визначає особливу специфіку формування органів корпоративного управління. Більшість банків Тайваню входять до складу фінансових холдингів, які не можуть не впливати на процедуру формування органів корпоративного управління.

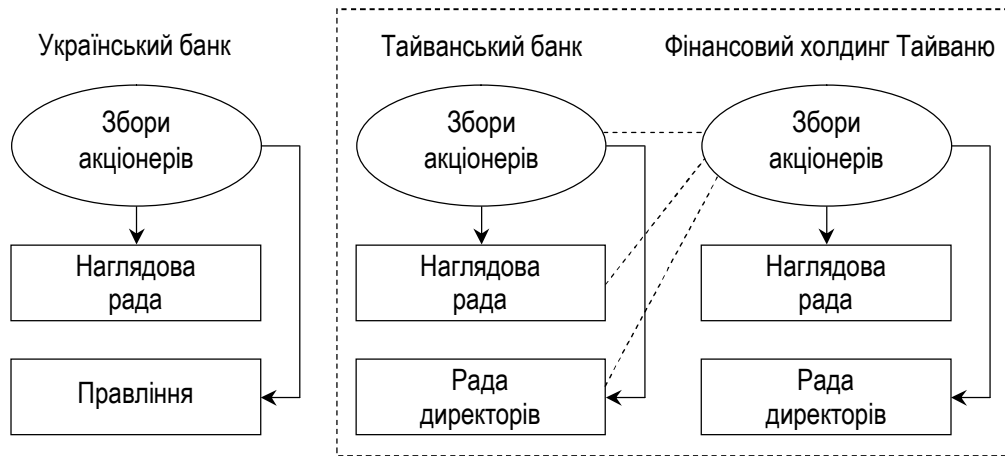

Рис. 3.3. Процедура формування органів корпоративного управління в банках і фінансових холдингах Тайваню та банках України

Отже, збори акціонерів фінансового холдингу в цілому можуть обирати представників в органи управління окремих компаній, що входять до його складу, зокрема до банків.

Функціональна модель корпоративного управління в банках Тайваню характеризується тим, що наглядова рада відповідальна за ефективний нагляд за реалізацією стратегічного плану радою директорів, акцентуючи увагу на контролі за фінансовою діяльністю ради директорів, тому основні її функції еквівалентні комітету з аудиту в банках США. Тому тайванське банківське законодавство не вимагає створення комітету з аудиту в банках (рис. 3.4).

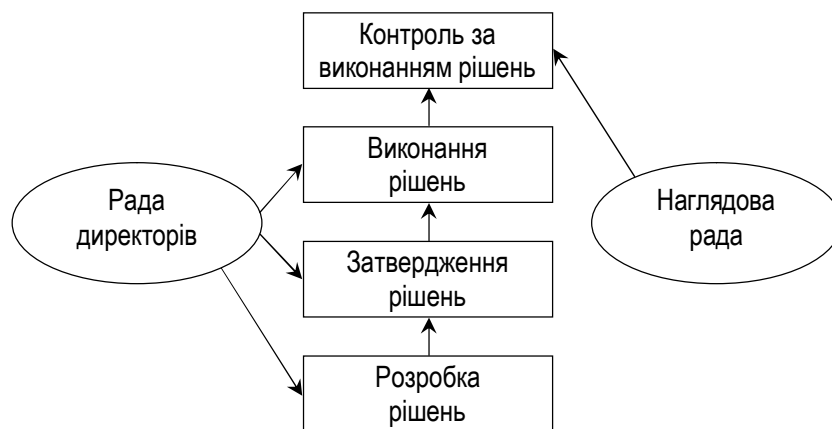

Рис. 3.4. Функціональна модель корпоративного управління в банках Тайваню

На відміну від класичної континентальної моделі корпоративного управління, поширеної в країнах Європи, виконавчий орган банку – рада директорів – несе відповідальність також і за затвердження стратегічних рішень. У класичному вигляді виконавчий орган банку має відповідати лише за розробку та реалізацію стратегічних рішень. У випадку з банками Тайваню раду директорів можна назвати “стратегом”, як в англосаксонській моделі корпоративного управління, поширеній в США та Великобританії, а наглядову раду – контролером, відповідно до континентальної моделі корпоративного управління, поширеної в Німеччині. Загалом такий симбіоз моделей корпоративного управління в банках Тайваню формує модель, яка за функціями органів управління банку повністю ідентична моделі корпоративного управління в банках Швейцарії.

3.4. БАНКІВСЬКЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ТАЙВАНІ

3.4.1. МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ

Функції, що покладені на Міністерство фінансів, охоплюють сферу оподаткування, митної діяльності, казначейської справи. Через основні підпорядковані органи: Бюро з монетарних справ, Комісію з цінних паперів і ф’ючерсів, Департамент страхування, який здійснює нагляд за тайванським фінансовим ринком. У сфері банківської діяльності Міністерство фінансів формує політику, розробляє інструкції, повноваження щодо впровадження яких покладено на Бюро з монетарних справ. Голова зазначеного бюро, генеральний директор призначаються міністром фінансів. Бюджети регулюючих органів, зокрема й бюджет Бюро з монетарних справ, поповнюються асигнуваннями з бюджету.

3.4.2. ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК КИТАЮ

Банківське законодавство КНР наділяє Центральний банк КНР (ЦБК) правом впровадження *монетарної та валютної* політики, зокрема й на території Тайваню. Крім того, на ЦБК покладено виконання таких функцій:

- регулювання грошової маси в країні для досягнення цінової стабільності та зростання економіки;
- забезпечення надійності операцій банків і стабільності обмінного курсу;
- перевірка стану банків.

ЦБК був заснований у Китаї в 1924 р. Після прийняття у 1928 р. статуту ЦБК банк почав працювати як Національний центральний банк. Закон “Про Центральний банк КНР” було прийнято в 1935 р.,

а низка законодавчих актів, прийнятих до 1942 р., закріпила за ЦБК право випускати національну валюту. У 1949 р. центральний уряд перемістився з Китаю до Тайваню, проте Центральний банк не поновлював свою діяльність до 1961 року. У 1979 р. було внесено зміни до закону “Про Центральний банк Китаю” таким чином, що банк опинився під юрисдикцією Кабінету Міністрів Тайваню, замість прямого – *президенту Тайваню* (додаток Ж). Однак за ЦБК були збережені права самостійно формувати та впроваджувати монетарну політику. У 1979 р. законодавство надало ЦБК право перевіряти діяльність фінансових установ.

Таким чином, ЦБК впроваджує монетарну та валютну політику, випускає національну грошову одиницю, є банком уряду. Зазначені функції роблять його досить відмінним від звичайних банків. Закон “Про Центральний банк Китаю” визначив такі чотири операційні цілі:

1. Сприяння фінансовій стабільності.
2. Проведення надійних банківських операцій.
3. Підтримка стабільності національної грошової одиниці.
4. Сприяння економічному розвитку в рамках зазначених цілей.

Центральний банк Китаю є одноосібним представником монетарної влади. Найвищим органом даної фінансової установи, що приймає стратегічні рішення, є *Рада директорів*, яка складається із 15 членів. Функції перевірки фінансової звітності Центрального банку покладено на *наглядову раду*, яка складається із п’яти учасників. На тактичному та оперативному рівнях існує вісім департаментів, які відповідають за різні напрями діяльності ЦБК, включаючи *Департамент з банківської справи* (*Department of Banking*), *Емісійний департамент* (*Department of Issuing*), *Валютний департамент* (*Department of Foreign Exchange*), *Казначейський департамент* (*Department of the Treasury*), *Департамент фінансової інспекції* (*Department of Financial Inspection*), *Департамент економічних досліджень* (*Department of Economic Research*), *Секретаріат* (*Secretariat*), *Департамент бухгалтерського обліку* (*Department of Accounting*). Додатково існують чотири супроводжувальні відділи: *відділ персоналу* (*Personnel Office*), *відділ з етики суспільних послуг* (*Civil Service Ethics Office*), *відділ з управління інформацією* (*Information Management Office*), *юридичний відділ* (*Legal Affairs Office*). За кордоном, у Нью-Йорку та Лондоні, ЦБК представлений філіалами, а також має підрозділи “*Central Engraving & Printing Plant*” та “*Central Mint*” (рис. 3.5).

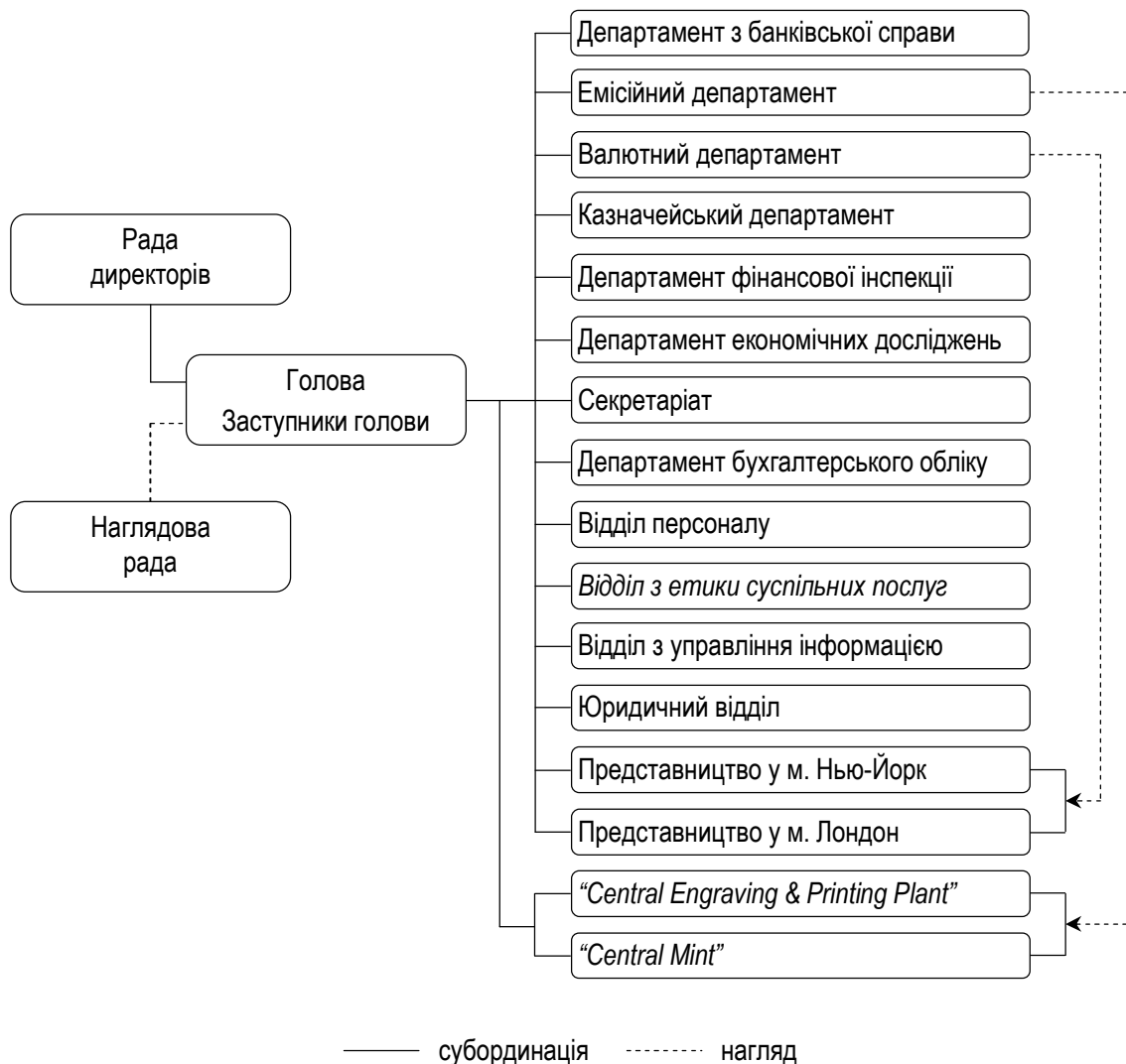

Рис. 3.5. Організаційна структура Центрального банку Китаю

Джерело: Central Bank of China.

Центральний банк Китаю регулює операції фінансових організацій у межах повноважень, наданих йому Законом “Про Центральный банк Китая”. У вигляді фінансового контролю ЦБК може здійснювати як локальні *перевірки на місцях, так і моніторинг*. У випадку перевірок на місцях банківські ревізори проводять повну і цільову перевірки. Зазвичай вони перевіряють відповідність фінансовим нормам, інструкціям, операційні процедури, оцінюють ризик і внутрішні засоби управління. Стосовно іншого типу перевірок ЦБК переглядає фінансову звітність, протоколи зборів учасників, *публічну відкритість* фінансових установ.

До липня 2004 р. ЦБК поділяв повноваження контролю з Головною корпорацією зі страхування депозитів і Міністерством фінансів, яке створило наглядовий комітет на чолі з заступником міністра та

заступником Голови ЦБК. Згідно зі структурою Міністерство фінансів додатково до повноважень у сфері оподаткування, казначейської, митної справи уповноважене здійснювати нагляд за фінансовим ринком Тайваню через три основні підпорядковані структури: Бюро з монетарних справ, Комісію з цінних паперів і ф'ючерсів, Департамент страхування. Серед зазначених структур Бюро монетарних справ відповідає за формування та впровадження політики та інструкцій. Перевірки на місцях здійснюються спільно трьома організаціями – ЦБК, Міністерством фінансів, Головною корпорацією зі страхування депозитів.

Фінансові послуги та банківська діяльність стають більш складними та різноманітними, тому регуляторні та контрольні повноваження повинні бути в подальшому змінені, об'єднані для підвищення ефективності, дієвості фінансового контролю.

Для покращення спільних дій фінансових організацій і відповідності тенденції інтернаціоналізації та конгломерації, що може ускладнювати діяльність індустрії фінансових послуг, 9 липня 2001 р. було прийнято закон “Про фінансові холдинги”, який надав законодавчу підставу для створення 14 холдингових компаній. Після введення в дію цього закону у 2001 р. була створена Комісія з фінансового нагляду для об'єднання адміністративних ресурсів і покращення фінансового контролю. Даний уніфікований наглядовий орган відповідальний за розсудливий нагляд за банківською справою, страхуванням та індустрією цінних паперів.

Новостворена комісія працює як незалежний орган. Повноваження комісії включають нагляд, перевірку та оцінку фінансового ринку.

Після заснування Комісії з фінансового нагляду ЦБК припинив брати участь у загальних перевірках фінансових установ. Проте він все ще зберігає за собою право проводити цільові перевірки у випадках, які можуть перешкоджати виконанню грошово-кредитної політики або створювати систематичні ризики. Наприклад, Центральний банк все ще має такі обов'язки при проведенні фінансових перевірок:

1. *Ліцензування.* Банки мають отримати дозвіл від ЦБК перед тим, як брати участь у банківському бізнесі.

2. *Регулюючі обов'язки.* ЦБК формулює правила щодо грошово-кредитної політики. Він також обумовлює правила для управління валютними операціями, як наприклад експорт/імпорт стосовно валютних операцій, зовнішніх/внутрішніх грошових переказів, валютних депозитів, позик в іноземній валюті, валютних деривативів.

3. *Додатковий контроль до звичайних контролюючих дій на грошовому і валютному ринках.* ЦБК також установив звітно-аудиторську систему, зібравши відомості про фінансові установи щодо достатності

основного капіталу, якості активів, регуляторних узгоджень, ділової стратегії та стабільності, прибутковості, а також управління ліквідністю. Аналіз, взятий із цієї системи, може слугувати посиланням для контролюючих органів.

4. *Локальні перевірки.* Оскільки просування фінансової стабільності – одна з головних цілей ЦБК, він все ще зберігає повноваження проводити цільові перевірки, пов'язані з грошовими, кредитними, валютними операціями.

5. *Заходи примусового характеру.* ЦБК може вжити заходів примусового характеру стосовно банків, які порушують інструкції. Для тих з них, котрі порушують будь-яку з умов у законі “Про валютний контроль”, ЦБК може призупинити валютні операції повністю або частково протягом певного періоду часу.

Щоб гарантувати ефективність дій фінансових установ і підтримувати стабільність фінансової системи, ЦБК проводить банківський нагляд відповідно до мандата, який забезпечений законом “Про Центральний банк Республіки Китай”. Банк також активно бере участь у впровадженні фінансових індикаторів ефективності та інших фінансових індикаторів стабільності, щоб систематично контролювати, аналізувати й оцінювати можливі джерела ризиків фінансової системи та вчасно прийняти відповідну стратегію і заходи.

Базуючись на періодичних звітах, представлених фінансовими установами, ЦБК оцінює операційні, фінансові умови та узгодженість регуляторної діяльності щодо окремих фінансових установ, використовуючи звітну аудиторську систему. Банк збирає дослідження різних ділових практик та іншу інформацію, щоб надати рекомендації відповідним контролюючим агентствам.

ЦБК звертається до директив МВФ за компіляцією фінансових індикаторів ефективності з метою сформулювати “Звітні елементи фінансових індикаторів ефективності та пояснення”, для місцевих банків з метою запровадження бази даних, формуючи таким чином основу для фінансової оцінки стабільності.

Згідно з базою даних ЦБК може регулярно визначати індикатори фінансової стійкості місцевих банків і небанківських установ, досліджувати існуючі депозитні установи, стан управління, аналітичні звіти, поступово здійснюючи в такий спосіб оцінку фінансової стійкості для збереження стабільності економіки Тайваню.

ЦБК контролює фінансові установи, що здійснюють неефективне управління, та збирає відомості для прийняття рішень. Окрім того, інформація пересилається до Комісії з фінансового нагляду та/або Бюро фінансів сільського господарства для того, щоб швидше прийняти коригуючі заходи.

Інші важливі заходи, які були вжиті ЦБК у 2007 р.:

- банк підтримував Комісію з фінансового нагляду з приводу встановлення єдиного вікна для звіту про фінансову інформацію стосовно перевірок місцевими та іноземними банками і кредитними компаніями та завершив дизайн формату обміну даними і передавання файлів;
- опублікував статистику фінансових установ і нові фінансові правила, надав публічну інформацію на сайті ЦБК для того, щоб підсилити прозорість діяльності фінансових установ;
- запровадив фінансовий комітет з оцінки стабільності і робочу групу з фінансової стабільності, щоб підтримати фінансову стабільність та дати їй правильну оцінку.

3.4.3. ЦЕНТРАЛЬНА КОРПОРАЦІЯ ЗІ СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ

У 1985 р., відповідно до закону “Про страхування депозитів”, була формально запроваджена Центральна корпорація зі страхування депозитів (ЦКСД). Перед цим було перевірено місцеві фінансові установи регіональним кооперативним фінансовим банком, який припинив перевірку в 1996 р. Після запровадження ЦКСД кожен вкладник фінансової установи, яка бере участь у схемі страхування депозиту, отримав страхове забезпечення до 1 млрд. тайванських доларів (3 млн. доларів США).

Після виконання умов обов’язкового страхування депозиту в 1999 р. майже всі банки в Тайвані, без урахування відділу одного з німецьких банків в м. Тайпей, який слідує вимогам німецької системи зі страхування депозитів, повинні приєднатися до тайванської схеми страхування депозитів. Як результат цього заходу, ЦКСД увів трьохрівневу, засновану на оцінці ризику, схему страхової премії в розмірі 0,05, 0,055, і 0,06 % від суми депозиту.

ЦКСД має обов’язки щодо перевірок банків. Вона може здійснювати управління фінансовими установами в умовах нестабільності економіки.

3.4.4. КОМІСІЯ З ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ

Для того, щоб здійснювати незалежний фінансовий нагляд, 1 липня 2004 р. була запроваджена Комісія з фінансового нагляду (КФН). З цього часу повноваження фінансового нагляду перейшли від Міністерства фінансів до КФН. Головні цілі комісії – об’єднати нагляд і перевірки в банківській справі, операціях з цінними паперами, ф’ючерсами, страхуванні, як це відбувається у фінансових холдингових компаніях, з одним наглядовим органом з більш незалежною владою. Комісія також має на меті об’єднати та гармонізувати правила й політику нагляду різних фінансових контролюючих агенцій.

Основні положення щодо створення КФН наведені нижче:

1. *Фінансова консолідація та перехресна участь у капіталі.* Починаючи з 1990-х років лібералізація та глобалізація фінансових ринків були ключовими завданнями політики уряду. Лібералізація ринку, зокрема дозвіл на створення нових комерційних банків, надала більше прав для доступу іноземних банків до ринку Тайваню і поступово зняла обмеження на фінансові послуги, відновлюючи тим самим якість фінансових послуг і підвищуючи інтенсивність конкуренції на фінансовому ринку Тайваню.

Після прийняття закону “Про фінансові холдингові компанії” в червні 2001 р. Міністерство фінансів постало перед проблемою, що була викликана збільшенням інтенсивності поглинань фінансових компаній місцевими фінансовими холдингами або фінансово-промисловими групами. Наразі існує 14 фінансових холдингових компаній, що забезпечують перехресний продаж активів у Тайвані. Розвиток процесу фінансової консолідації та збільшення значення холдингової діяльності зробили нагляд у фінансовому секторі більш складним і комплексним. Отже, необхідно було створювати єдиний фінансовий регулятор для здійснення більш професійного нагляду.

2. *Глобальні тенденції.* Інтеграція фінансової контролюючої установи є частиною глобальної тенденції. Скандинавські країни, Великобританія, Південна Корея, Австралія, Сінгапур, Канада і Японія випередили Тайвань у встановленні консолідованих і незалежних фінансових контролюючих агентств для вирішення таких проблем, як неузгодженість і неефективність у контролюючих установах.

Функції КФН наводяться нижче:

1. *Єдиний фінансовий регулятор.* Раніше фінансовий сектор не розглядався як єдиний; замість цього він був розділений на сектор банківських послуг, страхування та операцій з цінними паперами, які контролювалися окремо трьома різними відділами Міністерства фінансів: Бюро грошових справ, Відділом страхування та цінних паперів і Комісією з ф'ючерсів. До того ж локальні перевірки банків також здійснювали три різні агентства – Центральний банк Китаю, Міністерство фінансів і Центральна корпорація зі страхування депозитів.

Для того, щоб вирішити проблему дублювання функцій цих контролюючих установ, було прийнято спеціальний закон “Про створення КФН” як формування єдиної вертикально об'єднаної системи, щоб мати нагляд за операціями фінансових установ, підтримувати фінансову стабільність і сприяти розвитку фінансових ринків. Закон був прийнятий парламентом і проголошений президентом 23 липня 2003 р.

КФН була створена 1 липня 2004 р. як єдиний фінансовий регулятор, який поєднує функції контролю та регулювання правил банківської діяльності, операцій з цінними паперами, ф'ючерсами та страхової діяльності.

2. *Самостійна установа на рівні уряду країни.* КФН здійснює свою діяльність незалежно. Голова і спеціальні уповноважені висуваються прем'єр-міністром і призначаються президентом. Кожний уповноважений обирається строком на 4 роки. Всі вповноважені мають освіту і досвід роботи в галузі фінансів. Потрібно, щоб вони мали академічну освіту або професійні навички в законодавчій сфері, економіці, банківській справі, фінансах, бухгалтерському обліку або управлінні. Уповноважені, які належать до однієї політичної партії, не можуть перевищувати 1/3 від загальної кількості вповноважених КФН, а їх участь в будь-яких політичних подіях протягом строку їх повноважень заборонена.

3. *Посилений правовий захист.* КФН та її агенції мають право розслідувати підозрілі фінансові справи з належною законною процедурою. Наприклад, бюро експертизи має право допитувати робітників фінансових установ і обшукувати їх приміщення за умови, що це відповідає певним процедурам.

Орган управління КФН складається з 9 членів, з яких один – голова і два – віце-президенти. Аполітична сутність КФН базується на професійній досвідченості, чесності і незалежності в ухваленні рішень і діях примусового характеру. Рішення управляючого органу КФН може бути відміненим тільки за згодою більшості вповноважених, які становлять на засіданні КФН більш ніж 2/3 від загальної кількості учасників.

У структурі управління КФН налічується 4 бюро, 4 департаменти і 4 відділи (рис. 3.6):

- 4 бюро: грошово-кредитних справ, цінних паперів і ф'ючерсів, страхування та бюро перевірок;
- 4 департаменти: планування, міжнародних відносин, юридичний та інформаційного управління;
- 4 відділи: секретаріат, персоналу, звітності та антикорупційний.

Бюро відповідають за перевірки фінансових установ. Доцільно зауважити, що нещодавно створене бюро перевірок об'єднує штат працівників із ЦБК і ЦКСД, що надає кращі адміністративні важелі та людські ресурси для проведення фінансової експертизи.

Бюро грошово-кредитних справ з 1 вересня 2005 р. було перейменоване у “банківське бюро” для поліпшення його регулюючої функції.

Крім того, був запроваджений Фонд фінансового контролю, щоб підтримувати діяльність КФН і гарантувати незалежність його розвитку, нагляду та перевірок учасників фінансових ринків (див. рис. 3.6).

Рис. 3.6. Організаційна структура КФН

Головне джерело прибутку КФН – річні грошові надходження, які включають грошові збори, отримані за надані послуги, щоб підтримати незалежні операції КФН. Річні грошові відрахування до Фонду фінансового контролю кожною фінансовою установою становлять близько 0,03-0,08 % річних прибутків фінансових установ.

3.4.5. ДОПОМІЖНІ АГЕНЦІЇ

Декілька допоміжних агенцій, зокрема об'єднаний інформаційно-кредитний центр, фінансова інформаційна служба, Фонд гарантування повернення кредитів малого та середнього бізнесу, Фонд гарантування повернення кредитів у сільське господарство, Фонд гарантування повернення кредитів закордонного китайського фінансування – всі були засновані для покращення та розвитку фінансового ринку, підтримки банківського нагляду.

3.5. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

3.5.1. СТРУКТУРА ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Грошово-кредитна політика – це первинні засоби, через які Центральний банк Китаю може досягти своїх оперативних цілей. Цілі грошово-кредитної політики докладно пояснюються в законі “Про Центральний банк Китаю”. Грошово-кредитна політика безпосередньо впливає на рівень банківських резервів і процентних ставок на ринку грошей, які потім впливають на економічну активність суб’єктів господарювання. Тому ЦБК використовує банківські резерви як оперативну цільову складову при здійсненні грошово-кредитної політики, а широкий грошовий агрегат M2 використовується як проміжна мета грошово-кредитної політики.

ЦБК розробляє грошово-кредитну політику кожного року, визначаючи її орієнтири. Як і в більшості інших країн, банківські резерви є операційною метою, в той час як грошовий агрегат M2 вважається проміжною метою. Банк періодично перевіряє ступінь реалізації операційної і проміжної цілей, щоб переконатися, що грошово-кредитна політика відповідає кінцевим цілям (рис. 3.7).

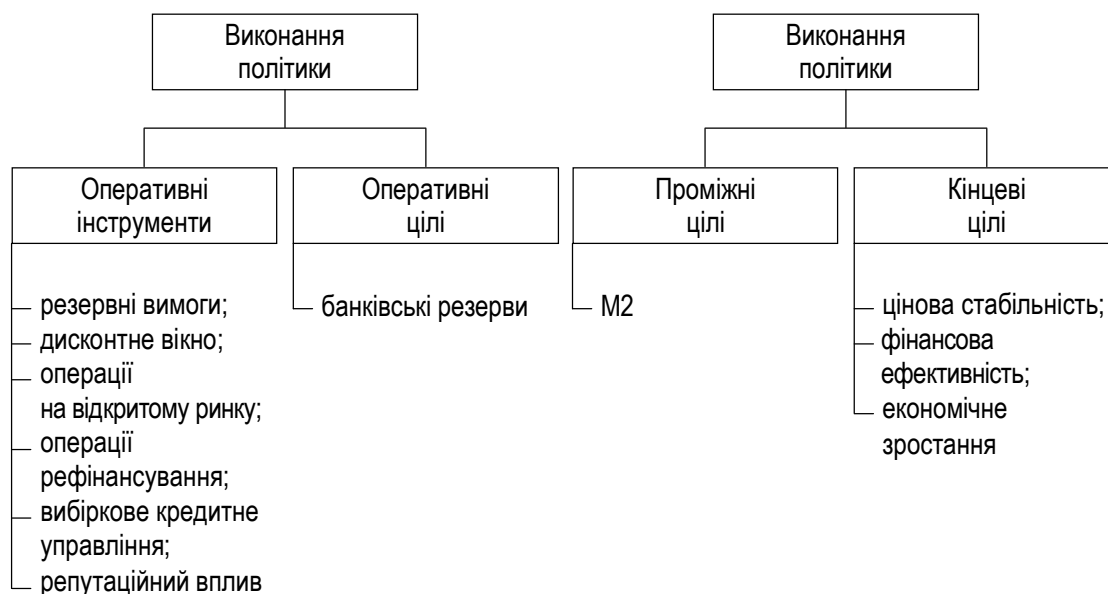

Рис. 3.7. Структура грошово-кредитної політики ЦБК

Джерело: Центральний банк Китаю (Тайвань): цілі і функції (1992-2004) (Perng, 2006).

Для виконання політики ЦБК вибирає банківські резерви як оперативну мету для щоденних операцій. Цією змінною безпосередньо керує ЦБК. На початку кожного місяця ЦБК визначає орієнтир банківських резервів, а потім використовує певні інструменти політики, щоб тримати резервні кошти в межах цільового діапазону.

Грошово-кредитна політика впливає на господарську діяльність, змінюючи вартість і наявність грошей і кредиту для тих, хто виготовляє і споживає вітчизняну продукцію. Щоб швидше пристосуватися до економічних умов, ЦБК покладається не тільки на числові виміри для грошей і кредиту, але й використовує макроекономічні індикатори в розробці та здійсненні грошово-кредитної політики, зокрема фінансові й економічні показники. Фінансові індикатори включають коротко-, середньо- і довгострокові процентні ставки, обмінні курси, додаткові резерви, банківські депозити, грошово-кредитні агрегати та платіжний баланс. Економічні показники включають імпорт і експорт, промислове виробництво, норми економічного зростання, інфляцію та рівень безробіття. Окрім того, щоб сформулювати грошово-кредитну політику на майбутнє, ЦБК також проводить семінари та огляди, щоб розширити знання про економічні та фінансові умови, додатково до компіляції ключової статистики.

Для формування політики ЦБК обирає проміжною метою грошовий агрегат M2. Наприкінці кожного року ЦБК оцінює грошовий попит, заснований на змінних, які включають реальний дохід населення, загальний рівень цін, альтернативну вартість зберігання грошей, індекси фінансової диверсифікації активів і норму прибутку на активи в іноземних валютах, і визначає протягом року межі цільових показників у рамках допустимих відхилень. Щоб підвищити прозорість процесу формування політики, ЦБК встановлює кінцеву зону, а необхідні пояснення публікуються в щоквартальному бюлетені Центрального банку Китаю.

Протягом року цільова зона слугуватиме ЦБК для забезпечення виконання грошово-кредитної політики. У середині року розглядається стан грошового показника M2, щоб визначити, чи знаходиться він у межах цільової зони. Якщо ні, спочатку буде встановлена причина, а потім впроваджені коригуючі дії.

3.5.2. ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Щоб досягти кінцевих цілей грошово-кредитної політики, ЦБК використовує різні інструменти, зокрема резервні вимоги, дисконтні вікна, операції на відкритому ринку, рефінансування, вибіркоче кредитування.

Резервні вимоги. Фінансові установи, які отримують депозити і надають кредити, тобто депозитні установи, мають відповідати резервним

вимогам. Сюди входять місцеві банки, місцеві відділення іноземних банків, банки середнього бізнесу, асоціації кредитного кооперативу, кредитні відділи фермерів, асоціації рибалок і поштова ощадна установа.

Раціональність встановлення резервних вимог полягає в тому, що вони забезпечують гарантію безпеки депозитів клієнтів у фінансових установах і ліквідність фінансової системи. Коли фінансові установи мають проблеми з ліквідністю, вони можуть звернутися за тимчасовим фінансуванням, використовуючи резерви, що утримуються в ЦБК, як додаткові. По-друге, регулювання необхідних резервних співвідношень різних видів депозитів є одним зі шляхів, який ЦБК може використовувати, щоб досягти цілей грошово-кредитної політики, тому що необхідні резервні співвідношення можуть вплинути на здатність фінансових установ кредитувати економіку.

Дисконтне вікно. У дисконтному вікні банки можуть отримати дисконтні позики від ЦБК. Налічується три види послуг ЦБК щодо дисконтного вікна:

1. Передисконтування: банки надають ЦБК цінні папери, наприклад акцепти банкірів, торгові акцепти та векселі, випущені приватним сектором або державними підприємствами. У свою чергу, позичальник кредитується на своєму резервному рахунку, наданому ЦБК, на суму, яка дорівнює дисконтованому значенню прийнятного цінного папера за поточною нормою передисконтування.

2. Короткострокове фінансування: депозитні установи можуть звертатися за короткостроковим фінансуванням до ЦБК зі строком погашення менш ніж 10 днів, забезпечуючи додаткову заставу, схвалену ЦБК.

3. Рефінансування забезпечених позик: депозитні установи можуть звертатися до ЦБК за забезпеченими позиками рефінансування зі строком погашення меншим або таким, що дорівнює 360 днів, якщо вони надають цінні папери, схвалені ЦБК або резервами, які розглядаються на їх рахунках як майнова застава.

ЦБК може вплинути на обсяг дисконтних позик двома шляхами: регулюючи облікову ставку відсотка або управляючи кількістю позик, що впливатиме на банківські резерви та грошові агрегати. Крім того, вікно дисконту – важливий інструмент для запобігання фінансової паніки, тому що ЦБК виконує функцію кредитора останньої інстанції для інших банків. Коли банки не мають змоги отримати позики з інших джерел, вони можуть звернутися в ЦБК за дисконтною позицією. Тому позики надаються банкам, які їх більше всього потребують, забезпечуючи ліквідність банківської системи.

Операції на відкритому ринку. Стосовно операцій на відкритому ринку ЦБК може збільшити ліквідність банків шляхом купівлі цінних паперів або зменшити її, продаючи цінні папери. За два минулі десятиліття ЦБК намагався зменшити ліквідність банківської системи, випускаючи цінні папери (деPOSITNІ сертифікати ЦБК) регулярно. Банк прагнув нівелювати надлишкову ліквідність, що представлена довгостроковим позитивним торговим балансом Тайваню та надмірними заощадженнями населення.

Якщо існує лише тимчасова необхідність вплинути на ліквідність банківської системи, ЦБК може брати участь в угодах РЕПО або зворотних РЕПО, які лише тимчасово впливають на ліквідність банків. У будь-якому випадку зміни в обсягах банківських резервів впливатимуть на ставку відсотка на міжбанківському ринку, яка згодом впливає на грошові агрегати та різні ринкові процентні ставки.

Рефінансування (редепозитування) фінансових установ. З точки зору рефінансування фінансових установ ЦБК може розмістити власні ресурси на депозитному рахунку в банку або розмістити кошти банків на власному депозитному рахунку. Редепозитування фінансових установ використовується ЦБК, щоб вплинути на рівень резервів у банківській системі і таким чином управляти зростанням грошової маси та підтримувати фінансову стабільність у Тайвані.

Поштово-ощадна установа (компанія) має право розміщати депозити лише на рахунках ЦБК. Незначна частина з них редепозитована з інших рахунків депозитних установ. Наприклад, наприкінці 2004 р. залишкові баланси редепозитування поштово-ощадної компанії та інших депозитних установ, розміщених в ЦБК, дорівнювали відповідно 1,35 трильйона тайванських доларів (45 млрд. дол. США) і 0,53 трильйона тайванських доларів (17 млрд. дол. США). Вони становили 17,56 і 6,89 % сукупних зобов'язань ЦБК відповідно.

Вибіркове кредитне управління. Є два види вибіркової політики щодо кредитного контролю в Тайвані, а саме: вибіркові пільгові позики та вибірковий кредитний контроль. Вибіркові пільгові позики надаються установам з метою здійснення політики пов'язаних з ними проектів під керівництвом ЦБК. Відповідно, ці позики зазвичай надаються за сприятливих умов і включають надзвичайні пільги для тих, хто постраждав від природних катастроф, допомогу малому та середньому бізнесу для купівлі машинного устаткування і субсидії для осіб, що розпочинають власний бізнес. У серпні 2000 р. ЦБК надавав пільгові позики, щоб розвивати ринок нерухомого майна і полегшити тягар застави для осіб, що розпочинають власний бізнес. Щоб забезпечити коротко- та середньостроковий оборотні капітали та знизити вартість купівлі виробничих фондів для традиційних сфер промисловості,

ЦБК та Міністерство фінансів спільно розпочали проект щодо пільгових позик і гарантування повернення кредитів для традиційних сфер промисловості в жовтні 2000 р.

Другий вид вибіркового кредитного управління – вибіркового кредитного контролю, він дотримується заходів, які обмежують фінансові установи упродовж користування певними видами кредиту. Наприклад, для того, щоб вирішити проблему спекулятивних настроїв учасників ринку, ЦБК може обмежувати терміни і розміри банківських позик. Тому цей захід не має прямого впливу на стан банківських резервів, але він впливає на ринок банківського кредиту. У Тайвані ЦБК почав застосовувати вибіркового кредитного контролю наприкінці 1980-х рр., коли банки почали використовувати кошти для подальшого їх надання інвестиційним компаніям і закупівлі землі та майна.

Репутаційний вплив. ЦБК може використати репутаційний вплив, щоб збільшити ефект від грошово-кредитної політики. Ця тактика може використовуватися тільки для впливу і тиску на банки. Наприклад, ЦБК може проводити зустрічі за зачиненими дверима або телефонні конференції з керівництвом банків або запроваджувати більш суворий контроль за допомогою інспекцій та експертиз. Для того, щоб отримати підтримку від суспільства, ЦБК може також висловлювати свої погляди стосовно економічних умов і фінансового стану банків.

3.6. РЕФОРМА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТАЙВАНЮ

Досвід азійської фінансової кризи, яка почалася в Таїланді в липні 1997 р., показав, що наявність ефективного банківської системи – ключовий чинник забезпечення економічного зростання. У тайванській банківській системі спостерігалася недостатня прозорість та існували недоліки в банківському нагляді. У результаті знижувався ефект від контролю з боку ЦБК, збільшувалася частка неповернутих позик і “проблемних” активів.

Для того щоб мати ефективну фінансову систему, яка відіграє важливу роль у задоволенні потреб промисловості та забезпеченні економічного розвитку, фінансові реформи мають гарантувати ефективну діяльність фінансової системи. Метою фінансових реформ останніх років у Тайвані є:

Створення ліберального та передбачуваного правового середовища.

Ця мета досягається через:

- 1) об'єднання фінансового ринку;
- 2) заохочення фінансових нововведень;
- 3) прийняття інтегрованих і адекватних режимів банківського контролю та детальне обговорення кожного з них.

Об'єднання фінансового ринку. У 1970-х рр. ринкова конкуренція була каталізатором для збільшення якості фінансових послуг, але пізніше, наприкінці 1980-х рр., поява великої кількості фінансових установ несподівано призвела до зворотних результатів і врешті-решт викликала жорстку цінову війну. Специфічний і насичений фінансовий сектор суттєво вплинув на прибутковість кожного його учасника. Щоб подолати *проблему низької концентрації банківського капіталу*, уряд заохочував поглинання і придбання (M & A) між комерційними банками. Особливо закон “Про поглинання фінансових установ” мотивував банки до інтеграції і забезпечив податкові стимули до створення M & A. Закон забезпечив фінансові установи привабливим правовим механізмом і зовнішнім середовищем для здійснення поглинань. Завдяки цим заходам до 31 липня 2003 р. було завершено одинадцять операцій M & A на фінансовому ринку Тайваню. Поглинання фінансових установ, зокрема слабких кредитних кооперативів, кредитних відділів фермерських і рибацьких асоціацій, заохочуються урядом для розширення масштабу їх бізнесу, скорочення операційних витрат і підвищення конкурентоспроможності. Щоб слідувати за новою тенденцією, яку фінансові установи започаткували в напрямку до універсальної банківської справи та операцій універсального типу, закон “Про фінансові холдингові компанії” дозволив їм створюватися і володіти дочірніми підприємствами, такими як банки, страхові компанії і компанії управління активами. Закон був оголошений і формально набув чинності в листопаді 2001 р. Згідно з цим механізмом іноземні фінансові установи можуть інвестувати в місцевий банк і тримати до 100 % його акцій. Окрім того, дозволяється двосторонній одночасний продаж фінансових послуг у межах фінансової холдингової компанії. Це дає можливість взаємно використовувати інформацію та людські ресурси. 14 місцевих фінансових груп створили фінансові холдингові компанії. Законодавство Тайваню щодо банківської консолідації відповідає глобальним тенденціям, оскільки наслідує принципи Закону США “Про фінансову модернізацію”. Очікується, що раціоналізація фінансових установ прискориться, зменшиться проблема перенасиченого сектора банківських послуг і збільшиться операційна ефективність фінансових установ.

Заохочення фінансових нововведень. Консолідація банківської системи і швидкий прогрес в інформаційних технологіях і комунікаціях дають можливість банкам вводити нові фінансові продукти. З цією метою Міністерство фінансів не тільки розширило їх бізнесові можливості, але й прийняло постанови для заохочення фінансових установ до інтеграції. Наведені приклади враховують надання повноважень тайванським відділенням іноземних банків щодо випуску облігацій.

Прийняття інтегрованих і адекватних режимів банківського контролю та детальне обговорення кожного з них. Щоб узгодити фінансовий нагляд з міжнародними тенденціями, контролюючі агентства співпрацюють щодо поліпшення результатів моніторингу. Фінансова наглядова рада запроваджена, щоб покращити механізми інформаційної прозорості, якість активів банків та управління ризиками. Щодо нагляду фінансових холдингових компаній, то Міністерство фінансів акцентує увагу на фінансовій стабільності та вимогах достатності капіталу компаній.

Щоб вирішити проблему підвищення невиконання банківських займів, ЦБК у лютому 1999 р. зменшив середню ставку резервування для банків, а Міністерство фінансів у липні 1999 р. скоротило валову податкову ставку з 5 до 2 %. Доходи, отримані від цих двох заходів, оцінені у 35 мільярдів тайванських доларів за рік, були задіяні для вирішення проблеми неповернутих займів. Окрім того, щоб допомогти фінансовим установам у вирішенні проблеми неповернутих позик, було запроваджено компанії з управління активами. Так, у вересні 2001 р. була заснована “Корпорація з управління активами Тайваню” та “Корпорація з управління активами промислового банку розвитку”, яка була встановлена “Промисловим банком китайського розвитку”.

Для того, щоб полегшити вихід неплатоспроможних фінансових установ з ринку, було створено фонд фінансової перебудови в липні 2001 р., який успішно вирішив 36 проблемних питань стосовно фінансових установ.

Встановлення управління фінансами відповідно до міжнародних норм і стандартів. Для того, щоб відповідати міжнародним стандартам, запровадили структуру розголошування фінансової інформації для покращення дисципліни ринку. Міністерство фінансів вимагає, щоб фінансові установи посилили внутрішній контроль і щокварталу розголошували інформацію суспільству. Так, усі банки в лістингу біржі м. Тайпей мають висвітлювати свою щоквартальну фінансову інформацію на власних інтернет-сторінках. Прозорість збільшується через розголошування інформації щодо неповернутих позик або “проблемних” активів.

Покращення ринкової дисципліни. У контексті дисципліни ринку Тайвань завжди намагався відповідати міжнародним стандартам корпоративного управління і вимагав від фінансових установ гарантій належного корпоративного управління, ризик-менеджменту і внутрішнього контролю. Наприклад, закон “Про контроль над відмиванням брудних грошей”, який був доповнений у травні 2006 р., був першим законодавчим актом в Азії, що спрямований на запобігання відмиванню грошей і зміцнення міжнародної співпраці у боротьбі з тероризмом.

Пакет заходів щодо розвитку фінансового ринку. Проект пакета “фінансового ринку” був прийнятий урядом у вересні 2006 р. Його завдання – створити різноманітну, інтернаціоналізовану та стійку фінансову систему, щоб забезпечити розвиток промисловості, підвищення доходів населення та конкурентноздатність економіки. Проект також спрямований на створення середовища, в якому споживачі та інвестори можуть отримати доступ до безпечних і надійних банківських послуг, а учасники ринку матимуть достатній капітал для розвитку бізнес-структур.

Місцеві банки Тайваню продовжують збільшувати кількість закордонних підрозділів, підвищувати дохідність від міжнародного бізнесу і розвивати офшорні банківські бізнес-одиниці. У межах проекту банківське бюро планує підсилити функції офшорних банківських бізнес-одиниць, розширити сферу перехресних фінансових операцій, що проводяться офшорними банківськими бізнес-одиницями, і просувати їх як азіатський центр управління капіталом для розвитку тайванських фірм, що розташовані на материковому Китаї, бізнесу етнічних китайців та іноземців.

Наприкінці грудня 2007 р. обсяг операційного доходу від всіх закордонних відділів місцевих банків та офшорних банківських бізнес-одиниць сягнув 262 мільярди тайванських доларів (9 млрд. дол. США). За наступні три роки планується зростання операційних доходів усіх закордонних відділів місцевих банків і офшорних банківських бізнес-одиниць на 22 % в середньому за кожний рік.

Перегляд заходів щодо забезпечення достатності капіталу банків. Для того, щоб виконати Базельські рекомендації, треба покращити управління ризиками в місцевих банках і узгодити вимоги щодо достатності капіталу банків з міжнародними стандартами. У 2007 р. були прийняті поправки до “Правил управління достатністю капіталу банків” і “Страхового меморандуму щодо ризикових операцій банків”. Відповідно до поправок усі місцеві банки повинні надавати інформацію щодо достатності капіталу з 2007 р.

Розвиток механізму страхування депозитів. Для того, щоб підтримувати фінансову стабільність і підсилювати контроль за ризиками, 18 січня 2007 р. була прийнята поправка до закону “Про страхування депозитів”. Поправка гарантує, що проблемні фінансові установи розглядаються своєчасно та ефективно. Головні поправки до закону включають:

- заходи щодо підсилення системи фінансової підтримки, що зосереджені на механізмі страхування депозитів;
- шляхи підтримки механізму управління ризиками;

- засоби управління системними ризиками;
- умови для поповнення страхового резервного фонду;
- поділ спеціального резерву страхової компенсації на загальний спеціальний резерв страхової компенсації та сільськогосподарський спеціальний резерв страхової компенсації;
- налагодження існуючої системи обов'язкового страхування.

Для того, щоб ефективніше виконувати поправку до правил страхування депозитів і відповідну постанову, КФН також затвердила “Принципи виконання правил страхування депозитів” 11 грудня 2007 р.

Встановлення інспекційного стандарту для звернення фінансових установ за страхуванням депозитів. Згідно з доповненими правилами (стаття 10) про страхування депозитів, страхування депозитів фінансових установ змінилося з умов обов'язкового страхування до обов'язкової заяви. Згідно із пунктом 10.4 КФН затверджено вісім статей, що стосуються “Інспекційного стандарту для звернення фінансових установ за страхуванням депозитів”. Щоб надати можливість вкладникам зберегти можливість страхування депозитів у результаті поглинання фінансових установ, 25 грудня 2007 р. КФН розробила статтю 2.1. Згідно з цією статтею та фінансова установа, яку поглинули, буде установою страхового позову, починаючи з дати поглинання.

Заохочування іноземних фінансових установ брати участь у злитті з місцевими фінансовими установами. Щоб прискорити злиття фінансових установ, просувати фінансову інтернаціоналізацію та заохочувати іноземні фінансові установи брати участь в угодах про поглинання і злиття в Тайвані, 1 травня 2007 р. КФН переглянула “Стандарти управління комерційними банками” і схвалила заяву банку “Сімібанк” про створення на території Тайваню комерційного банку. Поправка передбачала, що іноземні фінансові установи можуть поглинати або брати під свій фінансовий контроль місцеві фінансові установи шляхом купівлі контрольного пакета акцій або методом створення управляючого банку (суб-банку). Ті, що отримали схвалення, зможуть створювати комерційні банки, щоб поглинати або управляти банківським бізнесом, активами та зобов'язаннями банків. Поправка також регулює відповідні умови стосовно іноземних фінансових установ, які мають на меті злиття з місцевими банками.

Створення нових відділень місцевими банками та кооперативами. 16 січня 2007 р. КФН переглянула “Правила управління відділеннями місцевих фінансових установ”. Змінені правила встановлюють умови, за якими фінансові установи можуть відкрити нові відділення або поглинути два невеликі відділення. 19 липня 2007 р. КФН схвалила

заяви вісьмох місцевих банків і трьох кооперативів щодо відкриття додаткових десяти відділень і трьох кооперативів відповідно.

Заохочення консолідації у фінансовому секторі. Щоб заохочувати фінансову консолідацію і збільшувати конкурентоспроможність фінансових установ, уряд розпочав другий етап фінансової реформи, прийнявши іншу стратегію контролю, забезпечуючи стимули для консолідації та усуваючи перешкоди для консолідації. Повністю відповідаючи ринковим механізмам, уряд розробив заходи щодо заохочення консолідації фінансових установ і підтримки розвитку фінансових ринків.

Здійснюючи нагляд за процесом консолідації, КФН зосередилась на підтримці стійкого розвитку фінансової системи та ринків, зберігаючи інтереси банківських працівників. КФН також усунула законодавчі перешкоди щодо злиттів і поглинань, зокрема:

1. Учасникам фінансових холдингових компаній (ФХК) з надлишковим капіталом тепер дозволяється скоротити капітал і перемістити надлишок у материнську холдингову компанію для того, щоб гарантувати ефективність розподілу капіталів.

2. Наміри ФХК зробити стратегічні інвестиції мають відповідати вимозі придбати не менше 25 % статутного капіталу цільової компанії. Але в подальшому, щоб запобігти загрози ворожих поглинань, ця частка була зменшена до 5 %.

3. Законодавчі умови щодо відкритих аукціонів були переглянуті, щоб розвинути механізм поглинання.

4. Директиви щодо схвалення додаткових документів іноземних ФХК і наглядових вимог змінились таким чином:

- для іноземних фінансових установ були прийняті відповідні законодавчі вимоги щодо формування заяви для здійснення поглинання або злиття;
- нові умови вимагають, щоб управлінська команда фінансової установи мала певний досвід і практику стосовно питань достатності капіталу та управління ФХК.

Політика банківської консолідації. Заходи щодо прискорення реструктуризації банківської сфери:

- а) дочірнє підприємство ФХК отримало можливість переміщати капітал в материнську компанію;
- б) заходи щодо відкритих аукціонів уточнено, щоб розширити діапазон активів, що вважаються прийнятними для відкритого аукціону;
- в) готівка та інша власність можуть тепер використовуватися як компенсація, прийнятна до відкритих аукціонів;

- г) фінансові установи зі співвідношенням безнадійних позик нижче ніж 2,5 % і часткою ринку 10 % або більше отримують пріоритет при обробці заяв для схвалення встановлення офшорних відділень або поглинання іноземних фінансових установ;
- г) нові умови в законі “Про поглинання фінансових установ” і законі “Про фінансові холдингові компанії” дозволяють консолідоване оподаткування і забезпечують різні податкові стимули.

У 2007 р. було укладено сім угод про злиття та поглинання, включаючи декілька, за якими іноземні банки інвестували в місцеві банки.

КФН схвалила злиття тайванського підрозділу “Сімібанк” з “Bank of Overseas Chinese”. Угода була завершена 1 грудня 2007 р. Головний офіс “Bank of Overseas Chinese” з 54 підрозділами продовжує діяти як частина мережі “Сімібанк”.

КФН схвалила створення “Фінансового холдингу Тайваню” 2 січня 2008 р. – фінансової установи, яка управляється урядом і є лише державним підприємством. Її дочірні підприємства включають “Банк Тайваню”, “Земельний банк Тайваню” та “Експортно-імпорتنний банк КНР”.

Поліпшення якості активу банків. Щоб утримати тайванські фінансові нормативи відповідно до міжнародних стандартів, уряд також переглянув нормативи щодо безнадійних позик. Крім того, КФН переглянула “Заходи щодо скорочення безнадійних позик місцевих банків” 5 лютого 2005 р. Переглянуті заходи враховують контрольні індикатори, які скореговані для відображення змін у показниках безнадійних позик банків. Завдяки спільним зусиллям уряду і банків, середнє співвідношення безнадійних позик місцевих банків, що сягнуло максимуму – 8,09 % у квітні 2002 р., було зменшене до 3,8 % у грудні 2004 р. і до 1,84 % наприкінці 2007 р. За той же період коефіцієнт покриття був збільшений із 30,34 до 64,82 %.

З метою регулювання якості управління активами КФН надіслала фінансовим установам вимогу встановити процедури “*know-your-customer*” (вивчи свого клієнта), внутрішні контрольні процедури, системи ризик-менеджменту; політики захисту якості продукції і механізми подолання суперечок.

Ці директиви збільшують значення ризик-менеджменту та внутрішніх контрольних процедур фінансових установ, які беруть участь в управлінні активами.

У грудні 2007 р. КФН схвалила рішення, за яким 18 фірм з торгівлі цінними паперами і 37 банків (зокрема сім іноземних банків) отримали право надавати послуги з управління активами. КФН очікує, що фінансові установи будуть покращувати саморегуляцію і захищати права та власних клієнтів.

Розвиток механізму виведення з ринку фінансових установ. Встановлення фонду фінансової перебудови спрямоване на виведення з ринку неефективних фінансових установ. Щоб використовувати обмежені ресурси фонду, КФН вимагає, щоб проблемні фінансові установи представили антикризовий план, включаючи розклад фінансових ін'єкцій і/або поглинання, і виконували цей план під наглядом КФН. Проблемні фінансові установи, які не дотримуються плану, будуть вимушені вийти з ринку.

Згідно з законом “Про встановлення та управління фондом фінансової перебудови”, уряд установив механізм створення трастової корпорації, щоб полегшити реструктуризацію або ліквідацію низькоякісних активів у банках і, якщо необхідно, вимагати, щоб неплатоспроможні установи припинили діяльність і вийшли з ринку. 22 червня 2005 р. поправка до закону “Про встановлення та управління фондом фінансової перебудови” була опублікована, збільшуючи розмір фонду на 110 мільярдів тайванських доларів, щоб гарантувати роботу з декількома неплатоспроможними фінансовими установами, які все ще присутні на ринку.

Починаючи з 2006 р. КФН направила справи до Центральної корпорації зі страхування депозитів щодо розгляду п'яти проблемних фінансових установ (“*Taichung Business Bank*”, “*Hualien Business Bank*”, “*Chinese Bank*”, “*China United Trust and Investment Co*”, “*Bowa International Commercial Bank*”). У 2007 р. усі ці банки (за винятком “*Bowa International Commercial Bank*”) було продано на ринку. Усього до цього часу КФН мала справу з 52 проблемними фінансовими установами.

Універсальне вікно для звітів про інформацію фінансового нагляду. Для спрощення процесу розсилання звітів фінансовими установами КФН об'єднала зусилля з Центральним банком Китаю та Центральною корпорацією зі страхування депозитів, щоб встановити “Універсальне вікно для звітів про інформацію фінансового нагляду”. Через платформу розподілу інформації вищезгадані агентства можуть отримати необхідну інформацію, щоб розробляти наглядові звіти, які відповідають різним вимогам. Агентства розподіляють наглядову інформацію через цей механізм, щоб збільшити ефективність нагляду та скоротити звітні витрати фінансових установ.

Розголошення інформації. Для того, щоб поліпшити якість інформації, яка розголошується фінансовими установами, і наблизити принципи бухгалтерського обліку Тайваню до міжнародних стандартів, 28 червня 2007 р. переглянуто “Правила управління підготовкою фінансових звітів публічними банками” і “Правила управління підготовкою фінансових звітів фінансовими холдинговими компаніями”.

Окрім того, щоб сприяти корпоративному управлінню та досягти більшої прозорості щодо винагороди директорів, аудиторів, президентів і віце-президентів банків і фінансових компаній, 11 квітня 2007 р. КФН переглянула “Правила управління інформацією, що опублікована в річних звітах банків” і “Правила управління інформацією, що опублікована в річних звітах фінансових холдингових компаній”.

КФН і далі сприятиме розвитку реформи фінансового сектора з метою створення прозорого, ефективного та конкурентоздатного фінансового середовища в Тайвані, підсилюючи глобальну конкурентоспроможність національної фінансової системи. На нашу думку, Тайвань може стати центром фінансових послуг Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

3.7. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТАЙВАНЮ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Фінансова криза, яка розпочалася в 2008 році в США, поступово охопила інші країни світу, в тому числі і Тайвань. До цього призвів тотальний спад, який спостерігається на світових фінансових ринках.

У відповідь на глобальну паніку на фінансових ринках, уряди у всьому світі вжили різних заходів, щоб підтримати власні фінансові системи. Багато країн Азії змінили терміни програм страхування депозитів, щоб забезпечити розширене покриття. Чотири економічні системи – Тайвань, Гонконг, Сінгапур і Малайзія – нещодавно оголосили, що тимчасово забезпечуватимуть необмежене страхування всіх депозитів. Гарантії, спрямовані на підтримку впевненості в місцевих фінансових ринках, що забезпечують стабільну роботу банків, були надані негайно. Своєчасність цих дій впливає на природу взаємодії між банківськими ринками в цьому регіоні, які взаємопов’язані та конкурентоздатні.

6 жовтня 2008 р. уряд Тайваню оголосив, що має відбутися збільшення обсягів страхування, яке пропонується для банківських установ, вкладів до 3 мільйонів тайванських доларів (90 846 доларів США), на відміну від 1,5 мільйона тайванських доларів, а вже наступного дня проголосив про повну гарантію повернення внесків незалежно від їх розміру. Планується, що ці заходи проводитимуться протягом 2009 року. Інші регіональні уряди зробили подібні кроки відразу після цього, включаючи Австралію та Нову Зеландію, які вирішили скоординувати свою політику протягом жовтня 2008 р.

Нова загальна програма гарантування у фінансовому секторі Тайваню розширюється і вже покриває раніше незастраховані елементи, включаючи депозити в іноземній валюті, міжбанківське кредитування

та депозитні сертифікати, випущені центральним банком. Розширення програми гарантування депозитів слідує за поглинанням комерційного банку “Chinfon” Центральною корпорацією зі страхування депозитів Тайваню наприкінці вересня 2008 р. Уряд заявив, що впровадження повної гарантії всіх депозитних рахунків є профілактичним заходом, щоб підтримати впевненість вкладників у надійності банків і зменшити відтік капіталу з дрібних приватних банків.

“Важливо, щоб ми були впевнені в стабільному розвитку економіки країни”, – повідомляє прем’єр-міністр Тайваню Лю Чжаосюань. – Клієнти банків Тайваню не повинні бути наляканими. Уряд захистить заощадження”.

Проблеми банківського сектора Тайваню примусили деяких вкладників почати переводити кошти з приватних банків до установ, які контролюються державою, наприклад до Банку Тайваню і в поштово-ощадну систему. І лише за два дні після оголошення про необмежене гарантування депозитів, 9 жовтня 2008 р., джерела ЗМІ повідомили, що приплив коштів із дрібних приватних банків до контрольованих державою знизився більш ніж на 65 %. Отже, проблема банківської паніки була вирішена.

Система страхування депозитів була впроваджена в Тайвані у вересні 1985 р. із межею покриття в 30 800 дол. США. Зі збільшенням валового внутрішнього продукту в Тайвані в липні 2007 р. цей показник вперше збільшено до 46 200 дол. США. Тайвань був першою азіатською країною, яка підвищила межу банківського депозитного покриття за умов глобальної фінансової кризи. На цей час збільшення ліміту страхового забезпечення депозиту як засіб стабілізації місцевих ринків застосовує все більше та більше урядів.

Сполучені Штати Америки мають збільшити ліміт страхування депозитів зі 100 000 дол. США до 250 000 дол. США до 31 грудня 2009 р. Двадцять сім членів Євросоюзу також підвищили мінімальну гарантію приблизно до 45 000 євро порівняно з попередніми 25 000 євро протягом 2009 р., хоча країнам-учасникам дозволено встановити вищі показники. Поки що на початок вересня 2009 р. Тайвань, Ірландія, Німеччина, Данія та Йорданія обіцяють своїм вкладникам 100 %-ві гарантії повернення депозитів.

У найближчій перспективі заходи, що були запроваджені урядами азіатських країн для забезпечення розширеного покриття депозитів, мають збільшити впевненість місцевих і регіональних банківських систем. Однак рано чи пізно розширені гарантії за депозитами можуть призвести до додаткових витрат банків залежно від того, як банки збираються розраховуватись за такі програми. Тому більшість недавніх змін у депозитному покритті, зокрема й у Тайвані, є тимчасовими, і в майбутньому режим повного покриття депозитів буде змінено.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Banking system of Taiwan [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.banking.gov.tw/public/Attachment/4121310381971.pdf.
2. Banking system of Taiwan: outlook [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.alacrastore.com/storecontent/moodys/PBC_117481.
3. Banking system of Taiwan: outlook [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу : www.alacrastore.com/storecontent/moodys/PBC_108239.
4. Bank of Taiwan: history [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.bot.com.tw/English/BankProfiles/EHistory/.
5. Central bank of Taiwan [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.cbc.gov.tw.
6. Finance industry today [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : finance.einnews.com/taiwan.
7. Financial supervision commission [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.banking.gov.tw/dp.asp?mp=10.
8. Global financial crisis: Taiwan studies [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу : english.caijing.com.cn/2008-12-24/110041979.html.
9. Revised Bank Holding Company Rating System [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.fscey.gov.tw/public/Attachment/872410314871.ppt.
10. Taiwan banking system forecast [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.mckinseyquarterly.com/Taiwans_banking_glut_1617.
11. Taiwan Commercial Banking Report Q1 [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.researchandmarkets.com/.../taiwan_commercial_banking_report_q1_2009.
12. Taiwan Economic crisis paper [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.cier.edu.tw/site/cier/public/data/20090516-3.pdf.
13. Taiwan financial crisis [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.sourcejuice.com/.../2009/.../Fujian-Taiwan-under-financial-crisis-resumption-high-effective-upgrade/.
14. Taiwan financial sector [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.asiaing.com/taiwans-financial-sector-current-situation-and-crisis.html.
15. Taiwan outlook [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.pts.org.tw/macrovew/taiwan_outlook/index.php?id.

16. Taiwan's response to the financial tsunami [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа : – www.cerpd.gov.tw/dn.aspx?uid=6764.
17. The East-Asia financial crisis. Bank of Taiwan: history [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа : www.eastasiaforum.org/2009/.../the-financial-crisis-and-east-asia/.
18. The effect of financial crisis on Taiwan, [Электронный ресурс] . – 2008. – Режим доступа : www.cier.edu.tw/site/cier/public/data/20090516-3.pdf.
19. The changing financial system in Taiwan paper [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа : www.bis.org/publ/plcy01f.pdf.
20. TIER Banking report [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа : http://english.tier.org.tw/eng_analysis/PA200901.asp.

РОЗДІЛ 4

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЙОРДАНІЇ

Автори:

*О.В. Костюк
Г. Омет
В.М. Фіронова*

Chapter 4

BANKING SYSTEM OF JORDAN

Coauthored by:

*Fironova Valeria
Kostyuk Olena
Omet Ghassan*

4.1. ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЙОРДАНІЇ

Центральний банк Йорданії (ЦБЙ) був заснований у 1960 р. згідно з законом № 33. Свою оперативну діяльність він розпочав з 1 жовтня 1964 р. Іншими словами, створення ЦБЙ було нагальною потребою для трансформації створеної у 1950 р. Ради з валютної політики. ЦБЙ має статус незалежного й автономного закладу незважаючи на те, що його капітал повністю належить уряду.

Закон, на який спирається ЦБЙ (додаток З), обумовлює, що “цілями Центрального банку повинні бути підтримка стабільності в *Королівстві*, щоб гарантувати обертання йорданського динара та сприяти стійкому зростанню економіки Королівства відповідно до загальної економічної політики уряду. Окрім того, щоб досягти цих цілей спільно з іншими банками, функції ЦБЙ еволюціонували у бік вирішення спектра проблем, а саме:

1. Випуск і регулювання банкнот і монет.
2. Підтримка та управління золотовалютними резервами Королівства.
3. Виконання функцій банкіра та фінансового агента стосовно уряду і державних установ.
4. Виконання функцій банкіра стосовно банків і спеціалізованих кредитних установ.
5. Підтримка безпеки банківської системи.
6. Інформування уряду при визначенні фінансової і економічної політики.
7. Вирішення грошово-кредитних місцевих економічних проблем.
8. Регулювання кредитних відносин.
9. Інші функції, які включають, наприклад, створення “нових” фінансових установ.

Банківська система Йорданії складається з ЦБЙ, *ліцензованих банків* і спеціалізованих кредитних установ. Виникнення ліцензованих банків датується 1925 р., коли *Оттоманський банк* (Британський банк) розпочав своє функціонування. Після цього і завдяки арабсько-ізраїльській війні 1948 р. створений у Палестині (м. Єрусалим) *Арабський банк* у 1930 р. перемістив свою штаб-квартиру в м. Амман (Йорданія). Іншими словами, наприкінці 1950-х рр. і на початку 1960-х рр. у Йорданії відбулося зростання кількості ліцензованих банків. Дійсно, з цього часу загальна кількість банків зросла та в кінцевому підсумку становила тринадцять національних банків, два *мусульманські національні банки* й вісім іноземних банків.

4.2. СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЙОРДАНІЇ

У таблиці 4.1 показана динаміка загальної кількості банків і банківських відділень протягом 1970-2007 рр. Враховуючи ці дані, можна зробити висновок, що, починаючи з 1990-х рр., загальна кількість національних банків, на противагу іноземним банкам, не зазнала суттєвих змін. Проте загальна кількість підрозділів банків значно збільшилася. Між 1970 і 1980 рр. загальна кількість відділень національних банків зросла з 25 до 99. Кількість відділень іноземних банків збільшилась у підсумку на 16. Наприкінці 2007 р. їх було 42.

Таблиця 4.1

Показники банківської системи: кількість банків у Йорданії (1970-2008 рр.)

Рік	Національні банки	Національні банки	Іноземні банки	Іноземні банки
	Усього	Відділення	Усього	Відділення
1970	4	25	4	16
1980	9	99	5	25
1990	12	264	5	40
2000	16	426	5	43
2002	16	430	5	41
2004	15	412	8	29
2006	15	483	8	32
2007	15	552	8	42

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Крім того, в таблиці 4.2 наведено статистику про сукупні активи банківського сектора Йорданії. Ці дані відображають два головні спостереження. По-перше, стосовно розміру ВВП сукупні активи всіх банків зросли від 33,4 % у 1970 р. і 91,9 % у 1980 р. до більш ніж 228 % на кінець 2007 р. По-друге, цікаво відзначити, що банки Йорданії тримають значну частку своїх активів в іноземній валюті, які переважно депонуються в іноземних банках, які діють за межами Йорданії. Наприкінці 2007 р. частка таких активів становила 24,3 %.

Таблиця 4.2

**Показники банківської системи:
обсяг активів банків Йорданії (1970-2007 рр.)**

Рік	Сукупні активи, млн. динарів	Сукупні активи ВВП	Іноземні активи, млн. динарів	Іноземні активи / сукупні активи
1970	76,4	0,334	6,1	0,080
1980	1 070,5	0,919	205,2	0,192
1990	4 090,0	1,481	1 045,7	0,256
2000	12 913,5	2,153	3 711,7	0,287
2002	15 119,3	2,225	4 492,7	0,297
2004	17 821,1	2,203	5 002,1	0,281
2006	24 237,6	2,304	6 203,4	0,256
2007	26 815,6	2,288	6 516,5	0,243

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Дані таблиці 4.3 свідчать, що співвідношення депозитів банків Йорданії до ВВП зросло від 96 % у 1990 р. до 136 % наприкінці 2007 р. Співвідношення загального обсягу кредитів, наданих тільки ліцензованими банками Йорданії, до ВВП також значно зросло і становило 96,4 % у 2007 р. Однак необхідно відзначити, що в той час як велика частка активів і зобов'язань (депозитів) ліцензованих банків знаходяться у формі валютних депозитів, банки Йорданії не дуже активні в наданні кредитів, номінованих в іноземних валютах. Наприклад, дані табл. 4.4 свідчать про те, що 75,7 % активів, 66,5 % депозитів і 90,3 % всіх забезпечених кредитів банків номіновані в місцевій валюті.

Таблиця 4.3

Показники банківської системи Йорданії: обсяг депозиту та кредиту

Рік	Депозити / ВВП	Кредити / ВВП
1970	0,253	0,199
1980	0,694	0,484
1990	0,957	0,675
2000	1,373	0,759
2002	1,379	0,755
2004	1,429	0,765
2006	1,387	0,928
2007	1,364	0,964

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Таблиця 4.4

**Показники банківської системи Йорданії:
частка активів, депозитів і кредитів у місцевій валюті**

Рік	Активи	Депозити	Кредит
1996	0,772	0,607	0,916
1998	0,755	0,614	0,874
2000	0,713	0,608	0,866
2002	0,703	0,591	0,841
2004	0,719	0,595	0,845
2005	0,746	0,638	0,889
2006	0,744	0,646	0,900
2007	0,757	0,665	0,903

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Враховуючи вищенаведене, табл. 4.5 ілюструє розподіл кредитів, наданих ліцензованими банками, за секторами народного господарства країни. Спираючись на ці дані, можна відмітити декілька цікавих моментів. Наприклад, кредити аграрному сектору економіки становлять незначну частку у загальному обсязі (1,4 %). Цьому є пояснення – аграрний сектор займає незначну частку у ВВП (близько 2 %). На відміну від аграрного сектора, частка кредитів промисловому сектору зросла від 6,1 % (2000 р.) до більш ніж 11 % у 2007 р. До речі, цікаво відзначити, що найбільше кредитів надається банками приватним особам (35,5 %). Вони здебільшого отримують короткострокові кредити банків і кошти на умовах овердрафту.

Таблиця 4.5

**Показники банківської системи Йорданії:
джерела розподілу банківського кредиту**

Сектор	Рік				
	2000	2004	2005	2006	2007
Сільське господарство	0,011	0,018	0,014	0,014	0,014
Гірнична промисловість	0,009	0,012	0,007	0,004	0,006
Промисловість	0,061	0,145	0,127	0,112	0,119
Торгівля	0,100	0,238	0,204	0,196	0,215
Будівництво	0,662	0,154	0,150	0,160	0,172
Транспорт	0,012	0,028	0,028	0,030	0,031

Продовж. табл. 4.5

Сектор	Рік				
	2000	2004	2005	2006	2007
Туризм	0,014	0,025	0,023	0,02	0,023
Послуги	0,021	0,080	0,072	0,065	0,065
Власне господарство	0,110	0,300	0,374	0,398	0,355
Усього	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

Джерело: Центральний банк Йорданії.

У таблицях 4.6 і 4.7 наведено дані для порівняння розміру ліцензованих банків Йорданії з мусульманськими та іноземними банками. Можливо припустити, що банківський сектор Йорданії значною мірою формують місцеві банки.

Таблиця 4.6

**Показники банківської системи Йорданії:
порівняння банків Йорданії та іноземних банків**

Рік	Частка активів	Частка депозитів	Частка кредитів
1996	0,912	0,908	0,908
1998	0,913	0,910	0,887
2000	0,899	0,900	0,900
2002	0,894	0,895	0,908
2004	0,918	0,921	0,913
2005	0,907	0,914	0,912
2006	0,906	0,907	0,913
2007	0,900	0,886	0,906

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Наприклад, дані таблиці 4.6 показують, що банки Йорданії мають близько 90 % активів, депозитів і забезпечують кредитними ресурсами усі банки. Ця частка фактично була незмінною з 2000 р. Разом з цим два мусульманські банки становлять частку банківського сектора Йорданії (див. табл. 4.7).

Таблиця 4.7

**Показники банківської системи Йорданії:
порівняння комерційних банків і мусульманських банків**

Рік	Частка активів	Частка депозитів	Частка кредиту
1996	0,915	0,914	0,864
1998	0,909	0,913	0,955
2000	0,924	0,927	0,923
2002	0,914	0,913	0,918
2004	0,901	0,898	0,914
2005	0,905	0,901	0,913
2006	0,911	0,906	0,917
2007	0,912	0,964	0,917

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Отже, таблиці 4.8-4.10 містять інформацію про діяльність і концентрацію власності всіх банків, що діють у Йорданії. Рентабельність активів банків Йорданії у контексті міжнародних стандартів є прийнятною.

Таблиця 4.8

**Показники банківської системи Йорданії:
результати діяльності банків**

Рік	Рентабельність активів	Рентабельність акціонерного капіталу
1996	0,010	0,212
1998	0,011	0,133
2000	0,006	0,075
2002	0,009	0,128
2004	0,014	0,159
2005	0,024	0,242
2006	0,028	0,181
2007	0,016	0,126

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Стосовно концентрації банків таблиця 4.9 відображає те, що банківська система в Йорданії надзвичайно сконцентрована. Наприклад, частка активів найбільших трьох банків Йорданії становить близько 47 % від розміру активів усіх банків, які працюють у країні. Цікаво відзначити наявність зацікавленості до акціонерного капіталу банків іноземних учасників. Дійсно, частка акціонерного капіталу банків Йорданії, яким володіють нерезиденти, перевищує 50 % (див. табл. 4.10).

Таблиця 4.9

**Показники діяльності банківської системи Йорданії:
концентрація банківського капіталу трьох найбільших банків**

Показник концентрації	2006 р.	2007 р.
Загальні активи	0,471	0,478
Загальні депозити	0,502	0,504
Загальний кредит	0,410	0,420
Капітал	0,449	0,409
Дохід від сплати податків	0,500	0,428
Кількість працівників	0,429	0,419

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Таблиця 4.10

**Показники банківської системи Йорданії:
частка акціонерного капіталу у власності нерезидентів**

Рік	Частка акцій, утримуваних не йорданцями
2000	0,494
2002	0,502
2004	0,512
2005	0,547
2006	0,549
2007	0,574

Джерело: Центральний банк Йорданії.

Стала тенденція щодо зростання частки нерезидентів в акціонерному капіталі банків Йорданії та суттєвий розвиток фондового ринку є основними ознаками формування акціонерного капіталу в банках країни.

4.3. КОНЦЕПЦІЯ ТА МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ ЙОРДАНІЇ

4.3.1. КОНЦЕПЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

У Йорданії, як і в переважній більшості інших країн, тільки акціонери мають право формувати органи управління банку. Отже, концепція корпоративного управління є моністичною, як в Україні або Тайвані. Особливості арабського банківського бізнесу полягають у винятковій ролі власника банку, який має абсолютне право формувати унітарну раду банку. Власник контрольного пакета акцій одноособово призначає в раду директорів банку своїх представників, як правило, користуючись принципом родинних зв'язків або принципом політичних або бізнесових інтересів.

4.3.2. МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

У Йорданії основною організаційною моделлю корпоративного управління є модель унітарної ради, до складу якої входять генеральний директор та інші директори, і не тільки виконавчі. У генерального директора, якого обирають власники банку, є виключне право формувати склад ради директорів, тобто генеральний директор своїм наказом призначає на відповідні посади у раді її членів, формуючи таким чином склад ради у повному складі (рис. 4.1).

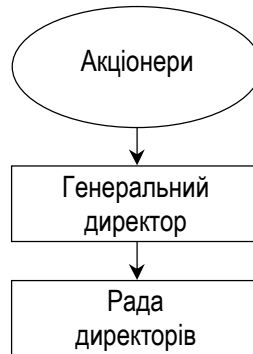

Рис. 4.1. Процедура формування органів управління в банках Йорданії

У Йорданії діє англосаксонська модель корпоративного управління. Вона характеризується тим, що система комітетів є дуже розвинутою, особливо система контрольних комітетів, таких як комітет з аудиту, комітет з винагород, комітет з кадрів, комітет з управління ризиками (рис. 4.2). Роль зовнішніх учасників досить помітна.

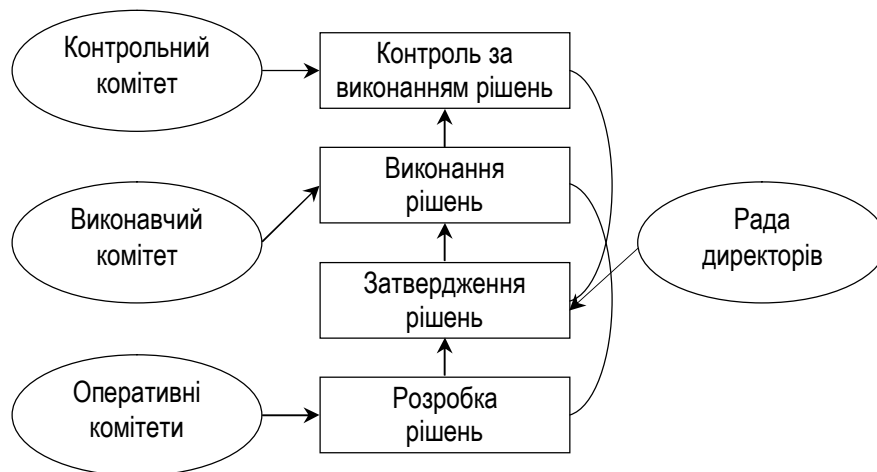

Рис. 4.2. Англосаксонська модель корпоративного управління в банках Йорданії

Таким чином, функціонально модель корпоративного управління в банках Йорданії має риси англосаксонської моделі, поширеної в США, Великобританії та інших країнах світу. Виняткова роль генерального директора, як особливості моделі, проявляється лише в процесі формування складу ради, тобто генеральний директор відповідає за кадрову політику в раді банку. Водночас генеральний директор не має аналогічного виключного права на жодному з етапів управління та контролю за реалізацією стратегічних рішень банку (див. рис. 4.2).

4.4. БАНКІВСЬКЕ РЕГУЛЮВАННЯ, НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ

Як вже зазначалося раніше, банківське регулювання і нагляд є функціями ЦБЙ. На початку утворення ЦБЙ вжив чимало заходів щодо поліпшення та посилення бази регулювання банківського сектора.

Закон “Про банки” від 2000 р. № 28 надає ЦБЙ повноваження з ліцензування банків, встановлення критеріїв ефективності банківської діяльності, відхилення заявок банківських установ, які не відповідають стандартам. *Процес ліцензування* повинен включати оцінку структури власності банківських установ, кваліфікацію *директорів і генерального директора*, оперативних планів і внутрішніх засобів управління, фінансового стану банку, включаючи достатність капіталу. Інструкції ліцензування як і контролюючі інструменти розроблені для скорочення випадків банкрутств банків і не спрямовані на обмеження конкуренції, зменшення ефективності банків, перешкоджаючи діяльності будь-яких нових учасників ринку. Зазначені заходи необхідні для підтримки довіри суспільства до банківської системи.

Закон “Про банки” від 2000 р. № 28 містить велику кількість статей, спрямованих на вирішення проблем ліквідності банків, банківського ліцензування, організації та управління банками, встановлення вимог, умов здійснення банківських операцій, ведення рахунків і фінансової звітності, інспекції та ревізії, дотримання банківської конфіденційності, умов поглинання та ліквідації банків, особливостей застосування *коригуючих заходів і штрафів*.

У той час як ці статті впроваджуються ЦБЙ, актуальними є декілька проблем.

По-перше, оскільки банки зацікавлені в ліцензуванні, в статті 6 закону вказано: “щоб отримати статус ліцензованого, банк має бути відкритим акціонерним товариством”. Зазначена вимога не поширюється на:

- 1) відділення іноземних банків;
- 2) дочірні банки;
- 3) офшорні банки.

По-друге, в статті 8 закону зазначається, що Центральний банк Йорданії повинен визначити мінімальний розмір як статутного, так і акціонерного капіталу, що знаходиться в обігу на фондовому ринку. Центральний банк може час від часу уточнювати ці ліміти для всіх або деяких банків з метою виконання вимог дотримання банківської безпеки та розвитку.

По-третє, стаття 12а) зазначає, що “підрозділи іноземних банків не мають права розпочинати банківську діяльність у країні, доки не перерахують на рахунок ЦБЙ суму коштів в еквіваленті половини капіталу підрозділу банку”.

По-четверте, стаття 32 зазначає, що комітет з аудиту “має бути сформовано в кожному банку за рішенням ради директорів, включаючи голову та двох учасників, вибраних радою директорів, окрім виконавчих директорів”. Обов’язки комітету з аудиту такі: контроль і перевірка фінансової діяльності банку, вивчення річного плану внутрішньої ревізії; розгляд фінансових звітів банку перед поданням їх на розгляд раді директорів; гарантування повного узгодження із законами, правилами, згідно з якими здійснюється управління діяльністю банку.

По-п’яте, стаття 41 зазначає, що “банки повинні дотримуватись лімітів, встановлених Центральним банком, щодо співвідношення”:

- 1) ризиків стосовно активів;
- 2) з суми позик, наданих десяти найбільшим клієнтам банку, до загальної кількості позик банку.

По-шосте, для регулювання, контролю та управління діяльністю мусульманських банків у статті 51 зазначається, що “Центральний банк Йорданії може видавати постанови для встановлення спеціальних обмежень і умов, яких буде дотримуватися мусульманський банк у процесі виконання своїх операцій згідно з цим законом”.

По-сьоме, в статті 66 йдеться, що “з належним дотриманням умов статті 63 цього закону, банк після схвалення фінансового звіту за минулий рік акціонерами на загальних зборах повинен опублікувати свій щорічний баланс і звіт аудитора у двох місцевих газетах протягом шести місяців наприкінці звітного року. Якщо він має відділи за кордоном, банк повинен опублікувати консолідований баланс на аналогічних умовах”.

Слід зазначити, що після випуску “Посібника директора банку з корпоративного управління” в 2004 р., ЦБЙ видав “Кодекс корпоративного управління”, який спрямований на розвиток найкращої міжнародної практики корпоративного управління в банках Йорданії. Кодекс базується на “Принципах корпоративного управління” ОЕСР, а також рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду.

Використовуючи цей кодекс, очікується, що кожен йорданський банк запровадить свій власний кодекс з урахуванням специфічних потреб і принципів.

Отже, ЦБЙ з часу свого створення склав чимало правил та інструкцій, які вирішують широкий спектр проблем, зокрема інструкції з управління активами/зобов'язаннями банку в іноземних валютах (№ 32, 2006 р.); інструкції з класифікації кредитних пільг та обчислення умов погіршення інвестицій і резервів (№ 30, 2006 р.); інструкції щодо відмивання грошей і фінансування тероризму (№ 29, 2006 р.) та інші.

4.5. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В ЙОРДАНІЇ

Відомо, що природна ресурсна база Йорданії відносно обмежена. Окрім фосфату і поташу, країна не має ніяких природних ресурсів. Тому традиційно економіка залежить від зовнішнього фінансування, грошових переказів та іноземної допомоги. Поточний зовнішній борг становить близько 55 % ВВП.

Доступність зовнішніх фінансових ресурсів дозволила Йорданії досягти деяких результатів. Зовнішні ресурси дозволяли державі відігравати головну роль в економічному розвитку регіону протягом 1960-1980 рр. Саме в цей час держава активно інвестувала у власну інфраструктуру та розвинула реальний сектор економіки. Крім того, держава сформувала субсидійну політику щодо основних товарів і послуг, зокрема хліба, палива, отримання освіти та медичних послуг.

Реальне економічне зростання за період 1983-1988 рр. зменшилося до середньорічного показника – близько 2,2 % ВВП. Враховуючи ці зміни, наприкінці 1988 р. у Йорданії виникло цілий ряд проблем, пов'язаних з погіршенням стану платіжного балансу, збільшенням безробіття тощо. Наприклад, дефіцит державного бюджету дорівнював 25 % ВВП, а зовнішній борг становив 190 % ВВП. У результаті уряд не мав ніякого вибору, окрім девальвації місцевої валюти приблизно до 50 %. Потрібно було лібералізувати валютний ринок і впровадити програму реструктуризації під контролем Міжнародного валютного фонду та Світового банку.

У межах цих заходів слід відзначити, що впродовж 1973-1989 рр. ЦБЙ використовував традиційні інструменти грошово-кредитної політики, зокрема облікову ставку та резервні вимоги.

Після економічної кризи 1989 року уряд Йорданії лібералізував відсоткову політику, а ЦБЙ почав реалізацію грошово-кредитної політики, щоб досягти стабілізації інфляції, обмінного курсу, структури процентної ставки відповідно до місцевих і міжнародних економічних

умов. ЦБЙ почав застосовувати операції на відкритому ринку, випуск депозитних сертифікатів, резервні вимоги та процентні ставки (облікова ставка, ринок угод РЕПО). У той час як головні завдання грошово-кредитної політики ЦБЙ стосуються підтримки адекватного рівня ліквідності банків, управління інфляцією, важливо відзначити, що головна мета ЦБЙ полягає у підтримці обмінного курсу щодо долара США (0,70 динара = 1 долар США). *Наприклад, щодо співвідношення динара до американського долара ЦБЙ змінював облікову ставку протягом 2005 і 2006 рр. відповідно до послідовних збільшень облікової ставки Федеральною резервною системою.* У результаті облікова ставка зросла з 3,75 % у 2004 р. до 6,5 і 7,5 % наприкінці 2005 і 2006 рр. відповідно. Після цього ЦБЙ утримував свій обліковий відсоток на рівні 7,5 %, наприкінці 2008 р. облікова ставка нарешті зменшилася до 6,75 %.

Правління є ключовим органом управління ЦБЙ. Голова Правління відповідає за виконання політики ЦБЙ та за встановлення відносин між ЦБЙ та іншими установами. Склад правління та терміни повноважень його учасників визначаються законодавством. Правління складається з голови, двох його заступників і п'яти додаткових учасників. Кабінет міністрів Йорданії призначає голову, заступників голови на п'ятирічний термін і п'ять учасників на трирічний термін.

Щодо грошово-кредитної політики слід відзначити, що голова ЦБЙ *визначає її основні напрями* за умови обов'язкового звітування перед парламентським комітетом з фінансів, у публічних виступах і доповідях, а також через прес-релізи ЦБЙ та публікації.

4.6. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЙОРДАНІЇ

Згідно з доповіддю МВФ банківський нагляд у Йорданії залишається сильним, а банківські ризики є керованими. Банки добре капіталізовані, частка сумнівних боргів низька. Відповідні зусилля уряду спрямовані на зменшення ролі банків в секторі нерухомого майна та фондової біржі. Обмеження встановлені також для відкритих валютних позицій банків, і банки можуть надавати іноземну валюту лише тим клієнтам, які отримали її як доходи від експорту. Таким чином, частка позик в іноземній валюті залишається низькою.

Отже, можна стверджувати, що ЦБЙ досяг деяких суттєвих успіхів за останні роки. Після прийняття закону *“Про боротьбу з відмиванням брудних грошей”* у 2007 р. було введено нові правила управління для банків, вдосконалено електронну систему клірингу чеків.

4.7. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЙОРДАНІЇ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Світова економічна рецесія, розпочавшись у Сполучених Штатах Америки, поступово охоплювала одну країну за іншою. Йорданська економіка не стала винятком, і, за спостереженнями науковців, негаразди світового масштабу не одразу позначилися на країні. Найбільших неприємностей чекали від другої хвилі, пов'язаної з 2009 р. Окремі експерти виділяють як негативні, так і позитивні наслідки потрясінь для економічного розвитку країни, проте більшість згодні, що Йорданію світові проблеми не торкаються такою мірою, як інших держав.

Банківський сектор Йорданії має певну специфіку організації. За свідченнями дослідників, йорданська банківська система потребує певного рівня оновлення задля збереження цілісності економіки та уникнення негативних наслідків, які може спричинити світова рецесія. До середини 2009 р. банківська система країни представлена 25 банківськими установами, дві з яких – це ісламські банки, а вісім – філії закордонних банків. Йорданські банки діють на всій території Королівства через 558 філій та 79 представництв, враховуючи, що на кінець 2007 р. кількість філій йорданських банків, що знаходяться за кордоном, налічувала 129 одиниць та 49 представництв, 57 із цих філій і 12 представництв знаходилися в Палестині, тобто масштабність міжнародного бізнесу банків Йорданії має чітко виражену географічну спрямованість.

Банківська система країни доволі концентрована, а рівень концентрації використовується як показник відносного розміру організацій до промисловості в цілому. Розраховується він як сума відсоткового значення ринкової частки трьох або чотирьох компаній. Цей показник допомагає у визначенні рівня монополістичного впливу та ринкової структури промисловості – тільки з одним великим міжнародним національним і закордонним банками.

Рівень концентрації трьох банків (ринкова частка трьох найбільших банків) за загальною кількістю активів, депозитних коштів у 2007 р. становив 47,8 та 50,35 % відповідно, що вважається високим показником порівняно з іншими країнами. Такий рівень концентрації може свідчити про залежність економіки від дій і стану банківських установ, а тому шукати проблеми варто у діях саме цих організацій.

Востаннє банки, знижуючи процентну ставку за депозитами, підвищили відсоток на кредитні ресурси у кілька разів, що призвело до їх власного збагачення через збільшення маржі нарівні з фактично “кредитним голодом” у країні. Кредитування відбувається переважно

для співробітників банків, а не корпорацій. Кредитування реального сектора економіки призупинилося через встановлений Центральним банком Йорданії максимум, що становить 20 % на кредитні ресурси, що й вплинуло на звуження потоку ліквідності до підприємств за останній рік.

Амманська фондова біржа, втративши на сьогодні 2/3 ринкової вартості цінних паперів, що обертаються на біржі, порівняно з 2005 р. є свідченням того, що фінансові потоки проходять поза фінансовим ринком, зменшуючи капітали йорданських компаній і погіршуючи добробут громадян країни. Крім того, керівництво публічно проданих компаній переходить до арабських власників, на діяльність яких на інших ринках Йорданія не може впливати. Маніпуляції окремих арабських інвесторів, за даними повідомлень, демонструють недовіру монетарної політики, як результат її незмінності, дедалі вужчим потоком доступних кредитних ресурсів.

По суті, послабивши економіку та платоспроможність економічних агентів, банки наполягають на тому, щоб не видавати кредитів через високий ступінь ризику таких операцій. Однак є й такі, що готові брати позики за кордоном, розподіляючи при цьому ризики та можливі втрати. У такому випадку необхідно за допомогою дій регуляторів ринку включити у спільну співпрацю компанії та банки задля стабілізації ситуації, що склалася. Однак те, що жоден із банків не знижував і не збирається знижувати ставки за кредитами у найближчий час, свідчить про певну змову в даному секторі та неготовність працювати на стабільність економіки цілої країни. За свідченнями експертів, така чимала кількість негативних моментів, що виникли в системі, призводить до необхідності регуляторів відповідальніше ставитися до виконання власних функцій щодо забезпечення стабільності. А тому дій щодо забезпечення та гарантування депозитів у всіх банках, які працюють на території Йорданії, недостатньо.

Отже, світові економічні проблеми відобразилися майже на всіх країнах, проте ступінь впливу негараздів на кожну з них різний. Проблеми банківського сектора йорданської економіки зумовлені не стільки зовнішніми факторами та світовими рецесійними явищами, скільки проблемами внутрішнього регулювання. Максимізуючи власний прибуток, банки фактично закривають доступ до дешевих кредитних ресурсів, а за рахунок несвоєчасного реагування відповідних регуляторів виникають певні побоювання щодо стабільності розвитку економіки в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО РОЗДІЛУ 4

1. Arab bank report [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.arabbank.jo/.
2. Banking Industry Country Risk Assessment : Jordan [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.alacrastore.com/.../s-and-p-credit-research-Banking_Industry_Country_Risk_Assessment_Jordan-732472.
3. Banking rating in Jordan [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.unionbankjo.com/index.php?q=node/158.
4. Banking Industry Country Risk Assessment: Jordan [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.alacrastore.com/.../s-and-p-credit-research-Banking_Industry_Country_Risk_Assessment_Jordan-732472.
5. Banking system of Joardan [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.encyclopedia.com/doc/1G1-197660500.html.
6. Banking system of Jordan report [Електронний ресурс]. – 2008. – [Режим доступу] : www.cbj.gov.jo/uploads/banksys.pdf.
7. Banking system of Jordan outlook [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : www.ameinfo.com/179218.html.
8. Banking System Outlook: Jordan – Banking System Outlook [Електронний ресурс]. – 2008. – [Режим доступу] : www.alacrastore.com/storecontent/moodys/PBC_113567.
9. IMF report: Jordan banking system [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.imf.org/external/np/ms/2009/030809.htm.
10. Islamic banking in Jordan report [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : www.jstor.org/stable/3381694.
11. Corporate Governance in Jordan: a report [Електронний ресурс]. – 2003. – [Режим доступу] : www.ujrc-jordan.org/pdf/economic_policy/02-2003_Eng.pdf.
12. Jordan's banking crisis report [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.silobreaker.com/jordans-banking-crisis-5_2262441069754974217.
13. Jordan's banking crisis report [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.menafn.com/qn_news_story_s.asp?StoryId=1093214991.
14. Jordan's banking crisis report [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.cbj.gov.jo/uploads/Oxford_Interview.pdf.
15. Jordan Commercial Banking Report Q2 2009 [Електронний ресурс]. – 2009. – [Режим доступу] : www.marketresearch.com/product/display.asp?productid...
16. Jordan's First Corporate Governance and Responsibility Forum [Електронний ресурс]. – 2007. – [Режим доступу] : www.menabwn.org/.../jordans-first-corporate-governance-and-responsibility-forum-2007-mena-region.

ВИСНОВКИ

Автор

O.M. Kостюк

CONCLUSIONS

Coauthored by

Kostyuk Oleksandr

Міжнародна банківська конкуренція є значним викликом для фінансових установ світу. Здатність фінансових установ, у тому числі банків, розширювати географічний масштаб діяльності, отримуючи при цьому прибуток, є ключовим фактором отримання банком лідируючих позицій на ринку.

Звісно, що міжнародна банківська конкуренція висуває жорсткі вимоги не тільки до банків і фінансових компаній, але й до регуляторів ринку, тобто до всіх без винятку учасників національних банківських систем. Злагоджена співпраця усіх учасників банківської системи і має формувати перспективи розвитку банківської системи у міжнародному масштабі. У контексті перспектив розвитку ключовим фактором успіху є впровадження відповідних принципів розвитку банківської системи.

Інтернаціоналізація, реорганізація, концентрація та конгломерація. Саме ці принципи розвитку банківської системи є ключовими. У такій послідовності вони й мають бути реалізовані. Вивчення досвіду розвитку банківських систем України, Тайваню та Йорданії дає можливість зробити висновок про значну конкурентну перевагу, яку отримали банки та фінансові компанії Тайваню порівняно з фінансовими установами України та Йорданії.

Приклад порівняння еволюції розвитку цих принципів в Україні та Тайвані є показовим.

У 1991 р. Україна стала незалежною державою, отримавши можливість формувати, зокрема, стратегію та тактику розвитку банківської системи. У країні розпочався процес приватизації, зокрема й банків. Аналогічно Україні в 1991 р. у Тайвані також було ініційовано процес приватизації банків і фінансових компаній. Приватизація як відправна точка у розвитку банківських систем обох країн збіглася в часі, але в подальшому...

Інтернаціоналізація. Вже в 1991 р., одночасно з початком процесу приватизації банків, у Тайвані починають реалізовувати принцип інтернаціоналізації банківського бізнесу, надаючи законодавчий дозвіл іноземним банкам відкривати у країні власні філії. В Україні інтернаціоналізація банківського бізнесу, це скоріше за все, питання для дискусій, ніж впровадження в практику, адже прийняття відповідних дозвільних змін до Закону України “Про банки і банківську діяльність” учасники ринку були змушені очікувати до 2008 р. Водночас у практиці банківської діяльності запропонований механізм відкриття філій іноземних банків в Україні все ще не працює, бо вимагає подальшої участі в його адаптації до практики банківської діяльності з боку Національного банку України, який, можливо, все ще не визначився щодо доцільності

присутності філій іноземних банків в Україні. Отже, в питанні впровадження принципу інтернаціоналізації банківської діяльності можна констатувати відставання України від Тайваню принаймні на 17 років.

Реорганізація. Вже в 1992 р. в Тайвані розпочали реалізовувати другий принцип розвитку банківської системи. Основний акцент було спрямовано на перетворення кредитних кооперативів, а з 1998 р. і посередницьких банків на комерційні банки, з пріоритетною формою організації у вигляді відкритих акціонерних товариств (публічних товариств). Національний банк України спільно з Верховною Радою України визначилися з видами банківських установ лише в 2000 р. з прийняттям Закону України “Про банки і банківську діяльність”. Водночас банківська спільнота була вимушена очікувати ще 8 років пріоритетну форму організації банківської діяльності – акціонерну, відповідно до Закону України “Про акціонерні товариства”. Отже, щодо реорганізації Україна також залишається позаду Тайваню, і також на 17 років!

Концентрація. Процес концентрації банківської системи у Тайвані розпочався в 2001 р. з прийняттям закону “Про фінансові холдинги”. Основним інструментом було обрано злиття та поглинання банків. Акцент у цьому процесі було зроблено на участі іноземних фінансових установ. В Україні ще й досі немає спеціального законодавства, наприклад закону “Про поглинання фінансових установ” (у Тайвані цей закон прийнято в 2001 р.), яке б дозволяло створити специфічний механізм для здійснення угод злиттів і поглинань банків, особливо за участю іноземних учасників. Тобто у випадку з концентрацією банківської системи немає навіть сенсу порівнювати практики обох країн.

Конгломерація. У Тайвані процес конгломерації було започатковано на початку ХХ століття з прийняттям закону “Про фінансові холдинги” та відповідних змін до нього протягом 2002-2007 рр. Основну увагу приділено формуванню фінансових холдингів за участю банків (фінансові холдинги “*Nan Hwa Financial Holdings*” та “*Yuanta Financial Holdings*” з активами в управлінні на суму понад 60 млрд. та 45 млрд. дол. США відповідно), а також фінансово-промислових груп (ФПГ “*Formosa Plastics Group*” з активами у власності на суму понад 55 млрд. дол. США, з власністю на підприємства нафто-переробної, хімічної, електричної та інших галузей у таких країнах, як США, Великобританія, Австралія, Японія, Китай та ін.). В Україні законодавство щодо фінансово-промислової конгломерації знаходиться все ще на стадії формування, фінансові холдинги все ще не отримали належного розвитку, а балансова вартість активів окремих найбільших вітчизняних ПФГ не перевищує 5-6 млрд. дол. США, що значно менше за аналогічний показник ФПГ Тайваню.

У чому полягають причини такого суттєвого відставання у темпах розвитку банківської системи України від Тайваню?

По-перше, фактична незалежність агенцій з регулювання та нагляду за фінансовим ринком у Тайвані, їх велика кількість та організація співробітництва між ними на високому рівні забезпечують прогнозоване та, головне, рівноправне ставлення до банків з боку регулюючих агенцій. Можливо, в Україні варто переглянути структуру системи установ з банківського регулювання та нагляду, зменшити концентрацію функцій у руках НБУ та передати окремі з них до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг або створити додаткові агенції, наприклад корпорацію зі страхування депозитів, корпорацію з інтеграції фінансових установ та ін.

По-друге, НБУ нарешті має визначитися з доцільністю допуску на вітчизняний ринок банківських послуг філій іноземних банків і розробити механізм з реалізації відповідного законодавства. Досвід Тайваню свідчить про необхідність такого кроку.

По-третє, НБУ, відповідно до Закону України “Про акціонерні товариства”, повинен жорстко проконтролювати трансформацію існуючих організаційних форм банків в акціонерну. Більш того, НБУ доцільно рекомендувати банкам організувати власну діяльність у формі публічного акціонерного товариства з обов’язковим розміщенням акцій на біржі. Це має збільшити рівень прозорості банку для потенційних інвесторів.

По-четверте, НБУ має сприяти впровадженню спеціального законодавства щодо злиттів і поглинань банків. Закон України “Про злиття та поглинання у фінансовому секторі” є дуже актуальним.

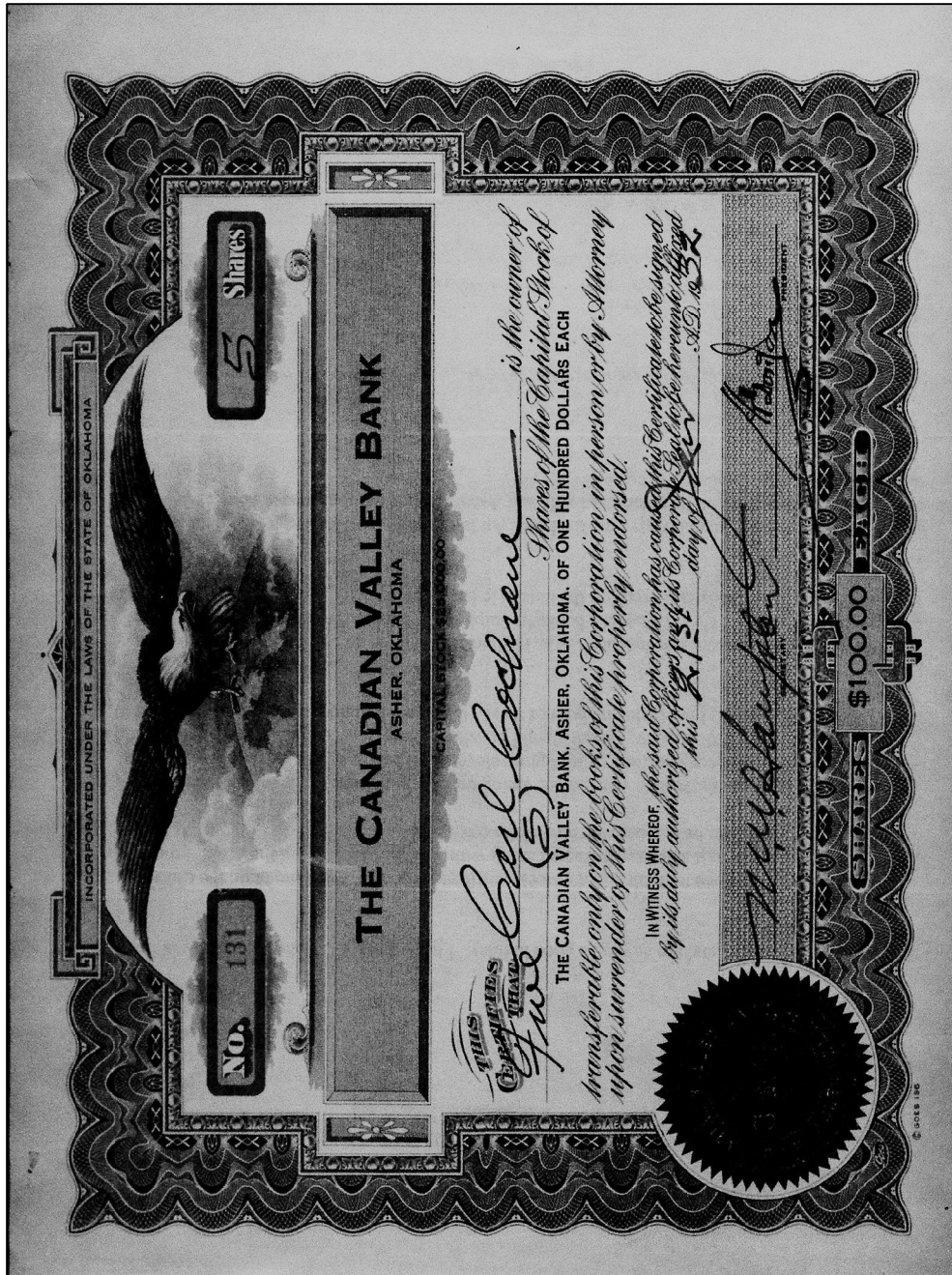
Інтернаціоналізація, реорганізація, концентрація та конгломерація. Саме ці принципи мають стати постулатами для учасників банківської системи України.

Додаток А

**Офісна будівля першого у світі акціонерного комерційного банку –
Першого банку США (Банку Нью-Йорка), 1791 р.**

Додаток Б
Сертифікат на акції одного з перших банків США

Додаток Г

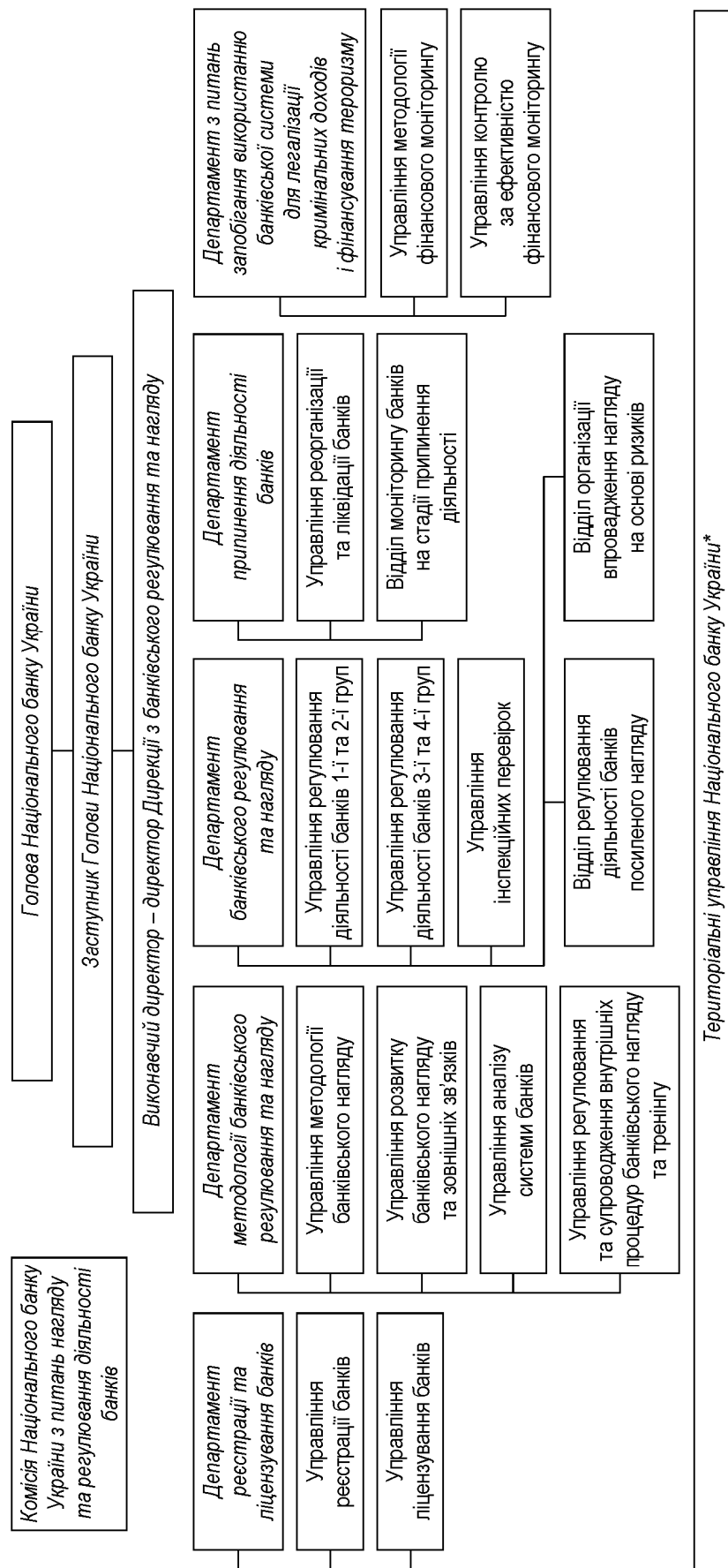

Рис. Г.1. Структура банківського нагляду Національного банку України

*Територіальні управління підпорядковані департаментам НБУ, Голові та Заступнику Голови НБУ, виконавчим директорам.

Додаток Д

Таблиця Д.1

Заборгованість українських банків і терміни виплати

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
1	Приватбанк	30 000 000	UAH	o	23.01.2026	3 896 104	10.03.2006	-	-	-
1	Приватбанк	20 000 000	UAH	o	23.01.2026	2 597 403	10.03.2006	-	-	-
1	Приватбанк	15 000 000	UAH	o	23.01.2026	1 948 052	10.03.2006	-	-	-
1	Приватбанк	15 000 000	UAH	o	23.01.2026	1 948 052	10.03.2006	-	-	-
1	Приватбанк	20 000 000	UAH	o	23.01.2026	2 597 403	10.03.2006	-	-	-
1	Приватбанк	500 000 000	USD	€	06.02.2012	500 000 000	25.01.2007	8	UBS	-
1	Приватбанк	150 000 000	USD	€	09.02.2016	150 000 000	27.01.2006	8,75	UBS	-
1	Приватбанк	85 800 000	USD	€	29.11.2018	85 800 000	15.05.2008	3mLibor+550bp	UBS	Irish S.E.
1	Приватбанк	24 200 000	USD	€	29.11.2018	24 200 000	15.05.2008	3mLibor+750bp	UBS	Irish S.E.
1	Приватбанк	134 100 000	USD	€	15.12.2031	134 100 000	28.02.2007	1mLibor+210bp	UBS	Irish S.E.
1	Приватбанк	45 900 000	USD	€	15.12.2031	45 900 000	28.02.2007	1mLibor+375bp	UBS	Irish S.E.
2	Райффайзен Банк Аваль	250 000 000	UAH	o	21.01.2012	32 467 532	22.01.2007	18	-	ПФТС
2	Райффайзен Банк Аваль	150 000 000	UAH	o	21.01.2010	19 480 519	22.01.2007	13,50	-	ПФТС
2	Райффайзен Банк Аваль	400 000 000	UAH	o	10.11.2012	51 948 052	12.11.2007	10	-	ПФТС
2	Райффайзен Банк Аваль	100 000 000	UAH	o	10.11.2012	12 987 013	01.09.2008	15	-	-

Продовж. табл. Д.1

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
2	Райффайзен Банк Аваль	700 000 000	UAH	o	01.06.2013	90 909 091	03.11.2008	15	-	-
2	Райффайзен Банк Аваль	500 000 000	UAH	o	25.08.2014	64 935 065	31.10.2008	15	-	-
2	Райффайзен Банк Аваль	300 000 000	UAH	o	02.11.2014	38 961 039	03.11.2008	15	-	-
2	Райффайзен Банк Аваль	116 500 000	USD	c	Липень 2010	116 500 000	Липень 2008	LIBOR+1,5	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, BayernLB, HSBC и Standard Bank	-
3	УкрСиббанк	300 000 000	UAH	o	17.01.2011	38 961 039	22.01.2007	18	-	-
3	УкрСиббанк	200 000 000	USD	€	23.07.2010	200 000 000	13.07.2007	7,375	BNP PARIBAS, HSBC	Luxembourg S.E.
3	УкрСиббанк	500 000 000	USD	€	21.12.2011	500 000 000	08.12.2006	7,75	BNP Paribas, HSBC, UBS	Luxembourg S.E.
3	УкрСиббанк	250 000 000	USD	€	04.08.2011	250 000 000	15.07.2008	9,25	BNP Paribas, UBS	-
3	УкрСиббанк	55 000 000	USD	c	Жовтень 2009	55 000 000	Жовтень 2007	LIBOR+1,2	BayernLB, BNP Paribas и HSBC	-
4	Ощадбанк	300 000 000	UAH	o	10.02.2011	38 961 039	14.02.2008	16	Тройка Діалог Україна	ПФТС
4	Ощадбанк	200 000 000	UAH	o	07.02.2013	25 974 026	14.02.2008	10,50	Тройка Діалог Україна	-
5	Укрексімбанк	300 000 000	UAH	o	09.10.2009	38 961 039	09.10.2006	10,50	ІК "Ренесанс Капітал Україна"	Позабіржевий ринок

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
5	Укрексімбанк	275 000 000	UAH	o	13.06.2012	35 714 286	20.06.2007	9,55	Самостійно	-
5	Укрексімбанк	250 000 000	USD	e	23.09.2009	250 000 000	08.09.2004	7,75	UBS Limited и Dresdner Kleinwort Wasserstein	Luxembourg S.E.
5	Укрексімбанк	500 000 000	USD	e	07.09.2011	500 000 000	31.08.2006	7,65	Credit Suisse, Deutsche Bank & UBS	SIX
5	Укрексімбанк	250 000 000	USD	e	04.10.2012	250 000 000	21.09.2005	6,8	Credit Suisse First Boston, UBS	SIX
5	Укрексімбанк	125 000 000	USD	e	09.02.2016	125 000 000	03.02.2006	8,4	UBS Limited и Credit Suisse Securities (Europe) Limited	-
6	Укросцбанк	500 000 000	UAH	o	13.02.2012	64 935 065	19.02.2007	12,50	Самостійно	ПФТС
6	Укросцбанк	750 000 000	UAH	o	15.10.2012	97 402 597	22.10.2007	16	Самостійно	-
6	Укросцбанк	500 000 000	UAH	o	21.01.2013	64 935 065	28.01.2008	18	Самостійно	-
6	Укросцбанк	500 000 000	UAH	o	15.04.2013	64 935 065	21.04.2008	18	Самостійно	-
6	Укросцбанк	500 000 000	UAH	o	27.04.2010	64 935 065	01.05.2007	16	Самостійно	ПФТС
6	Укросцбанк	400 000 000	USD	e	22.02.2010	400 000 000	08.02.2007	8	Credit Suisse, ABN Amro	SIX
7	Альфа-Банк	200 000 000	UAH	o	20.12.2011	25 974 026	26.12.2006	20	Самостійно	ПФТС
7	Альфа-Банк	290 000 000	UAH	o	10.09.2012	37 662 338	17.09.2007	16	Самостійно	ПФТС
7	Альфа-Банк	310 000 000	UAH	o	10.09.2012	40 259 740	17.09.2007	20	Самостійно	ПФТС
7	Альфа-Банк	195 000 000	UAH	o	14.03.2013	25 324 675	20.12.2007	25	Самостійно	ПФТС

Продовж. табл. Д.1

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
7	Альфа-Банк	25 000 000	UAH	o	10.11.2009	3 246 753	16.11.2004	20	Самостійно	ПФТС
7	Альфа-Банк	50 000 000	UAH	o	08.12.2010	6 493 506	14.12.2005	16	Самостійно	ПФТС
7	Альфа-Банк	345 000 000	USD	€	22.12.2009	345 000 000	13.12.2006	9,75	Букранер UBS, Співорганізатори Альфа-Банк, VTB Europe	SIX
7	Альфа-Банк	450 000 000	USD	€	26.07.2010	450 000 000	11.07.2007	9,25	UBS & Deutsche Bank	Irish S.E.
7	Альфа-Банк	250 000 000	USD	€	11.08.2011	250 000 000	25.07.2008	12	HSBC и Credit Suisse	Irish S.E.
7	Альфа-Банк	23 500 000	USD	c	Жовтень 2009	23 500 000	Жовтень 2008	LIBOR+2	Banif, BayernLB, Garantibank International и HSBC	-
7	Альфа-Банк	34 301 723	USD	c	Жовтень 2009	34 301 723	Жовтень 2008	EURIBOR+2	Banif, BayernLB, Garantibank International и HSBC	-
8	ОТП Банк	63 000 000	USD	c	Вересень 2009	63 000 000	Вересень 2008	LIBOR+1,25	RZB и BayernLB	-
8	ОТП Банк	37 000 000	USD	c	Вересень 2010	37 000 000	Вересень 2008	LIBOR+1,65	RZB и BayernLB	-
9	ВТБ Банк	250 000 000	UAH	o	09.11.2009	32 467 532	10.11.2008	16,50	ІСУ, Інвестиційний Капітал Україна	ПФТС
9	ВТБ Банк	250 000 000	UAH	o	17.01.2011	32 467 532	19.01.2009	16,50	ІСУ, Інвестиційний Капітал Україна	ПФТС
10	Надра	175 000 000	USD	€	28.06.2010	175 000 000	22.06.2007	9,25	HSBC, UBS	SIX

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
10	Надра	50 000 000	USD	€	05.12.2017	50 000 000	05.12.2007	9,375	DCM Global Finance	-
10	Надра	55 000 000	USD	с	Серпень 2009	55 000 000	Серпень 2008	LIBOR+1,5	BayernLB и Standard Bank	-
11	Форум	300 000 000	UAH	о	19.11.2012	38 961 039	26.11.2007	16	АКБ Форум, ING Wholesale Banking Україна	Приватний
11	Форум	100 000 000	USD	€	30.10.2009	100 000 000	18.10.2006	10	Citigroup, Standard Bank	SIX
12	ПУМБ	300 000 000	UAH	о	08.04.2011	38 961 039	11.04.2008	21	Самостійно	ПФТС
12	ПУМБ	300 000 000	UAH	о	21.06.2010	38 961 039	25.06.2007	21	Самостійно	ПФТС
12	ПУМБ	275 000 000	USD	€	16.02.2010	275 000 000	16.02.2007	9,75	HSBC, Standard Bank	SIX
12	ПУМБ	154 000 000	USD	с	Серпень 2009	154 000 000	Серпень 2008	LIBOR+1,95	BayernLB, Landesbank Berlin, Standard Bank, UniCredit и RZB	-
13	"Фінанси та Кредит"	100 000 000	USD	€	25.01.2010	100 000 000	10.11.2006	10,375	Deutsche Bank, UBS, VTB Bank Europe	-
13	"Фінанси та Кредит"	42 500 000	USD	с	Серпень 2009	42 500 000	Серпень 2008	LIBOR+1,95	Standard Bank Plc, Bayerische Landesbank и Banco Finantia	-
14	Сведбанк	300 000 000	UAH	о	11.07.2009	38 961 039	06.07.2007	11,50	Самостійно	Приватний
14	Сведбанк	250 000 000	UAH	о	09.06.2011	32 467 532	12.06.2008	11,50	Самостійно	Приватний
14	Сведбанк	140 000 000	UAH	о	20.09.2010	18 181 818	24.09.2007	16	УкрСиббанк	Приватний

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
14	Сведбанк	70 000 000	USD	дж	Серпень 2013	70 000 000	Серпень 2008	н/д	IFC	-
14	Сведбанк	14 000 000	USD	с	Серпень 2010	14 000 000	Серпень 2008	LIBOR+1,7	IFC	-
15	Брокбізнесбанк	150 000 000	UAH	о	13.08.2011	19 480 519	04.08.2008	12,50	Самостійно	ПФТС
15	Брокбізнесбанк	150 000 000	UAH	о	18.08.2013	19 480 519	04.08.2008	13	Самостійно	ПФТС
16	Кредитпромбанк*	50 000 000	UAH	о	15.08.2011	6 493 506	22.08.2005	16	Самостійно	ПФТС
16	Кредитпромбанк*	350 000 000	UAH	о	07.06.2011	45 454 545	12.06.2007	17	ING Wholesale Banking Україна	ПФТС
16	Кредитпромбанк*	500 000 000	UAH	о	02.07.2012	64 935 065	09.07.2007	11,95	Самостійно	-
16	Кредитпромбанк*	250 000 000	UAH	о	21.10.2009	32 467 532	24.10.2007	-	-	ПФТС
16	Кредитпромбанк*	250 000 000	UAH	о	20.10.2010	32 467 532	24.10.2007	-	-	ПФТС
16	Кредитпромбанк*	50 000 000	UAH	о	14.07.2011	6 493 506	21.07.2005	-	-	-
17	Укргазбанк	100 000 000	UAH	о	14.07.2011	12 987 013	20.07.2006	16	Самостійно	ПФТС
17	Укргазбанк	50 000 000	UAH	о	25.02.2010	6 493 506	01.03.2007	-	Самостійно	ПФТС
17	Укргазбанк	100 000 000	UAH	о	18.09.2012	12 987 013	25.09.2007	-	Самостійно	ПФТС
17	Укргазбанк	100 000 000	UAH	о	18.12.2012	12 987 013	25.12.2007	16	Самостійно	ПФТС
17	Укргазбанк	300 000 000	UAH	о	30.07.2012	38 961 039	06.08.2007	16	Самостійно	ПФТС
17	Укргазбанк	23 000 000	USD	с	Серпень 2009	23 000 000	Серпень 2008	LIBOR+3,25	ING и Standard Bank	-

Продовж. табл. Д.1

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
18	Родовід Банк	100 000 000	UAH	o	22.09.2009	12 987 013	26.09.2006	15,75	ТОВ "Конкорд Капітал"	ПФТС
18	Родовід Банк	250 000 000	UAH	o	08.12.2009	32 467 532	11.12.2007	13,50	Самостійно	ПФТС
18	Родовід Банк	250 000 000	UAH	o	08.12.2009	32 467 532	11.12.2007	13,50	Самостійно	ПФТС
18	Родовід Банк	250 000 000	UAH	o	15.12.2009	32 467 532	18.12.2007	13,50	Самостійно	ПФТС
18	Родовід Банк	125 000 000	UAH	o	06.08.2010	16 233 766	30.07.2007	15,75	Самостійно	ПФТС
18	Родовід Банк	125 000 000	UAH	o	06.11.2010	16 233 766	30.07.2007	15,75	Самостійно	ПФТС
18	Родовід Банк	25 000 000	USD	c	Червень 2013	25 000 000	Червень 2008	LIBOR+3,85	FMO и DEG	-
19	Південний*	100 000 000	UAH	o	10.01.2011	12 987 013	14.01.2008	18	ІК "Ренесанс Капітал Україна"	ПФТС
19	Південний*	100 000 000	UAH	o	10.01.2011	12 987 013	14.01.2008	18	ІК "Ренесанс Капітал Україна"	-
19	Південний*	100 000 000	USD	e	03.08.2010	100 000 000	18.07.2007	10,25	BNP Paribas, Standard Bank	SIX
20	Ерсте Банк	100 000 000	UAH	o	03.10.2011	12 987 013	06.10.2008	16	Самостійно	-
20	Ерсте Банк	100 000 000	UAH	o	03.11.2011	12 987 013	06.11.2008	16	Самостійно	-
20	Ерсте Банк	100 000 000	UAH	o	03.12.2011	12 987 013	06.12.2008	16	Самостійно	-
21	УніКредит Банк	79 000 000	UAH	o	19.01.2010	10 259 740	24.01.2006	8,80	Самостійно	Приватний
21	УніКредит Банк	540 000 000	UAH	o	12.11.2009	70 129 870	15.11.2007	16	Самостійно	Приватний
22	Універсал Банк	o	o	o	o	-	-	-	-	-

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
23	Правекс-Банк*	50 000 000	UAH	o	11.12.2009	6 493 506	11.12.2006	19,50	ING Wholesale Banking Україна	ПФТС
23	Правекс-Банк*	250 000 000	UAH	o	24.04.2011	32 467 532	24.04.2008	19,50	ING Wholesale Banking Україна / IJU, Інвестиційний Капітал Україна	ПФТС
23	Правекс-Банк*	100 000 000	UAH	o	21.09.2010	12 987 013	21.09.2007	15,50	ING Wholesale Banking Україна	ПФТС
23	Правекс-Банк*	220 000 000	UAH	o	08.11.2010	28 571 429	08.11.2007	18	ING Wholesale Banking Україна	ПФТС
23	Правекс-Банк*	42 000 000	USD	c	нд	42 000 000	Вересень 2008	-	Bayेरische Landesbank ("BayernLB"), Intesa Sanpaolo S.p.A. ("Intesa") и Standard Bank Plc ("Standard Bank")	-
24	ВІЕЙБІ Банк	150 000 000	UAH	o	31.05.2010	19 480 519	04.06.2007	18	УкрСиббанк	ПФТС
24	ВІЕЙБІ Банк	125 000 000	UAH	o	28.02.2011	16 233 766	03.03.2008	18	Самостійно	ПФТС
24	ВІЕЙБІ Банк	125 000 000	USD	€	14.06.2010	125 000 000	23.05.2007	10,125	Credit Suisse, Deutsche Bank	SIX
25	Донгорбанк	100 000 000	UAH	o	15.05.2013	12 987 013	20.02.2008	19,50	Самостійно	ПФТС
25	Донгорбанк	40 000 000	UAH	o	16.11.2009	5 194 805	21.11.2006	19,50	Самостійно	ПФТС
25	Донгорбанк	30 000 000	UAH	o	16.11.2009	3 896 104	21.11.2006	19,50	Самостійно	ПФТС
25	Донгорбанк	100 000 000	UAH	o	13.09.2012	12 987 013	20.12.2007	19,50	Самостійно	ПФТС

Продовж. табл. Д.1

№ пор.	Банк	Обсяг емісії	Валюта	Вид боргу	Дата погашення	Обсяг емісії, дол.	Дата початку розміщення	Кредитна ставка, %	Організатор	Торговельний майданчик
26	Кредобанк	50 750 000	UAH	o	21.06.2013	6 590 909	27.06.2008	22	Самостійно, Со-Андерайтер: Райффайзен Банк Аваль	ПФТС
26	Кредобанк	25 000 000	UAH	o	20.02.2012	3 246 753	20.02.2007	22	Самостійно	ПФТС
28	Дельта	500 000 000	UAH	o	19.09.2009	64 935 065	14.09.2007	14	Самостійно	ПФТС
29	Сведбанк Інвест	100 000 000	UAH	o	07.10.2011	12 987 013	13.10.2006	16	Самостійно	ПФТС
29	Сведбанк Інвест	200 000 000	UAH	o	11.05.2011	25 974 026	14.05.2008	16	Самостійно	ПФТС
30	Хрещатик	100 000 000	UAH	o	24.09.2012	12 987 013	01.10.2007	16	Самостійно	ПФТС
30	Хрещатик	140 000 000	UAH	o	24.01.2013	18 181 818	01.11.2007	16	Самостійно	ПФТС
30	Хрещатик	200 000 000	UAH	o	25.05.2013	25 974 026	01.12.2007	18	Самостійно	ПФТС
30	Хрещатик	70 000 000	UAH	o	29.08.2011	9 090 909	01.09.2008	12,50	Самостійно	ПФТС
30	Хрещатик	100 000 000	UAH	o	17.05.2010	12 987 013	17.05.2005	20	Самостійно	ПФТС
30	Хрещатик	21 000 000	USD	c	Серпень 2009	21 000 000	Серпень 2008	LIBOR+ 3,25	Standard Bank PLC и JSC VTB Bank	

* o – облігації, є – єврооблігації, с – синдикований кредит.

Джерело: публічна інформація банків.

Додаток Е

Офісна будівля Національного банку України, вул. Інститутська, 9 (м. Київ)

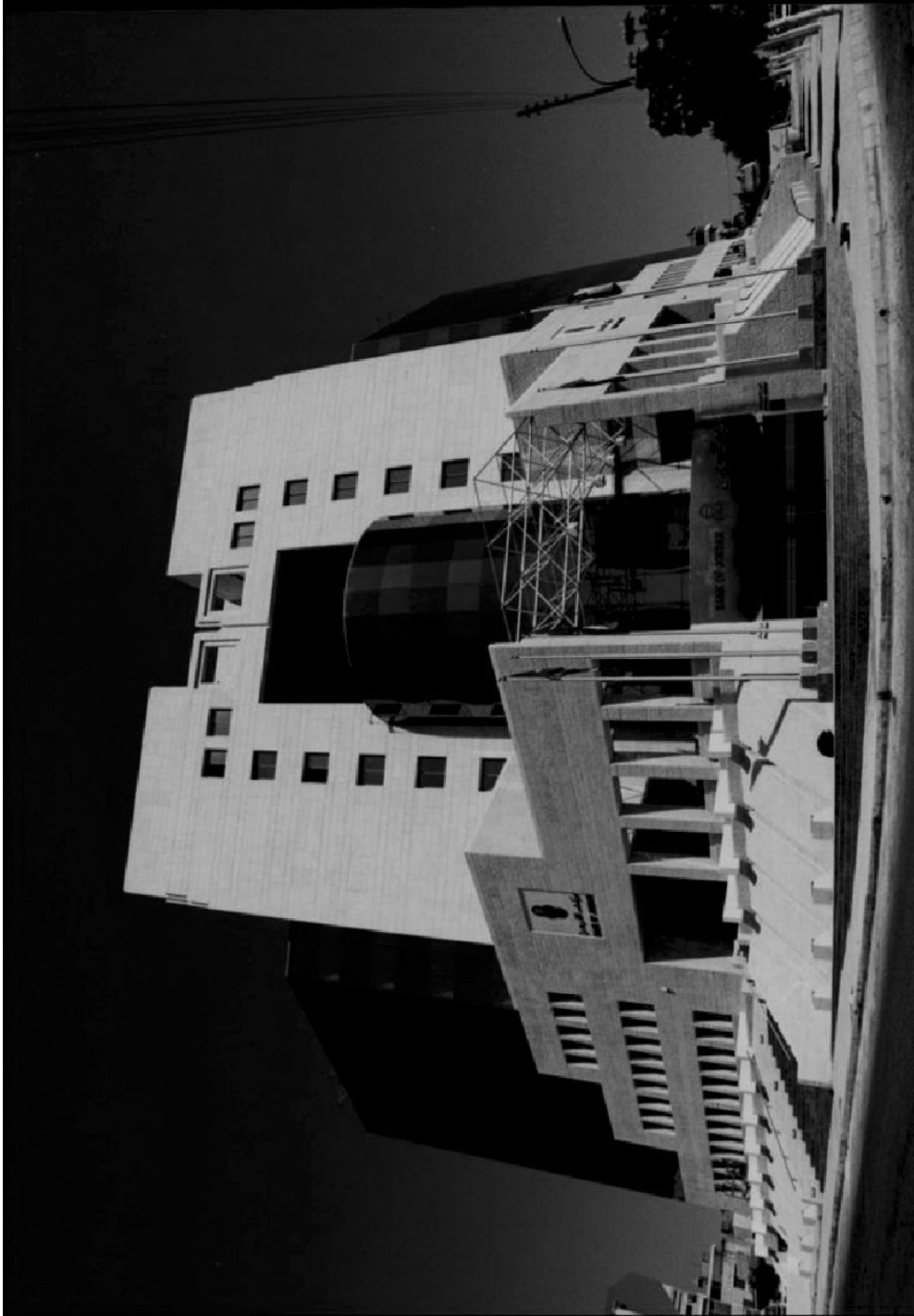

Додаток Ж

Офісна будівля Банку Тайваню, Джонгдженг Дістрікт, м. Тайбей, Тайвань

Додаток 3
Офісна будівля Центрального банку Йорданії, Йорданія

**ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ
І РЕДАКТОРІВ**

**INFORMATION
ABOUT THE AUTHORS
AND EDITORS**

Говорун Дмитро Анатолійович
аспірант кафедри міжнародної
економіки ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта: dimka_sumy@mail.ru

Д’яконова Ірина Іванівна
д-р екон. наук, проф.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта:
dyakonova@academy.sumy.ua

Дудченко Вікторія Юріївна
канд. екон. наук, доц.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта: d.ashka@mail.ru

Журавка Федір Олександрович
д-р екон. наук, доц.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта: zhuravka_f@ukr.net

Chala Yulia
Ph.D (Ukraine)
Senior Lecturer, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942

Diakonova Iryna
Doctor in Economics (Ukraine)
Ph.D (Ukraine)
Associate Professor, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail:
dyakonova@academy.sumy.ua

Dudchenko Victoria
Doctor in Economics (Ukraine)
Associate Professor, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: d.ashka@mail.ru

Костюк Олександр Миколайович

д-р бізнес-адміністрування,
д-р екон. наук, доц.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта:
kostyuka@academy.sumy.ua

Костюк Олена Володимирівна

канд. екон. наук., доц.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта: helen_kostyuk@mail.ru

Лін Мішель

Ph.D, професор кафедри
банківської справи та фінансів
Науково-технологічного
університету Такмінг, Тайвань
ел. пошта:
mcylin@mail.takming.edu.tw

Лін Сюзанна

Ph.D, професор кафедри
фінансів і оподаткування
Науково-технологічного
університету Такмінг, Тайвань
ел. пошта:
suzannelin@takming.edu.tw

Fironova Valeria

Ph.D student, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: istiophora@mail.ru

Govorun Dmytro

Ph.D student, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: dimka_sumy@mail.ru

Homutenko Liudmyla

Ph.D (Ukraine)
Associate Professor, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942

Kostyuk Oleksandr

Doctor of Business Administration
(Switzerland), Ph.D (Ukraine),
Doctor of Economics,
Associate Professor, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: kostyuka@academy.sumy.ua

Макаренко Михайло Ілліч

д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри міжнародної
економіки ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта:
makarenko@academy.sumy.ua

Медвідь Тетяна Володимирівна

аспірант кафедри міжнародної
економіки ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта: imagion@mail.ru

Омет Гассан

Ph.D, професор, проректор
Арабської академії банківської
справи та фінансів, Йорданія
ел. пошта: gomet@ju.edu.jo

Хомутенко Людмила Іванівна

канд. екон. наук, доц.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942

Фіронова Валерія Михайлівна

аспірант кафедри міжнародної
економіки ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942
ел. пошта: istiophora@mail.ru

Kostyuk Olena

Ph.D (Ukraine)
Associate Professor, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: helen_kostyuk@mail.ru

Lin Michelle

Ph.D in Finance (University
of Western Australia), Prof.,
Department of Banking and Finance
Takming University of Science
and Technology, Taiwan
e-mail: mcylin@mail.takming.edu.tw

Lin Suzanne

Ph.D in Finance (University
of Western Australia), Prof.,
Department of Finance and Taxation
Takming University of Science
and Technology, Taiwan
e-mail: suzannelin@takming.edu.tw

Makarenko Mykhaylo

Doctor in Economics (Ukraine),
Ph.D (Ukraine) Professor, Head,
Department of International
Economics, Ukrainian Academy of
Banking, Petropavlovskaya Str. 57,
Sumy, 40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail:
makarenko@academy.sumy.ua

Чала Юлія Валеріївна

канд. екон. наук, доц.
кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “УАБС НБУ”,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми,
40030, Україна
тел.: +380-542-619942

Medvid Tetiana

Ph.D student, Department
of International Economics,
Ukrainian Academy of Banking,
Petropavlovskaya Str. 57, Sumy,
40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: imagination@mail.ru

Omet Ghassan

Ph.D, Prof., Dean / Faculty
of Banking & Financial Studies,
The Arab Academy for Banking
& Financial Studies, Jordan
e-mail: gomet@ju.edu.jo

Zhuravka Fedir

Ph.D (Ukraine) Associate Professor,
Doctor of Economics,
Department of International
Economics, Ukrainian Academy of
Banking, Petropavlovskaya Str. 57,
Sumy, 40030, Ukraine
Office phone: +380-542-619942
e-mail: zhuravka_f@ukr.net

Наукове видання

**Костюк Олександр
Лін Мішель
Омет Гассан та ін.**

**ЄВРАЗІЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ**

Монографія

Редактор *Г.М. Нужненко*

Технічне редагування *І.О. Кругляк*

Комп'ютерна верстка *В.А. Івакін*

Дизайн обкладинки *Ю.М. Хижняк*

Підписано до друку 12.04.2010. Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 7,76. Умов. друк. арк. 9,88. Тираж 300 пр. Зам. № 953

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи Національного банку України”
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008

Надруковано на обладнанні Державного вищого навчального закладу
“Українська академія банківської справи Національного банку України”
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57

